12.363

Universuri secrete

FRANÇOIS KERSAUDY

III
12.363

LUMEA VĂZUTĂ DE CHURCHILL

Afirmații

Confidențe

Profeții

BCUIAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pro Editură și Tipografie

III-12363

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Lumea văzută de Churchill

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Titlul original: *Le monde selon Churchill*

Copyright © 2007 Alvik
Translation © PRO Editură și Tipografie pentru prezenta ediție în limba română
Toate drepturile pentru ediția română a acestei cărți sunt rezervate **PRO Editură și Tipografie**. Reproducerea parțială sau integrală a textului sau imaginilor fără acordul scris al editurii este interzisă și se va pedepsi conform legilor în vigoare.

Consilier editorial: Dr. Teodor Vasile
Coordonator colecție: Nicolae Constantinescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KERSAUDY, FRANÇOIS
Lumea văzută de Winston Churchill / François Kersaudy ; trad.: Mihai Constantinescu. - București : Pro Editură și Tipografie, 2008
ISBN 978-973-145-190-9

I. Constatinescu , Mihai (trad.)

94(420) "19" Churchill, W.
929 Churchill, W.

Redactor: Adriana Diaconescu
Corector: Dușa Udrea-Boborel

Comenzile se primesc la:
Pro Editură și Tipografie S.R.L.
Tel./fax: 021-490.62.35; Tel.: 021-490.62.36
E-mail: proeditura@proeditura.ro
O.P. 26, C.P. 13;
Str. Băiculești nr. 1, sector 1, București

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III-12.363

François Kersaudy

LUMEA VĂZUTĂ DE CHURCHILL

Traducere din limba engleză
Mihai Constantinescu

721807
B.C.U. IAȘI

PRO · EDITURĂ · TIPOGRAFIE

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8.03.2011
Acq/Bc721807

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Introducere

În 1940, la o vârstă la care muritorii de rând se pensionează, Winston Churchill şi-a făcut o intrare răsunătoare pe scena Istoriei, unde a jucat roluri importante timp de aproape o jumătate de secol. De pe insula sa ameninţată de invazie, apărată de douăsprezece divizii atacate dur şi practic dezarmate, un luptător curajos înfrunta tăvălugul care tocmai strivise jumătate din Europa... Timp de cinci ani, el a ocupat prim-planul scenei şi, în realitate, nu o va părăsi niciodată. Secretul succesului său? Un sfert voinţă, un sfert imaginaţie, un sfert umor şi un sfert whisky – fără să uităm esenţialul: o concepţie foarte personală despre ordinea lumii, pe care o va face publică, fără încetare, cu un talent ce nu putea fi imitat, în fiecare clipă a existenţei sale. Amintirile, proiectele, avertismentele, viziunile, vorbele de spirit, confidenţele şi replicile prompte ale acestui personaj sunt tot atâtea chei pentru a înţelege lumea lui Winston Spencer Churchill, cel mai celebru necunoscut al secolului XX.

Toate acestea se regăsesc în opera sa ce însumează: 37 de lucrări, 400 de articole, 3 000 de discursuri, precum şi aproape 1 000 de cărţi scrise de colaboratori apropiaţi, prieteni, martori, militari şi oameni de stat străini. Paleta este atât de mare, bogăţia discursurilor atât de extraordinară, încât selecţionarea celor mai bune 600 de paragrafe a fost foarte dificilă: ceea ce trebuia eliminat era la fel de fascinant ca şi ceea ce putea fi păstrat...

Dincolo de pasiunea lumii literare actuale pentru ficţiunea expresivă, rămâne realitatea istorică ce exercită asupra minţii o cu totul altă fascinaţie. Cine poate rămâne indiferent la reflecţiile unuia dintre cei mai mari oameni de stat ai secolului XX – şi laureat al Premiului Nobel pentru literatură – privind

destinul, politica, războiul, Hitler, Franța, de Gaulle, alcoolul, femeile, istoria sau moartea? Cine poate rezista umorului[1], elocinței și instinctului profetic al domnului Winston Churchill? Va fi foarte interesantă descoperirea lui...

1. Nu toate vorbele de spirit ale lui Winston Churchill pot fi traduse. De exemplu, această aluzie la un personaj destul de puțin distins, care tocmai fusese ridicat la rangul de pair: *„It's not a peerage, but a disappearage!"*; sau această dispoziție dată ministrului său de Externe de a obliga Turcia să intre în război la sfârșitul anului 1943: *„Tell the Turkey that Christmas is coming"*; sau admirabila sa definiție dată deputatului: *„He is asked to stand, he would like to sit and he is expected to lie."* Din fericire, acestea sunt excepții... (n.a.).

BCU "SVICENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1
Autoportret

15 februarie 1941, unui invitat care vizita camera unde Churchill s-a născut, la castelul din Blenheim:

„Da, eu am ales-o. Mama voia să mă nasc la Londra, însă eu am fost de altă părere, şi am ieşit pe lume cu o lună înainte de termen[1], în perioada în care ea se afla la Blenheim."

Amintiri din tinereţe:

„Mama mea strălucea în ochii mei precum Luceafărul. O iubeam cu drag... dar de departe."

Primul contact cu şcoala, 1881:

„În sfârşit, aveam doar şapte ani şi am fost atât de fericit în camera mea de copil, cu toate jucăriile mele.. [...] Atunci nu făceam decât să primesc lecţii: şapte sau opt ore pe zi, cu fotbal şi crichet în plus. [...] Atunci când nici raţiunea mea, imaginaţia, nici interesul meu nu mai erau solicitate, nu mai voiam sau nu mai puteam să învăţ."

La doisprezece ani, într-o scrisoare către mama sa:

„Atunci când nu am nimic de făcut, nu mă deranjează să lucrez puţin, dar, atunci când am sentimentul că sunt forţat, acest lucru contravine principiilor mele."

---

1. Aceasta este versiunea oficială recunoscută de familia Churchill. Menţinerea aparenţelor în mijlocul epocii victoriene era importantă pentru părinţii lui Winston, căsătoriţi cu doar şapte luni în urmă... (n.a.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

La liceul din Harrow, un elev cu adevărat dificil:

„Subiectele pe care le preferau examinatorii mei îmi plăceau cel mai puțin. [...] Mi-aș fi dorit să fiu întrebat ce știu, în timp ce ei mă întrebau întotdeauna ceea ce nu știam. În vreme ce mi-aș fi etalat cu mare plăcere cunoștințele, ei se străduiau să scoată din mine ignoranța."

În timp ce elevii străluciți învățau latina și greaca, leneșii trebuiau și ei stimulați. Liceul l-a însărcinat cu această misiune pe un profesor de engleză în vârstă, domnul Somervell:

„El trebuia să-i învețe pe cei mai slabi elevi materia cea mai discreditată, ca, de exemplu, limba engleză. Știa cum să procedeze; o făcea mai bine ca oricine. [...] Astfel am asimilat structura fundamentală a frazei engleze, care este un lucru nobil."

După terminarea liceului din Harrow, Winston a intrat la Școala Militară din Sandhurst, pe care o va absolvi, în noiembrie 1894, cu gradul de sublocotenent:

„În loc să figurez printre ultimii din promoție, aproape cu indulgență, am ieșit al optulea din 150. Menționez acest lucru, deoarece el demonstrează că eram capabil să învăț suficient de repede lucrurile importante."

Winston resimțea pentru tatăl său, Randolph, o afecțiune și o admirație fără margini. Aceste sentimente nu erau, în mod evident, reciproce:

„Nu mă asculta niciodată. [...] Nici un fel de prietenie nu era posibilă cu el, în ciuda tuturor eforturilor mele. [...] Mă făcea prost[1]; urla imediat ce-i puneam o întrebare. Îi datorez totul mamei mele și nimic tatălui meu."

Lordul Randolph a murit în ziua de 24 ianuarie 1895 din cauza unui sifilis prost tratat – un deces care l-a lăsat pe fiul său neconsolat:

1. Așa este. În ziua de 5 iulie 1893, lordul Randolph Churchill, fost ministru al Finanțelor, stea în devenire a Partidului Conservator, îi scria mamei sale, bătrâna ducesă de Marlborough: „V-am spus în numeroase rânduri: [...] Winston nu poate pretinde că posedă inteligența, cunoștințele sau vreo aptitudine oarecare pentru a efectua o activitate regulată". (n.a.).

„Astfel se năruiau toate visurile mele de a întreține cu el relații de prietenie, de a intra în Parlament alături de el și de a-l susține în acțiunea sa. Nu mi-a mai rămas decât să-i continui demersul și să-i apăr memoria."

În noiembrie 1895, sublocotenentul de husari Churchill s-a dus în Cuba, unde spaniolii luptau împotriva gherilei independentiste cubaneze:

„În ochii mei de tânăr, era o experiență exaltantă și fantastică să auzi gloanțele șuierând în toate direcțiile să te joci încontinuu și de-a v-ați ascunselea cu moartea și rănile. Mai mult, deoarece mi-am asumat obligații profesionale în domeniul militar, am simțit nevoia unei repetiții private, [...] pentru a mă asigura că misiunea corespundea cu adevărat temperamentului meu. [...] Atunci când, în lumina palidă a zorilor, mi-am aruncat prima privire spre țărmurile Cubei, am avut impresia [...] că descopăr Insula Comorilor. Aici se putea întâmpla orice; aici urma, fără îndoială, să se întâmple ceva; pe aici puteau să-mi putrezească oasele."

Primăvara anului 1896, Churchill a participat la o recepție în onoarea prințului de Weles, viitorul Eduard al VII-lea:

„Era o onoare deosebită pentru un sublocotenent. [...] Eram conștient că trebuia să am o conduită ireproșabilă; să fiu punctual, smerit, rezervat, pe scurt, să arăt toate calitățile cu care eram cel mai puțin înzestrat."

Trimis la Bangalore cu regimentul său, Churchill s-a oferit voluntar să participe la campania împotriva războinicilor feroce Mamund, la frontiera nord-vestică a Indiei. La 29 august 1897, el îi scria mamei sale:

„[...] faptul că am servit în armata britanică în tinerețea mea îmi va oferi o mai mare greutate politică [...] și, probabil, va ameliora șansele mele de a deveni o persoană cunoscută în țară[1]. [...] În plus, având un temperament tenace, mă voi amuza mai puțin decât în cazul riscurilor la care mă supuneam."

1. Având ambiția să intre în Parlament ca tatăl lui, Churchill era convins că cel mai sigur mijloc de a reuși era dobândirea unei reputații de eroism și câștigarea a numeroase medalii — de unde eforturile sale permanente ca să participe la cele mai dure lupte și să iasă în evidență (n.a.).

Mamei sale, care îi recomanda să nu se laude prea mult, 2 decembrie 1897:

„În privința laudei, nu o fac decât în fața prietenilor. Ei înțeleg și îmi iartă îngâmfarea."

Fratelui său mai mic Jack, 2 decembrie 1897:

„Fiind abandonat în multe privințe – îndeosebi la școală –, nu am o ambiție mai mare decât aceea de a dobândi o reputație de bărbat curajos."

Sfârșitul anului 1897, Churchill, reîntors la Bangalore, a scris o carte despre campania din nord-vestul Indiei – The Malakand Field Force –, *și aștepta cu nerăbdare criticile. În ziua de 19 ianuarie 1898, el scria mamei sale:*

„Să nu-mi spui ce părere ai [*despre carte*], ci ceea ce crezi că mi-ar plăcea ca tu să crezi despre ea."

August 1898. Cu prețul unor eforturi considerabile, Churchill a reușit să fie adus în corpul expediționar al lordului Kitchener, care a pătruns în Sudan cu scopul de a înfrunta armatele lui Mahdi, la porțile orașului Omdurman. În ziua de 11 august, el îi scria căpitanului Aylmer Haldane, fostul său superior din India:

„Am dreptul la o medalie și două trese pentru curajul de care am dat dovadă, dar și pentru dificultățile și pericolele cărora a trebuit să le fac față împreună cu corpul expediționar din Tirah. Sunt nerăbdător să îmi atârn decorația pe piept, atunci când îi voi înfrunta pe dervișii de aici. Acest lucru i-ar putea pune pe gânduri[1]."

Din Shabluka, situat la jumătatea drumului către Omdurman, sublocotenentul Churchill îi scria mamei sale, în ziua de 24 august:

„În următoarele zece zile vom fi implicați într-o acțiune de anvergură, în care aș putea să-mi pierd viața. Însă nu cred acest lucru. Dar, dacă va fi

1. Ați citit foarte bine: tânărul sublocotenent Churchill se gândea să-i impresioneze pe dervișii în timpul luptelor, arborând o decorație de campanie pe piept! (n.a.).

cazul, va trebui să ai încredere în consolările filosofiei şi să te gândeşti la lipsa totală de importanţă a tuturor fiinţelor umane. [...] Dar te asigur că nu-mi este teamă, chiar dacă nu accept credinţa creştină sau orice altă credinţă religioasă. Nimic, nici măcar certitudinea pierderii mele, nu mă va face să dau acum înapoi – chiar dacă aş fi putut să o fac cu onoare. [...] Încerc să fiu înrolat în cavaleria egipteană, deoarece, deşi este mult mai periculos, reprezintă o posibilitate mult mai bună din punctul de vedere al şanselor de afirmare."

(Churchill nu va fi înrolat în cavaleria egipteană, ci în Detaşamentul 21 Lăncieri, cu care va participa, cu succes, la ultimul mare atac din istorie al cavaleriei, la intrarea în oraşul Omdurman, în ziua de 2 septembrie 1898.)

Octombrie 1899: Churchill, devenit corespondent de război pentru Morning Post, *a reuşit să transmită din teatrul de operaţiuni militare întreprinse împotriva burilor[1] din Africa de Sud. La Estcourt, în Natal, el se destăinuia unui confrate, corespondent pentru* Manchester Guardian, *J. B. Atkins:*

„Cel mai rău este că perspectivele mele de viaţă nu sunt deloc bune. Tatăl meu a murit mult prea tânăr. Trebuie să realizez absolut tot ce pot înainte de a împlini patruzeci de ani[2]."

Exploziile se succedau: jucând un rol decisiv în salvarea răniţilor dintr-un tren blindat de lângă Frere, în ziua de 15 noiembrie 1899, Churchill a fost capturat de buri şi închis la Pretoria – de unde a evadat în noaptea de 11 decembrie. Revenit în rândul armatei britanice, s-a angajat ca locotenent în cadrul cavaleriei uşoare din Africa de Sud, fiind din acel moment „un ziarist combativ", ale cărui fapte militare şi jurnalistice vor face înconjurul lumii...

1. *Boeurs*, bur (cuvânt de origine olandeză, care înseamnă „ţărani"), coloni din Africa Australă, de origine olandeză. Descendenţii lui afrikanerii. Între anii 1899 şi 1901, a avut loc războiul anglo-bur, în urma căruia britanicii au ieşit învingători (n.t.).

2. Winston, care nu cunoştea adevăratele cauze ale morţii tatălui său, a observat că membrii familiei Churchill mureau prematur: trei dintre fraţii lui Randolph au murit la o vârstă fragedă; al patrulea, Georges, marchiz de Blandford, a murit la vârsta de patruzeci şi opt de ani, iar Randolph a trăit doar patruzeci şi şase de ani. Astfel, Winston era convins că viaţa sa va fi scurtă, având puţin timp la dispoziţie ca să-şi lase amprenta. În ziua de 30 noiembrie 1899, scria din Pretoria, prietenului său american, Bourke Cochran: „Astăzi am împlinit douăzeci şi cinci de ani. Mă gândesc cu groază la puţinul timp care mi-a mai rămas de trăit." (n.a.).

„Cu toată inconștiența tinereții, căutam fiecare firimitură de aventură, fiecare experiență și tot ceea ce putea duce la redactarea unui articol bun."

Dar acest război plăcut și vesel era și periculos. În ziua de 25 februarie 1900, Winston îi scria prietenei sale, Pamela Plowden:

„Am scăpat ca prin minune de la moarte, în urmă cu două ore. [...] Deși m-am aflat în mijlocul exploziei, am fost ferit de providența divină. Opt persoane au fost rănite. Mă întreb dacă vom scăpa cu viață de aici și dacă voi trăi suficient de mult ca să văd terminată această aventură."

Totuși, încrederea îi lipsea uneori:

„Sunt convins că fac ceea ce este corect din punctul de vedere al ordinii superioare a lucrurilor și puțin mă interesează consecințele, însă cred cu tărie că viitorul îmi rezervă un rol important și că, în consecință, voi fi ocrotit[1]."

Nici simțul umorului nu-i lipsea; unui corespondent american, care îl sfătuia să se expună mai puțin în timpul luptelor, îi răspundea, în ziua de 22 martie:

„Deoarece sunt un ofițer al cavaleriei ușoare din Africa de Sud, nici nu intră în discuție să fug de pericol în timpul acestei campanii. Dar nu cred că burii africani încearcă cu adevărat să mă omoare. În caz contrar, nu-i pot felicita pentru îndemânarea lor, deoarece au avut numeroase ocazii de a o face și, până în momentul de față, mulțumită lui Dumnezeu, le-au ratat pe toate."

Vor continua să le rateze până la sfârșitul campaniei, iar Churchill se va întoarce în Anglia, în ziua de 4 iulie 1900, cu o reputație de erou – care îl va ajuta mult să fie ales deputat de Oldham, trei luni mai târziu. Din acel moment, acest foarte tânăr deputat conservator va putea, în final, să pășească pe urmele tatălui său... însă nu fără să facă unele ocolișuri în drumul său: în ziua de 31 mai 1904, părăsea Partidul Conservator, alăturându-se

1. O certitudine care revine constant sub diferite forme; astfel: „Am fost ocrotit de ciudatul meu noroc sau de protecția divină [...] poate pentru că, în viitor, îmi este păstrat un rol". Sau: „Cred că Dumnezeu m-a păstrat pentru lucruri mult mai măreț". O exprimare frumoasă a încrederii în Dumnezeu, mai ales din partea unui tânăr care nu era credincios... (n.a.).

liberalilor, iar în ianuarie 1906 devenea ministru al Coloniilor în guvernul Campbell-Bannerman. În luna iulie a aceluiaşi an, purta discuţii cu tânăra Violet Asquith; întrebându-l ce vârstă are, s-a lansat într-un monolog pe cât de lung, pe atât de moralizator:

„Iar eu am deja treizeci şi doi de ani. Totuşi, sunt mai tânăr decât tot restul indivizilor care contează. [...] Blestemat să fie timpul nemilos! Blestemată să fie natura noastră muritoare! Cât de scurt este acest timp al vieţii care ne este acordat, dacă ne gândim la tot ce avem de făcut..."

A urmat un torent de elocinţă, care se termina cu următoarea constatare modestă:

„Suntem cu toţii nişte viermi; dar cred că eu sunt un licurici!"

8 august 1908, într-o scrisoare trimisă tinerei Clementine Hozier, pe care a întâlnit-o cu ocazia unei seri mondene:

„Am o fire autosuficientă şi foarte puţin comunicativă."

(Acest lucru nu va fi suficient pentru a o descuraja pe tânără, cu care se va căsători în ziua de 12 septembrie 1908...)

Tânărul căsătorit a fost imediat absorbit de munca lui; ca ministru al Comerţului, apoi al Internelor, a desfăşurat o activitate considerabilă – intervenind uneori în cea a tuturor colegilor lui... În final, în octombrie 1911, i s-a oferit ministerul la care visa dintotdeauna: cel al Marinei, unde va putea să-şi pună în valoare aptitudinile:

„Am ajuns să cunosc atât de bine aspectul, amplasarea şi conexiunile tuturor lucrurilor, încât am reuşit să pun imediat mâna pe tot ceea ce îmi trebuia şi am învăţat totul în privinţa situaţiei maritime."

În curând, va avea nevoie de toate aceste cunoştinţe, deoarece situaţia se înrăutăţise foarte repede în Europa, din cauza crizelor din Tanger, Agadir şi Sarajevo. În ziua de 28 iulie 1914, Churchill îi scria soţiei sale:

„Totul se îndreaptă spre catastrofă. Sunt interesat, entuziasmat, fericit. Nu este îngrozitor să fii astfel constituit? Să mă ierte Dumnezeu pentru o asemenea frivolitate. Pregătirile [*de război*] exercită asupra mea o fascinație odioasă. Totuși, voi face tot ce-mi va sta în putință pentru pace și nimic nu mă va putea provoca să lovesc pe nedrept."

În ziua de 4 august 1914, Marea Britanie a declarat război Germaniei, care tocmai invadase Belgia. În următoarele zece luni, ministrul Marinei va fi omul luptei înverșunate, în cadrul unui cabinet de război prezidat de foarte puțin agresivul Herbert Asquith. Dar, în mai 1915, făcut responsabil de eșecul expediției din Dardanele, Winston a fost obligat să demisioneze din fruntea Marinei și să accepte o funcție bine remunerată, postul de cancelar al ducatului de Lancaster:

„Părăsind Marina, am rămas membru al Cabinetului și al Cabinetului de Război. Aici eram informat de absolut tot și nu puteam face nimic."

Nemaisuportând lipsa de acțiune, comandantul în rezervă Churchill a plecat să lupte în Franța, în ziua de 18 noiembrie 1915. Cinci zile mai târziu, inepuizabilul cvadragenar îi scria soției sale, dintr-o tranșee de pe frontul din Somme, de lângă Neuve-Chapelle:

„Murdărie și gunoaie peste tot, morminte dispersate în mijlocul zonei de apărare, cu picioare și bucăți de haine care ies din sol, apă și mocirlă peste tot, [...] sub trosnetul continuu al puștilor și mitralierelor și șuieratul macabru al gloanțelor, care trec pe deasupra capetelor noastre. În mijlocul acestui decor, ajutat de umiditate, frig și tot felul de disconforturi minore, am găsit o bucurie și o mulțumire, pe care nu le mai cunoscusem de mult timp. [...] Știi că mă simt întinerit? Azi-dimineață am fost bombardați [...]. Asta nu m-a îngrijorat deloc, apropierea obuzelor nu are nici un efect asupra tensiunii sau nervilor mei și nu am tendința să mă agit, așa cum fac mulți alții. Este plăcut să constat că atâția ani de viață luxoasă nu mi-au slăbit constituția. La acest joc, sper să fiu la fel de bun ca oricare altul."

La jumătatea lunii decembrie 1915, comandantul-șef al corpului expediționar, sir John French, a hotărât să-i ofere lui Churchill comanda unei brigăzi, dar, deoarece această perspectivă a provocat agitație mare în Parlament, prim-ministrul Asquith s-a opus, acceptând totuși să-i fie încredințată conducerea unui batalion. Churchill a fost decepționat, dar i-a scris soției sale:

„Crede-mă, sunt mai presus de tot ce mi se poate întâmpla aici. Păstrez în continuare convingerea că cea mai mare parte a muncii mele nu a fost încă efectuată și mă las, calm, condus de furtună. În primele luni ale anului viitor, cred că datoria mea – dacă voi supraviețui – va fi să ocup un loc în Parlament și să contribui la înlăturarea lui Asquith și Kitchener[1]. Atunci când voi fi sigur că a venit momentul potrivit, voi merge până la capăt în ceea ce mi-am propus. Am mare încredere în capacitățile mele, iar sărăcia mă face invulnerabil."

După două săptămâni, Churchill a devenit comandantul Batalionului 6 al Royal Scots Fusiliers, *cu gradul de locotenent-colonel. Aici s-a remarcat prin calitățile sale de șef, prin curaj, omenie și inventivitate, dar avea impresia că aptitudinile sale erau prost folosite și ardea de nerăbdare să se întoarcă la Londra, pentru a exercita un rol mult mai activ în folosul războiului. Hazardul a fost cel care i-a oferit această șansă: în aprilie 1916, întrucât batalionul condus de el suferise pierderi importante, a fost unit cu Batalionul 7 din* Royal Scots Fusiliers *și, în consecință, va primi un alt comandant. Din acel moment, Churchill putea pleca într-adevăr cu fruntea sus:*

„Nu sunt eu cel care părăsește batalionul, ci batalionul mă părăsește pe mine!"

Întors la Londra, deputatul Churchill a atacat fără milă în Camera Comunelor politica de război, rând pe rând curajoasă și temătoare a guvernului Asquith. Dar, în mijlocul acestor rechizitorii nemiloase, o persoană suferea. În ziua de 15 iulie 1916, el îi scria fratelui său:

„Deși viața mea este confortabilă și prosperă, fiecare oră care trece mă găsește crispat de durere la ideea de a nu putea face nimic eficace împotriva neamțului."

Cu câteva zile în urmă, îi scrisese fostului său comandant secund, Archibald Sinclair:

„Nu vreau nici un minister, ci numai conducerea războiului... Mă simt profund tulburat, deoarece nu îmi pot folosi aptitudinile; în ceea ce privește realitatea acestora din urmă, nu am nici o îndoială."

1. Prim-ministrul Asquith era incapabil să conceapă o politică de război și să o respecte. Ministrul de Război, lordul Kitchener, atinsese, fără îndoială, cel mai înalt nivel al său de incompetență. De altfel, el va fi, împreună cu Asquith, adevăratul responsabil pentru eșecul din Dardanele (n.a.).

În iulie 1917, la şapte luni după demisia lui Asquith, noul prim-ministru, Lloyd George, l-a numit pe Churchill ministrul Înarmării. Ilustrul veteran va reorganiza în totalitate ministerul, va depune o muncă extraordinară, fiind adevăratul Carnot al războiului. După obţinerea păcii, a fost numit succesiv ministru al Războiului, al Aerului şi al Coloniilor, dar, atunci când liberalii au fost învinşi, în 1922, a pierdut atât portofoliul ministerial, cât şi funcţia de deputat. În 1924, le va ocupa din nou, pe ambele: alăturându-se discret conservatorilor, a primit postul de ministru de Finanţe. Însă, acest lucru nu va fi chiar o reuşită; în urma unei reuniuni cu funcţionarii de la Tezaur, bancheri şi economişti, Churchill i-a spus directorului său de cabinet, Robert Boothby:

„Măcar dacă ar fi amirali sau generali... Vorbesc limba lor şi îi pot bate. Dar aceşti tipi, la un moment dat, încep să vorbească limba chineză, iar atunci nu mai înţeleg nimic!"

Mai târziu, el va mărturisi:

„S-a spus că am fost cel mai rău ministru de Finanţe pe care Anglia l-a avut vreodată... şi aşa a fost!"

Iniţiativele nefericite ale ministrului Churchill – îndeosebi raportarea lirei sterline la etalonul-aur –, luate la începutul crizei economice mondiale, au provocat înfrângerea electorală a conservatorilor, în 1929, Churchill întorcându-se în opoziţie – unde, foarte repede, va fi în dezacord cu propriul partid privind subiectele India, dezarmarea şi politica de conciliere după sosirea la putere a lui Hitler. La sfârşitul anului 1936, speriat de militarismul excesiv al autorităţilor germane şi de pacifismul nesăbuit al guvernului britanic, şeful secţiunii Europa Centrală din Ministerul de Externe a preferat să îşi pună capăt zilelor. Pentru Churchill, nu aceasta era soluţia:

„În final, nimic nu ne împiedică să continuăm să facem ceea ce credem că este datoria noastră şi să ne asumăm riscuri din ce în ce mai mari, până ce o să fim scoşi din luptă."

Dar acest luptător îndârjit era şi vulnerabil la depresie; în seara de 20 februarie 1938, i s-a adus la cunoştinţă demisia ministrului de Externe, Anthony Eden, ultimul meterez împotriva periculoaselor iniţiative diplomatice ale lui Neville Chamberlain, care viza concilierea cu Germania nazistă:

„Trebuie să recunosc că inima mi s-a strâns și că, timp de câteva secunde, am fost copleșit de valurile sumbre ale disperării. [...] În acea noapte nu am mai putut dormi. De la miezul nopții până în zorii zilei am stat treaz în pat, pradă chinurilor amărăciunii și fricii. Existase un om tânăr și puternic, capabil să țină piept mareelor lugubre, ale ezitării și renunțării, ale calculelor greșite și impulsurilor slabe. [...] Și iată că a plecat. Am observat lumina zilei pătrunzând încet pe fereastră și mi s-a părut că în fața mea țâșnea viziunea morții."

Dar, pentru Churchill, cel mai bun remediu pentru depresie era o intensificare a activității:

„Ceea ce mă îngrijorează nu este acțiunea, ci lipsa de acțiune."

Așadar, cu o elocință impresionantă, deputatul Churchill va blama politica de calmare, transformându-se în avocatul unei reînarmări accelerate. Însă a fost prost înțeles, criticat de toate partidele și denunțat drept pesimist de prim-ministrul Chamberlain. Totuși, după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, în septembrie 1939, devenise imposibilă păstrarea lui Winston Churchill departe de guvern și, atunci când în primăvara anului 1940 primele dezastre militare evidențiau incompetența lui Neville Chamberlain, era imperativ necesar ajutorul oferit de bătrânul războinic, care își aștepta clipa de patruzeci de ani:

„Astfel, în noaptea de 10 mai, chiar în clipa în care începea o bătălie redutabilă, am asigurat puterea supremă a țării. [...] Când m-am culcat, la ora trei dimineața, am simțit o ușurare profundă. În final, aveam autoritatea să dau directive în toate domeniile. Am avut impresia că mă contopesc cu destinul și mi s-a părut că toată viața mea de până atunci fusese o pregătire pentru acest moment și această încercare. [...] Avertismentele pe care le-am dat în ultimii șase ani erau atât de multe, încât nimeni nu mă putea contrazice. [...] Consideram că am suficientă experiență și eram sigur că nu o să mă împotmolesc. Am dormit somnul drepților, fără să am nevoie de vreun vis ca să mă încurajez. Realitatea este mai bună decât visele."

Acesta este autoportretul bărbatului care tocmai își făcuse intrarea pe marea scenă a istoriei – pe care nu o va mai părăsi niciodată...

2
Hazardul existenței

Grație prietenilor tatălui său – și amanților mamei sale –, micul Winston își făcuse o colecție impresionantă de soldați de plumb:

„Acești soldați de plumb au deviat cursul existenței mele; [...] într-o zi, tatăl meu a venit în vizită. Toate trupele erau dispuse în formație de atac. Cu o privire avizată și un zâmbet fascinant, el a studiat scena, cu adevărat impozantă, timp de douăzeci de minute. După aceea, m-a întrebat dacă vreau să intru în rândurile armatei. Mi se părea extraordinar să comand o armată, așa că am spus *da* fără să stau prea mult pe gânduri, fiind luat imediat în serios. Mulți ani am crezut că tatăl meu, sprijinindu-se pe experiența și intuiția sa, văzuse la mine calitățile unui geniu militar. Mai târziu, mi s-a spus că ajunsese la concluzia că nu eram suficient de inteligent ca să devin avocat."

Examen de admitere la Școala militară din Sandhurst, a treia și ultima tentativă, 1893:

„Curiozitatea acestei întâmplări este că, dacă examinatorul în vârstă nu mi-ar fi pus o întrebare despre cosinusuri sau tangente la pătrat, de a căror existență aflasem întâmplător cu o săptămână în urmă, nici unul dintre episoadele ulterioare acestei prezentări nu ar mai fi existat. Probabil că aș fi devenit preot și aș fi făcut jurăminte iconoclaste. Poate că aș fi devenit finanțist și aș fi strâns o avere. [...] Sau poate că aș fi fost atras de barou și aș fi provocat spânzurarea, prin slăbiciunea pledoariilor mele, a indivizilor care se bucurau, în clipa de față, de existența în umbră a vinovățiilor secrete. În orice caz, întreaga mea viață ar fi fost transformată și presupun că acest lucru ar fi modificat cursul multor altor existențe care, la rândul lor... și așa mai departe."

Atacul lăncierilor la Omdurman, 1898:

„Într-un fel, un atac de cavalerie seamănă mult cu viața de zi cu zi: atâta timp cât ești într-o formă bună, cât timp ești bine așezat în șa, cât ții bine hățurile, cât ești bine înarmat, mulți dușmani fac un ocol mare pentru a te evita. Dar, de îndată ce pierzi o chingă și se rup hățurile, pierzi arma sau ești rănit, atunci inamicii vor veni spre tine din toate părțile."

În tranșeele din Somme, 1916:

„Cu cât înaintăm în viață, cu atât ne dăm seama că totul se datorează hazardului, fiind cu atât mai greu de crezut că acest factor atotputernic în existența oamenilor depinde doar de interacțiunea oarbă a evenimentelor. [...] Oricine își studiază viața din ultimul deceniu va putea constata că destinul său, dar și cariera au fost hotărâte de incidente minuscule care, analizate izolat, sunt total nesemnificative. Dar, în război, care reprezintă o formă intensă de viață, hazardul își scoate toate măștile, prezentându-se în mod deschis drept arbitru suprem al oamenilor și evenimentelor. Pornești la drum de la prima oră a dimineții, dar îți uiți cutia de chibrituri; după ce parcurgi o sută de metri, faci cale-ntoarsă pentru a o lua, evitând astfel obuzul care a parcurs cincisprezece kilometri ca să te lovească și, fără îndoială, ești afectat să vezi cât de puțin a lipsit să fii prezent la întâlnirea care îți era programată.[1] Mai rămâi în spate treizeci de secunde, ca să saluți cu respect un ofițer străin ajuns lângă tine pe neașteptate; o altă persoană îți ia locul în șanț. Bum! A murit! Te deplasezi prin dreapta unui anumit copac și îți continui drumul până ce preiei comanda unui corp de armată; mergi prin stânga aceluiași copac și te vei întoarce acasă mutilat sau paralizat pe viață. Amintiți-vă de La Fontaine: *Adeseori ne întâlnim destinul pe drumurile pe care încercăm să-l evităm.*"

Filosofia vieții:

„Nu trebuie niciodată să uitați că, atunci când se produce un necaz, este foarte posibil ca el să vă ferească de unul și mai mare[2]; iar atunci când comiteți o greșeală mare, ea se poate dovedi mai benefică decât cea mai avizată decizie."

1. Bineînțeles, este vorba despre o experiență personală (n.a.).

2. Încă o experiență personală: la sosirea sa în India, la începutul lunii octombrie 1896, sublocotenentul Churchill și-a dislocat umărul drept. După doi ani, în timpul atacului cavaleriei de la Omdurman, această invaliditate dureroasă încă îl împiedica să țină o lance, pe care a înlocuit-o cu un pistol automat Mauser – lucru care i-a salvat viața...(n.a.).

Coridorul existenței:

„Viața unui individ poate fi comparată cu traversarea unui culoar lung, obscur, cu ferestre închise de ambele părți. Atunci când el ajunge la nivelul fiecărei ferestre, aceasta este deschisă de o mână necunoscută, iar lumina care intră nu face decât să accentueze, prin contrast, obscuritatea care domnește la capătul culoarului."

Alocuțiune la BBC, 14 iulie 1940:

„Credința ne-a fost dată ca sprijin și mângâiere, atunci când privim cu o teamă respectuoasă derularea manuscrisului destinului."

Discurs rostit în Camera Comunelor, la întoarcerea de la Conferința de la Yalta, februarie 1945:

„În momentul de față, intrăm într-o lume cu multe lucruri imprevizibile, unde fiecare stadiu al progresului nostru ne invită să ne punem întrebări. Ar fi o greșeală să vrem să ne protejăm prea mult în viitor. Nu putem prinde decât una câte una verigile lanțului destinului."

Despre impenetrabilitatea căilor Domnului, martie 1948:

„În încercările pe care Atotputernicul le impune umililor lui servitori, în foarte puține cazuri două lucruri se întâmplă de două ori la fel; sau, dacă așa pare să fie, întotdeauna există o variantă pentru a evita orice generalizare excesivă."

Fatalism:

„Păcat! Suntem cu toții marionetele destinului... "

BCUIAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3
Marea Britanie și Imperiul

O profesiune de credință:

„Sunt un copil al epocii victoriene, o epocă în care țara noastră părea bine ancorată pe fundamentele sale, unde dominația noastră asupra comerțului și a mărilor era de necontestat și care ne întărea și mai mult credința în grandoarea Imperiului și în datoria noastră de a-l păstra."

Sublocotenentul Churchill îi scria fratelui său, Jack, din Bangalore, 1897:

„Spectacolul autorității pe care o exercităm asupra Indiei poate fi instructiv pentru un străin. Voi fi mereu bucuros să arăt oricui această țară, deoarece cred cu tărie că o conștientizare a dificultăților și a amploarei obligațiilor noastre trebuie să trezească un sentiment de respect sau chiar de admirație. [...] Sper că, în timp, vei putea călători și vedea câteva părți ale acestui mare Imperiu, care este al nostru și pentru apărarea căruia intenționez să-mi consacru viața."

Discurs rostit în fața Asociației Conservatorilor din Southsea, 31 octombrie 1898:

„Pentru protejarea imperiului nostru avem nevoie de un popor liber, educat și prosper. Din acest motiv, suntem partizanii reformei sociale, aspirăm la instituirea pensiilor pentru persoanele în vârstă și alte reforme de acest gen. [...] Aveți două sarcini de îndeplinit: sprijinirea imperiului de dincolo de mare și asigurarea libertății în insula noastră. Interacțiunea dintre aceste două elemente trebuie să ghideze, pe viitor, dezvoltarea noastră. Avem nevoie de oameni tineri, care nu se tem de pericol, dar și de oameni mai maturi și poate

mai înțelepți, care nu se tem de responsabilități. Dificultățile și urgențele cu care se confruntă imperiul ne vor furniza, din abundență, astfel de oameni, iar aceștia, la rândul lor, vor ajuta la păstrarea Imperiului, care a apelat la ajutorul lor. Astfel, marele joc va putea continua, iar voi, domnilor, sunteți cei care trebuie să vegheați ca el să continue fără întrerupere, până ce, după depășirea pericolelor și încercărilor, să putem domni în pace, prin merit, dar și prin forță, peste cele mai frumoase regiuni ale lumii în care trăim."

Această relație între prosperitatea poporului din patria-mamă și grandoarea Imperiului Britanic va fi un laitmotiv al discursurilor deputatului Churchill; îl va exprima pe scurt în decembrie 1901, prin această formulă concisă:

„În ceea ce mă privește, nu văd nici o glorie pentru un imperiu atotstăpânitor al mărilor, dar incapabil să-și evacueze canalele de scurgere."

După opt ani, discurs al ministrului Comerțului, Winston Churchill, la Clubul Liberal din Birmingham, 13 ianuarie 1909:

„Am făcut deja multe lucruri; am fi putut face și mai mult. Politica noastră internă este mai puțin finisată și gândită decât politica externă. [...] Peste tot pe unde reformatorul își aruncă privirea, este confruntat cu suferințe mari, care ar fi putut fi prevenite și chiar vindecate. În Marea Britanie, oamenii bogați sunt mai fericiți decât orice altă clasă din toată istoria omenirii; dar sunt convins că milioanele de abandonați sunt cei mai săraci din toată istoria lumii. În timp ce avangarda noastră se bucură de toate plăcerile ce i-au fost vreodată oferite, ariergarda trebuie să înfrunte condiții mai grele decât în lumile barbare."

Și, până la urmă, chiar și cei mai mari imperialiști au uneori îndoieli. Discurs al ministrului Marinei, Winston Churchill, în camera Comunelor, 17 martie 1914:

„Noi suntem stăpânii tuturor teritoriilor la care putem aspira, dar atunci când revendicăm dreptul de a profita fără piedici de aceste vaste și extraordinare posesiuni, dobândite în mare parte prin război și păstrate în mare parte cu forța, acest lucru pare altora, adeseori, mai puțin corect decât nouă înșine."

Îndoieli care nu vor rezista în timp. Intervenție în Parlament a deputatului „conservator independent" Churchill, 24 octombrie 1935:

„Destinele și gloria Imperiului Britanic sunt legate în mod nedisociabil de destinele lumii. Noi prosperăm sau murim împreună. De fapt, dacă supraviețuim astăzi este pentru că în timpurile de altădată strămoșii noștri au făcut în așa fel încât, în general, interesele particulare ale Marii Britanii să coincidă cu interesele generale ale lumii."

Pentru orator era evident cazul Indiei, căreia conservatorii și laburiștii doreau, totuși, să-i acorde autonomie internă:

„Susțin că modul în care au fost tratate problemele indiene din ultimele optsprezece luni a fost cât se poate de nefericit, ducând deja la rezultate care vor fi îndelung regretate. [...] Ce părere va avea poporul britanic? Mi s-a spus că nu-l interesează. [...] Mi s-a spus că el se preocupă de șomaj și impozite sau că nu se interesează decât de noutățile din sport sau de fapte diverse. Pachebotul cel mare este pe cale să se scufunde pe o mare calmă; pereții etanși cedează unii după alții; apa invadează compartiment după compartiment; vasul se înclină din ce în ce mai mult; se scufundă, dar căpitanul, ofițerii și echipajul sunt adunați în salonul cel mare, dansând pe ritmul orchestrei de jazz. Dar așteptați ca pasagerii să-și dea seama de situație!"

Când era vorba despre perenitatea imperiului, nu ducea niciodată lipsă de metafore; astfel, declara auditoriului prezent la Universitatea din Edinburg:

„Dacă Marea Britanie și-ar pierde imperiul, India, partea sa de comerț mondial și puterea sa maritimă, va fi ca o balenă uriașă dusă de maree și eșuată într-unul dintre golfurile voastre scoțiene, unde să se asfixieze și să putrezească pe plajă."

Sau la Liverpool:

„Leul britanic, altădată atât de feroce și de curajos, atât de tenace și de neîmblânzit în timpul tuturor încercărilor Armaghedonului, poate fi acum vânat de iepurii din câmpurile și pădurile gloriei sale de pe vremuri."

Scrisoare către lordul Linlithgow, vicerege al Indiei, 3 noiembrie 1937:

„Bineînțeles, idealul meu este îngust și limitat: vreau să văd Imperiul Britanic păstrându-și forța și splendoarea pentru multe generații. Doar cele mai curajoase eforturi ale geniului britanic vor duce la acest lucru."

La Cannes, în acel an, o franțuzoaică elegantă îi spunea că Imperiul Britanic s-a clădit ca urmare a războaielor mici de genul celui pe care Italia tocmai îl ducea în Etiopia...

„Ah! Dar vedeți dumneavoastră, doamnă, acest lucru aparține unui trecut desfrânat, nerealizărilor zilelor deja apuse. Lumea a progresat."

Londra, 6 ianuarie 1943, vechii sale prietene, Violet Asquith[1]:

„Imperiul poate fi apărat împotriva oricui – mai puțin împotriva britanicilor. Ei vor tot timpul să renunțe, să se pocăiască etc. Oare de ce trebuie să fim târâți în fața călăului istoriei pentru a ne apăra acțiunile din trecut?"

Consulului american Kenneth Pendar, la Marrakesh, a doua zi după Conferința de la Anfa, 24 ianuarie 1943:

„Întotdeauna există fete bătrâne conștiincioase în Pennsylvania, în Utah, la Edinburg sau la Dublin, care persistă să scrie scrisori, să semneze petiții și să dea sfaturi guvernului britanic pentru a-l presa să redea India indienilor, Africa de Sud zulușilor sau burilor etc., dar, atâta timp cât Maiestatea Sa regele face din mine primul său ministru, nu voi participa deloc la dezmembrarea Imperiului Britanic[2]."

1 septembrie 1943. Churchill se afla la Casa Albă. Franklin Roosevelt, marele decolonizator în fața lui Dumnezeu, a invitat-o la masă pe doamna Helen Reid, directoarea-adjunctă de la New York Herald Tribune, *celebră pentru opoziția aprigă față de perenitatea Imperiului Britanic. Înainte de a servi băutura, ea l-a atacat pe Churchill pe tema sorții rezervate indienilor nefericiți... Dar prim-ministrul Maiestății Sale a întrerupt-o imediat:*

1. Devenită între timp doamna Bonham Carter (n.a.).
2. Această ultimă formulă a fost folosită de Churchill de nenumărate ori. Astfel, în ziua de 10 noiembrie 1942, în timpul discursului său de la Mansion House: „Nu am devenit prim-ministrul regelui pentru a conduce lichidarea Imperiului Britanic" (n.a.).

„Înainte de toate, doamnă, trebuie să lămurim un aspect: vorbim despre indienii bruni din India, care au prosperat din plin și s-au înmulțit vertiginos în timpul administrației binevoitoare a Marii Britanii? Sau vorbim despre indienii roșii din America, despre care știu că sunt pe cale de dispariție?"

De la Malta, în drum spre Yalta, o scrisoare trimisă soției sale, 1 februarie 1945:

„De ceva timp mi-am pierdut nădejdea în privința relațiilor Marii Britanii cu India și, mai mult, pentru ceea ce se va întâmpla dacă vor fi separate în mod brutal. Între timp, noi ne cramponăm cu acest vast Imperiu, care nu aduce nimic, în mijlocul concertului de critici și injurii al întregii lumi, dar și al poporului nostru și al urii crescânde a unei populații indiene adăpate cu un val de propagandă incendiară, la care nu putem răspunde."

Churchill a ieșit învins la alegerile din iulie 1945, iar sub guvernul laburist al succesorului său, Clement Attlee, India și-a recăpătat independența, la fel ca Birmania și Ceylon. În ziua de 9 august 1947, ilustrul șef al opoziției Maiestății Sale ataca guvernul în următorii termeni:

„Insula noastră este invadată de un trib de filosofi nevrozați, care se trezea în fiecare dimineață întrebându-se care parte a Marii Britanii ar mai putea-o vinde și se culcă în fiecare seară regretând ceea ce tocmai au făcut."

În timpul unui dineu la Ambasada Marii Britanii de la Paris, 21 ianuarie 1951, Churchill i-a spus președintelui Consiliului, René Pleven:

„Aș fi putut apăra Imperiul Britanic împotriva oricui... împotriva oricui... mai puțin împotriva britanicilor[1]."

Dar conservatorii au câștigat alegerile din octombrie 1951, iar atunci când bătrânul leu a redevenit prim-ministru, era foarte hotărât să pună capăt distrugerii Imperiului Britanic... În timpul unei conferințe de presă

1. O variantă de discurs ținut în fața prietenei sale, Violet Asquith, în ianuarie 1943. Acesta este unul dintre secretele elocinței lui Churchill: el putea memora și repeta cele mai bune fraze ale sale – și ale altora – la un interval de zece, douăzeci sau treizeci de ani... (n.a.).

desfășurată la bordul vasului Queen Mary, *în ziua de 5 ianuarie 1953, un ziarist american l-a întreabat dacă s-a gândit să se pensioneze:*

„Nu înainte ca starea mea de sănătate să se deterioreze semnificativ, iar cea a Imperiului să se amelioreze considerabil!"

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4
Politica

Scrisoare a tânărului Winston către mama sa, 16 august 1895:

„Pentru un joc frumos precum cel al politicii, merită să aştepţi să ai în mâini atuuri solide înainte de a lua o hotărâre riscantă."

Unui ziarist, mai 1902:

„Politica este aproape la fel de pasionantă ca războiul... şi la fel de periculoasă."

Schimbare de epocă:

„Am fost crescut în acest stadiu de civilizaţie, unde toată lumea admitea că oamenii se nasc inegali."

Ministrul Comerţului Winston Churchill despre rolul politicianului, Dundee, 9 octombrie 1908:

„La ce bun să trăieşti, dacă nu pentru a lupta pentru cauze nobile şi a face să apară, din toată această confuzie, o lume mai bună, în folosul celor care vor trăi aici, după ce noi o vom părăsi?"

Despre fidelitate în politică:

„Nu foloseşte la nimic să aperi un guvern sau un partid, dacă nu eşti dispus să-l aperi împotriva celor mai rele lucruri care ii sunt reproşate."

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Despre generozitate în politică:

„Într-o țară democratică, având instituții reprezentative, este uneori necesar să accepți părerea celorlalți."

Despre consecvență în politică:

„Unii își schimbă convingerile din dragoste pentru partidul lor; eu schimb partidul din dragoste pentru convingerile mele."

Pentru Churchill, simbolul viu al democrației este Parlamentul britanic. În martie 1917, îi spunea unui prieten pe care îl dusese în vizită în Camera Comunelor:

„Această cameră mică face toată diferența între noi și Germania. Datorită ei, noi vom reuși, chiar cu greutate, să câștigăm, și asta pentru că ea, Germania, cu toată eficacitatea sa strălucită, se îndreaptă spre dezastrul final. Această cameră de mici dimensiuni este sanctuarul libertăților lumii."

Despre rolul Parlamentului:

„Misiunea Parlamentului este nu doar aceea de a vota legi bune, dar și de a le îngropa pe cele proaste."

„Camera Comunelor are nevoie de o perioadă de dezbatere tolerantă și constructivă privind problemele urgente, fără ca fiecare discurs, indiferent de zona politică din care vine, să fie denaturat de pasiunile unei campanii de alegeri sau pregătirile pentru cea care va urma."

După căderea guvernului Lloyd George și dizolvarea Parlamentului, în octombrie 1922, Winston Churchill, nerefăcut după o operație de apendicită, a fost învins la alegerile legislative în circumscripția sa din Dundee:

„Cât ai clipi din ochi, am rămas fără minister, fără funcție, fără partid și fără apendicită."

Churchill, fost conservator trecut în 1904 la liberali, din dragoste pentru liberschimbism, s-a întors discret, în 1924, în rândurile conservatorilor din ură față de socialism. Comentariul transfugului recidivist:

„Oricine își poate întoarce haina pe dos, dar e nevoie de un pic de pricepere pentru a o pune corect."

Nostalgie:

„Trebuie să explic că, la acea vreme [*epoca victoriană*], aveam o adevărată democrație politică, dirijată de o succesiune de oameni de stat, și nu de o masă inconstantă înspăimântată de presă."

Scrisoare din Canada adresată soției, 27 august 1929:

„Această țară mă atrage foarte mult; poți face avere în numeroase domenii. Am hotărât că, dacă Neville Chamberlain sau oricare alt personaj de acest gen va deveni șeful Partidului Conservator, mă voi retrage din politică, încercând să vă ofer o viață puțin mai bună, ție și pisicilor, înainte de a părăsi această lume. O singură perspectivă mă mai atrage[1], iar dacă aceasta îmi va fi refuzată, voi părăsi aceste peisaje întunecate, în avantajul unor pășuni mai verzi."

Derivele democrației... Discurs rostit la Universitatea din Oxford, 19 iunie 1930:

„În momentul de față vedem cum poporul se îndoiește de misiunea și principiile sale, mergând fără o țintă clară, în derivă, după bunul-plac al mareelor și curenților unui ocean foarte agitat; busola a fost avariată, hărțile sunt perimate, fiecare membru al echipajului joacă pe rând rolul căpitanului și fiecare căpitan trebuie să purceadă înaintea fiecărei schimbări la un scrutin, nu numai printre membri echipajului, dar și pentru pasagerii din ce în ce mai numeroși."

Interviu la New York, 25 ianuarie 1932:

„Lumea de astăzi este condusă de politicieni hărțuiți, preocupați doar să ajungă la putere și să-și alunge rivalii, astfel încât nu le mai rămâne deloc timp pentru a se ocupa așa cum trebuie de problemele importante. [...] Este o

1. Aceea de a deveni prim-ministru, desigur... Fără îndoială, Churchill ar fi fost un om de afaceri catastrofal. Din fericire pentru el (și pentru lume), această veleitate a rămas fără urmări... (n.a.).

mare iluzie să crezi că oamenii au guvernul pe care îl vor cu adevărat... Ei au guvernul pe care îl aleg și despre care li se spune că îl vor."

Riscurile meseriei:

„Eu nu îmi fac griji de ceea ce ar putea spune lumea despre mine. Nu poți participa la controversele politicii fără să te aștepți să fii atacat."

Meritele sistemului:

„Viciul inerent în capitalism este împărțirea inegală a binecuvântărilor; virtutea inerentă în socialism este împărțirea echitabilă a blestemelor."

Teoria relativității:

„Nimeni nu pretinde că democrația este perfectă. [...] De fapt, s-a spus că este cel mai nefast mod de guvernare, cu excepția tuturor celorlalte cărora li s-a oferit ocazia să fie încercate."

La Clubul Presei din Londra, 22 noiembrie 1938:

„Suntem legați de sistemul democratic de guvernare, la bine și la rău. [...] Nu-l putem schimba acum. Nu mai este timp; în mijlocul marilor încercări, va trebui să ne batem cu toate forțele și toate slăbiciunile inerente democrației."

În Camera Comunelor, 31 octombrie 1944:

„Fundamentul tuturor omagiilor aduse democrației îl reprezintă un om mic, care intră într-o cabină mică de vot, cu un creion mic în mână, ca să facă o cruce mică pe o foaie mică de hârtie. Nici o concentrare de retorică sau dezbateri nu va putea diminua importanța acestui factor esențial."

Discurs al șefului opoziției, Winston Churchill, la reuniunea Partidului Conservator de la Belle Vue, *Manchester, 6 decembrie 1947:*

„Este curios să constat că în tinerețea mea mi se reproșau părerile schimbătoare și contradictorii, iar în prezent sunt mustrat pentru că îmi păstrez

opiniile din trecut și chiar pentru că reiau paragrafe din discursurile pe care le-am pronunțat înainte ca mulți dintre voi să fiți născuți. Este adevărat că lumea evoluează și că opiniile se află într-o continuă mișcare. Dar marile principii ale măsurilor politice înțelepte și sănătoase nu variază în mod obligatoriu cu toanele schimbătoare ale unui electorat democratic. Nu totul se află într-o continuă fluctuație: doi plus doi fac mereu patru și aș putea să vă dau multe alte exemple care arată că toată înțelepciunea lumii nu datează de astăzi."

În Camera Comunelor, 6 iunie 1951:

„Rolul Parlamentului este de a înlocui altercațiile cu argumente[1]."

În mai 1953, prim-ministrul Churchill, care prezida ceremonia de încoronare a tinerei regine Elisabeta, i-ai primit pe reprezentanții parlamentelor celor cincizeci și șapte de regiuni din Commonwealth. O ocazie bună pentru a explica superioritatea sistemului politic britanic:

„Pe insula noastră, ca urmare a unor îndelungate tatonări și a unei perseverențe seculare, am conceput un sistem excelent. Iată-l: regina nu va putea să dea greș. Dar consilierii ei pot fi concediați politicos, de fiecare dată când poporul va dori să-și folosească prerogativele în acest sens. O bătălie mare a fost câștigată: mulțimea o aclamă pe regină. [...] Suntem aici astăzi pentru a aduce un omagiu celor cincizeci sau șaizeci de parlamente – și unei singure regine."

1. Este vorba, bineînțeles, despre Parlamentul britanic. Churchill nu putea prevedea cazul parlamentelor coreean și taiwanez, unde deputații ajung, în mod regulat, să se bată... (n.a.).

5
Profeții

Bangalore, India, 1897. Căpitanul Francis Bingham din artileria regală se întorcea cu haita după terminarea vânătorii, fiind ajuns din urmă de un tânăr sublocotenent de cavalerie, cu părul roșcat, care i-a mărturisit:

„Eu nu intenționez să rămân prea mult timp în armată. Vreau să intru în Parlament și, într-o bună zi, voi fi prim-ministru..."

Escourt, Africa de Sud, noiembrie 1899. În fața unui foc de tabără din curtea din spate a gării din Escourt, reporterul Winston Churchill i-a spus fiului șefului gării și colegilor lui:

„Rețineți bine cuvintele mele: voi fi prim-ministru al Angliei înainte de a dispărea[1]."

Boston, decembrie 1900. Tânărul deputat Winston Churchill discuta cu omonimul lui, scriitorul american Winston Churchill:

„De ce nu intrați în politică? Eu intenționez să fiu prim-ministru al Angliei. Ar fi extraordinar dacă ați fi și dumneavoastră, în același timp, președintele Statelor Unite."

Raport la Comitetul de Apărare imperial, redactat în august 1911 de ministrul de Interne Churchill, care descria primele luni ale unui viitor război mondial:

---

1. Aceste cuvinte au fost primite, în mod normal, cu hohote de râs. Expresia „înainte de a dispărea" este semnificativă: se știe că, la acea vreme, tânărul Winston credea că nu mai are mult de trăit (n.a.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

„Plecăm de la principiul că există o alianță între Marea Britanie, Franța și Rusia și că aceste puteri sunt atacate de Germania și Austria. Partida decisivă se va juca între Franța și Germania. [...] Cel mai probabil, în a douăzecea zi a ofensivei germane, armatele franceze vor fi obligate să abandoneze linia Meusei, retrăgându-se în Paris și în sud. [...] Dar, aproape de a patruzecea zi, liniile de comunicație germane fiind întinse la extrem, va putea apărea ocazia unei încercări decisive în forță."

(*Cele dintâi episoade ale Primului Război Mondial, expuse cu exact trei ani înainte: într-adevăr, după douăzeci și una de zile, generalul Joffre va ordona retragerea generală în nord, iar bătălia de la Marne va fi câștigată în a treizeci și opta zi!*)

Memorandum adresat comandantului-șef, intitulat „Variante de ofensivă", scris în tranșee, în decembrie 1915, de maiorul grenadier al Gărzii Naționale Winston Churchill:

„Vehicule de acest tip cu șenile [*„tancurile" pe care le-a fabricat în 1914 la șantierele Marinei*] sunt capabile să secționeze gardurile inamice din sârmă ghimpată și să domine linia de foc. În Anglia, aproape șaptezeci de tancuri sunt pe cale să fie terminate, iar ele trebuie inspectate. Nici unul dintre ele nu ar trebui să fie folosit până ce nu vor intra cu toate în acțiune. [...] Ele au două sau trei [mitraliere] maximum fiecare, putând fi echipate cu lansatoare de flăcări. [...] Ajungând la gardurile inamice din sârmă ghimpată, ele se vor roti la dreapta sau la stânga, urmând o traiectorie paralelă cu tranșeea dușmanului, distrugându-le parapetele cu focurile lor și zdrobind sârma ghimpată pentru a deschide treceri [...] pe unde infanteria va putea înainta în spatele scuturilor."

(*Cu douăzeci de ani înaintea lui Charles de Gaulle...*)

Notă adresată prim-ministrului de către deputatul Winston Churchill, 7 iulie 1917, paragraful 22:

„Debarcarea trupelor [...] se va face cu ajutorul unor șalupe de mici dimensiuni, rezistente la gloanțe. Pentru debarcarea unei divizii, vom avea nevoie de aproximativ o sută. Acestora li se va adăuga un anumit număr de șalande – să spunem cincizeci – pentru debarcarea tancurilor. [...] Cu ajutorul unui pod mobil sau al unei prore rabatabile, tancurile vor debarca fără probleme..."

Paragraful 30 al aceleiași note din 7 iulie 1917:

„Una dintre metodele pe care o propun spre studiere este următoarea: vom fabrica un anumit număr de chesoane, nu din oțel, ci din beton. Capabile să plutească atâta timp cât nu conțin apă, ele vor putea fi remorcate. [...] Odată ajunse la destinație, vom deschide canalele de apă, iar chesoanele se vor depune pe fund. [...] Astfel, va fi creat un port asemănător unui atol, apărat de torpile și furtuni, cu adevărate cheiuri pentru acostat, atât pentru distrugătoare, cât și pentru submarine."

(Douăzeci și șapte de ani mai târziu, această invenție se va materializa, sub forma lui „Mulberry", port artificial, care va permite debarcarea în Normandia...)

Un articol al revistei The Nation *din decembrie 1924, semnat de ministrul de Finanțe Churchill:*

„Nu ar fi posibilă folosirea unei energii explozive cu mult mai puternică decât tot ceea ce a fost descoperit până astăzi? Nu vom constata că, într-o zi, o bombă mai mică decât un organ va fi capabilă să distrugă mai multe imobile, dar ce spun eu: să concentreze puterea a mii de tone de cordită și să arunce în aer, dintr-o singură lovitură, o întreagă comună?"

(Douăzeci de ani înainte de Hiroshima...)

13 februarie 1925, declarațiile ministrului de Finanțe Churchill la Comitetul Apărării Imperiale:

„Ce garanții avem noi, în stadiul actual al lucrurilor, că nu va mai fi un alt război? De fapt, se pare că ne îndreptăm în această direcție, chiar dacă războiul nu ar trebui să izbucnească în următorii douăzeci de ani și, fără îndoială, nu înainte ca Germania să poată deține mijloace de a duce războiul..."

(Douăzeci de ani, adică 1945... Dacă luăm în considerare că în noiembrie 1937 Adolf Hitler va promite soldaților declanșarea războiului cel târziu în 1945, trebuie să recunoaștem că Churchill prevăzuse cu exactitate ceea ce se va întâmpla în Germania – cu opt ani înaintea venirii la putere a lui Hitler

și doisprezece ani înainte ca Führerul să anunțe Statului său Major declanșarea ostilităților!)

21 iunie și 25 iulie 1932, scrisori trimise agentului H. C. Vickers și agentului literar Louis Alber, care fac referire la Statele Unite, căzute pradă celei mai mari crize economice din istoria lor:

„Nu cred că America se va prăbuși. Din contră, sunt convins că ea se va restabili în curând. [...] În doi sau trei ani sau poate chiar înainte, situația va reveni la normal – nu am nici o îndoială în privința acestui lucru."

(Mai exact nici nu se putea: doi sau trei ani înseamnă 1934-1935, adică exact anii în care industria americană s-a restabilit...)

În Camera Comunelor, 23 noiembrie 1932, discursul deputatului „conservator de opoziție", Winston Churchill:

„Toate aceste grupuri de tineri viguroși, care străbat străzile și drumurile Germaniei însuflețiți de dorința de a se sacrifica pentru patria-mamă..., vor arme, iar atunci când le vor avea, vor cere să li se restituie teritoriile pe care le-au pierdut, lucru care va provoca zguduirea fundațiilor – și chiar distrugerea lor – tuturor țărilor despre care am vorbit... și chiar a altor câtorva țări, pe care nu le-am menționat."

(Cu patru ani înaintea remilitarizării Renaniei, cu șase ani înainte de München, cu opt ani înainte de Dunkerque...)

În Camera Comunelor, 14 martie 1933:

„Dacă, brusc, două puteri cu forțe aeriene egale ar intra în război, una împotriva celeilalte, iar una dintre ele ar lansa bombe asupra orașelor pentru a ucide cât mai multe femei și copii, în vreme ce inamicul ar bombarda aeroporturile, uzinele, arsenalele, șantierele navale și nodurile feroviare ale dușmanului, cine se poate îndoi că, a doua zi, cel care a comis cea mai mare crimă nu va fi cel care va avea de partea sa cel mai mare avantaj?"

(O descriere fidelă a întoarcerii decisive a bătăliei Angliei, cu șapte ani și jumătate înaintea producerii evenimentului...)

În Camera Comunelor, 28 noiembrie 1934:

„Sunt convins că, dacă vom păstra pe viitor o forță aeriană capabilă să ne permită producerea, în fața unui potențial agresor, a unor daune egale cu cele pe care el, la rândul lui, ni le poate produce, ne vom putea proteja în mod eficace poporul. [...]. Ce mai reprezintă cincizeci sau o sută de milioane de lire [*sterline*], dacă ele trebuie să ne asigure astfel de impunități? Niciodată o asigurare atât de rodnică și de binecuvântată nu ar fi fost disponibilă atât de ieftin."

(*Teoria disuasiunii moderne, rezumată cu un sfert de secol înainte...*)

În Camera Comunelor, 2 mai 1935:

„Pe vremuri, se spunea că nivelul înarmării depindea de politică. Nu este întotdeauna adevărat, dar cred că la acest stadiu ar fi corect să afirmăm că politica depinde în mare parte de nivelul înarmărilor. Putem spune că noi am ajuns la o situație în care opțiunile politicii sunt dictate de considerațiuni de apărare."

(*Lucru care se va întâmpla în anul următor, în timpul remilitarizării Renaniei, și mai mult peste trei ani, cu ocazia Conferinței de la München. În ambele cazuri, capitularea Franței, dar și a Marii Britanii se vor explica în principal printr-o creștere acută a slăbiciunii lor în materie de înarmare.*)

În Camera Comunelor, 10 martie 1936:

„Războaiele nu așteaptă întotdeauna să izbucnească atunci când toți combatanții sunt pregătiți. Uneori, ele izbucnesc înainte ca ei să fie pregătiți, când o țară se crede mai puțin nepregătită decât o alta sau când o țară consideră că riscă să devină mai slabă decât mai puternică odată cu trecerea timpului."

(*După trei ani, Hitler a declanșat războiul înainte ca Germania să fie pregătită, deoarece o considera mai avansată decât democrațiile europene și pentru că era de părere că o așteptare îndelungată slăbea Germania în comparație cu dușmanii ei potențiali... Ar fi fost greu de făcut o analiză mai perspicace cu trei ani și jumătate înainte.*)

În Camera Comunelor, 23 aprilie 1936:

„Europa se apropie de punctul culminant al tensiunilor. Cred că apogeul va fi atins în timpul actualului mandat al Parlamentului"

(Nu am putea spune mai bine: mandatul acestui Parlament a durat până în... octombrie 1940.)

În Camera Comunelor, 14 martie 1938, la trei zile după Anschluss:

„Ce se va întâmpla cu noi în următorii doi ani, de exemplu, atunci când armata germană va fi, fără îndoială, mult mai numeroasă decât cea franceză?"

(*„Doi ani, de exemplu", adică 14 martie 1940, cu două luni înainte ca germanii că atace Vestul...*)

Continuarea acestui discurs:

„Europa se confruntă cu un program de agresiune bine calculat, care se desfăşoară etapă cu etapă. [...] Dacă un anumit număr de ţări s-ar aduna în jurul Marii Britanii şi Franţei, într-un tratat oficial de apărare mutuală împotriva agresiunii; dacă forţele lor s-ar reuni în ceea ce am putea numi Marea Alianţă; dacă Statele lor Majore s-ar pune de comun acord; [...] dacă această acţiune ar fi susţinută [...] de simţul moral al lumii şi dacă acest lucru s-ar fi făcut în anul 1938 – şi, credeţi-mă, probabil că ar fi ultima noastră şansă de a o face –, atunci încă veţi putea opri acest război care se apropie. Atunci, poate, blestemul care planează asupra Europei se va îndepărta, [...] iar omenirea va fi ocrotită de încercarea mortală spre care ne îndreptăm şi alunecăm pe zi ce trece. [...] Înainte de a respinge această speranţă, această cauză şi acest plan care are un element de risc, toţi cei care doresc să-l respingă ar trebui să mediteze serios la ceea ce ni se va întâmpla dacă, atunci când totul va fi prea târziu, vom rămâne singuri în faţa destinului."

(*O prefigurare din octombrie 1938, din septembrie 1939, din iunie 1940, din decembrie 1941... şi chiar din aprilie 1949 [înfiinţarea NATO].*)

Articol semnat de Winston Churchill în Daily Telegraph *din 4 august 1938:*

„În pregătirile lor militare, ar fi absurd ca democrațiile europene să aștepte un ajutor direct de la Statele Unite. Dar pentru guvernele dictatoriale din Europa ar fi și mai absurd să neglijeze sau să trateze cu dispreț lenta, dar iminenta raliere a opiniei americane în jurul acestor idealuri de libertate și toleranță."

(*Dublă anticipare: după doi ani, Statele Unite se vor abține efectiv să ajute în mod direct Franța și Marea Britanie; totuși, ele vor reuși, încet, dar inevitabil, să intre în război împotriva dictaturilor...*)

Discurs rostit în Camera Comunelor, 5 octombrie 1938, a doua zi după Acordul de la München:

„Veți vedea în câțiva ani sau poate doar în câteva luni, Cehoslovacia va fi absorbită de regimul nazist. [...] Și să nu credeți că s-a terminat; acesta nu va fi decât începutul reglării de conturi, primul gust, prima impresie a unei cupe amare care ne va fi prezentată în fiecare an..."

(*Într-adevăr, după cinci luni, ceea ce mai rămăsese din Cehoslovacia a fost absorbit de Reich; după un an, Polonia a fost invadată; după un an și șapte luni, va veni rândul Danemarcei și Norvegiei; după un an și opt luni, Belgia, Olanda și Franța vor avea aceeași soartă...*)

La Harlow, 25 noiembrie 1938:

„Cehoslovacia a fost devorată, fiind pe cale să fie digerată. Toate țările Europei Centrale – Polonia, Iugoslavia, Ungaria și probabil România – vor cădea rapid sub dominația nazistă. [...] Unele dintre aceste țări se vor alătura forțelor naziste, atunci când ele vor efectua spre Est o înaintare practic inevitabilă."

(*Estul acestor patru țări era Uniunea Sovietică... a cărei invazie Churchill a anunțat-o cu trei ani înainte! În timpul campaniei din Rusia, din 1941, divizii române și ungurești se vor alătura forțelor germane.*)

Gărzii sale de corp, inspectorul Thompson, aprilie 1939:

„Este aproape sigur că războiul va izbucni în următoarele șase luni și, în acel moment, mi se va propune să ocup o funcție oarecare în cadrul cabinetului."

(„În următoarele şase luni", adică înainte de sfârşitul lui septembrie 1939... În ziua de 3 septembrie, atunci când a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, Churchill a fost invitat să intre în guvern, în calitate de ministru al Marinei.)

La 1 august 1939, Chartwell lua masa în compania generalului Spears, care relata afirmaţiile lui Winston Churchill:

„Care este adevărata atitudine a Rusiei? Deşi o misiune militară franco-britanică tocmai negociază la Moscova, am serioase îndoieli în privinţa politicii lui Stalin. Am ofensat Rusia în mod profund, poate chiar în mod ireparabil, la München, şi nu va ezita să ne plătească clar cu aceeaşi monedă [...] dacă va considera a fi în interesul ei."

(Într-adevăr, după douăzeci şi două de zile, s-a aflat despre semnarea pactului germano-sovietic...)

Paris, 14 august 1939; Churchill discuta cu generalul Georges, comandantul- şef al frontului nord-est, căruia îi mărturisea îngrijorarea sa privind Linia Maginot, întreruptă în Ardeni, la Montmédy:

„Nu ar fi deloc indicat să credem că Munţii Ardeni sunt de netrecut de către unităţi puternice, aşa cum susţinea la vremea sa mareşalul Pétain. Amintiţi-vă că ne confruntăm cu o armă nouă, numeroase blindate pe care germanii se bazează, şi că pădurile vor fi foarte tentante pentru astfel de forţe, deoarece ele le vor permite să se ascundă de aviaţie."

(După nouă luni, pătrunderea în Ardeni a blindatelor germane va pecetlui soarta armatelor aliate în nordul Franţei.)

21 octombrie 1939, scrisoare adresată primului lord al Amiralităţii:

„După cum văd eu lucrurile, pe toată durata iernii vom avea un război cu o slabă intensitate [...], care va izbucni cu adevărat la primăvară."

(Anunţul „războiului ciudat" din iarna 1939-1940... şi al campaniei din Franţa, din primăvara anului 1940.)

14 martie 1940, după respingerea de către Cabinetul de Război a planului său de minare a apelor teritoriale norvegiene[1], Churchill i-a scris ministrului de Externe, lordul Halifax:

„Totul a fost distrus. [...] Am fost victimele unui adevărat dezastru în Nord[2], iar acest lucru a oferit germanilor un avantaj fără precedent. Nu știu dacă și-au conceput propriul plan de acțiune și dacă vom vedea în curând efectele lui. Dar m-ar mira să nu fie așa."

(Într-adevăr, după douăzeci și șase de zile, germanii au invadat Danemarca și Norvegia.)

Declarația lui Churchill în Consiliul Suprem franco-britanic, 31 mai 1940:

„Statele Unite sunt încă slăbite din punct de vedere militar, dar, cu timpul, sunt capabile să constituie o adevărată forță. [...] Chiar dacă ele nu vor intra în război, vor putea, în curând, să ne ofere un ajutor prețios. Vom putea conta, fără îndoială, pe ei, pentru a ne satisface nevoile mari de material militar, chiar dacă nu suntem capabili să-l plătim."

(O anticipare genială a legii „împrumut-chirie", care va fi votată de Congresul Statelor Unite după zece luni...)

Scrisoare adresată mareșalului Smuts, 9 iunie 1940:

„În momentul de față nu văd decât o ultimă soluție salvatoare: ca Hitler să ne atace țara noastră și să-și distrugă forțele aeriene în timpul acțiunii."

(Aceasta va avea drept rezultat bătălia Angliei, trei luni mai târziu...)

Către subsecretarul de stat al Apărării, Charles de Gaulle, prefectura din Tours, 12 iunie 1940:

„Omul destinului!"

(O fulgerătoare intuiție, într-o zi de 12 iunie 1940, atunci când de Gaulle părea a fi cel mai eficace membru al unui guvern francez aflat în degringoladă ...)

1. Care viza întreruperea transportării minereului de fier suedez spre Germania (n.a.).
2. În urma capitulării Finlandei (n.a.).

Secretarului său John Colville, 14 iulie 1940:

„Hitler trebuie să ne invadeze sau să eşueze. Dacă eşuează – lucru inevitabil –, se va îndrepta spre est."

(Într-adevăr, Hitler a eşuat, iar nouă luni mai târziu a atacat URSS.)

Declaraţia din 20 august 1940, în Camera Comunelor:

„Aceşti francezi liberi au fost condamnaţi la moarte de Vichy, dar va veni ziua, la fel de sigur cum soarele va răsări mâine, când numele lor va fi onorat şi gravat pe piatră, pe străzile şi satele unei Franţe, care îşi va regăsi libertatea şi gloria de altădată, în cadrul unei Europe eliberate."

(Acest lucru este astăzi o realitate în întreaga Franţă.)

23 iunie 1941. La Chequers, *a doua zi după atacul german împotriva Uniunii Sovietice, şeful statului-major, sir John Dill, ambasadorul Statelor Unite, Winant şi alţi câţiva preziceau că URSS nu va rezista mai mult de şase săptămâni. Churchill are o altă părere:*

„Doresc să pariez cu 500 la 1 cu oricare dintre voi că în doi ani ruşii se vor lupta în continuare – şi se vor lupta în mod victorios."

(După doi ani înseamnă 1943, cu cinci luni înaintea victoriei de la Stalingrad – şi cu o lună înaintea celei de la Kursk...)

8 noiembrie 1942: Telegrama adresată generalului Marshall, în care îl felicita pentru primele succese ale debarcării din Africa de Nord:

„Problemele succesului nu ni se vor părea mai puţin stânjenitoare [...] decât cele peste care am trecut împreună, până în momentul de faţă."

(De la asasinarea amiralului Darlan până la confruntarea Giraud de Gaulle, prezicerea va fi destul de exactă...)

Redactorului-şef de la Times, *29 martie 1943:*

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

„La ieşirea din război voi fi un om bătrân. Voi avea şaptezeci de ani..."

(O declaraţie stupefiantă: după terminarea războiului în Europa, Churchill va avea, într-adevăr, şaptezeci de ani şi cinci luni. Cine altcineva ar fi putut afirma cu atâta certitudine, în 1943, că războiul va lua sfârşit în 1945?)

În Camera Comunelor, 1 august 1946:

„Ne declarăm gata să abandonăm puternicul imperiu al Indiei, cu tot ceea ce am făcut acolo în ultimii două sute de ani. [...] Guvernul se declară dispus să lase patru sute de milioane de indieni să se afunde în toate ororile unui război civil sângeros, pe lângă care ceea ce s-ar putea întâmpla în Palestina ar fi microscopic..."

(O prezicere care va fi foarte aproape să se realizeze... Apocalipsa la scara subcontinentului va fi evitată la limită de acţiunea unui personaj curajos, lordul Louis Mountbatten, vicerege al Indiei.)

Discurs rostit la Zürich, 19 septembrie 1946:

„Securitatea lumii cere o nouă unitate în Europa şi, implicit, [...] crearea unui soi de State Unite ale Europei. [...] Primul pas în această direcţie ar trebui să fie un parteneriat franco-german."

(Tratatul de la Roma, cu unsprezece ani înainte, Tratatul franco-german, cu şaptesprezece ani înainte...)

Discurs rostit în Camera Comunelor, cu privire la situaţia internaţională, 30 noiembrie 1950:

„Deşi este periculos să faci o astfel de prezicere, [...] m-aş încumeta să exprim părerea că un atac important al Rusiei în Europa este improbabil într-un viitor apropiat şi că el nu va fi provocat de măsurile modeste de apărare luate în momentul de faţă [...] de puterile atlantice şi occidentale."

(De fapt, nu va avea loc nici un atac sovietic în Europa, iar măsurile de apărare luate în acest cadru în NATO, departe de a provoca un război, vor avea un puternic efect de descurajare asupra lui Stalin...)

Secretarului său, John Colville, 1 ianuarie 1953:

„Dacă veți trăi suficient de mult – murind de bătrânețe –, veți apuca, fără îndoială, să vedeți Europa de Est eliberată de comunism."

(Sir John Colville va muri cu doi ani înainte de realizarea acestei preziceri...)

Discurs rostit în Camera Comunelor privind arma atomică, 3 noiembrie 1953:

„Uneori, am curioasa impresie că potențialul de distrugere al acestor instrumente va putea aduce omenirii o securitate absolut imprevizibilă. [...] Atunci când progresele înregistrate de armele de distrugere vor permite tuturor să omoare întreaga lume, nimeni nu va mai dori să omoare pe nimeni. [...] Este foarte posibil ca, printr-un paradox perfect, să atingem acel stadiu al istoriei, în care securitatea va fi copilul puternic al terorii, iar supraviețuirea, sora geamănă a distrugerii."

(Echilibrul terorii descris cu zece ani înainte...)

În același discurs:

„Studiind propriile noastre forțe și pe cele ale Europei, aflate sub protecția scutului masiv al Statelor Unite, nu mi se pare nici necugetat, nici periculos să conchid că, mai degrabă, prosperitatea internă este cea care răspunde dorințelor profunde ale țărilor din Rusia – și nu cucerirea externă –, dar și interesele pe termen lung ale conducătorilor lor."

(După treizeci și opt de ani, tocmai lipsa de prosperitate internă și eșecul cuceririi externe[1] vor provoca prăbușirea Uniunii Sovietice...)

4 aprilie 1955, seara recepției de rămas-bun, după ce a demisionat din postul de prim-ministru, lăsându-i locul lui Anthony Eden:

„Nu cred că Anthony va reuși!"

(Într-adevăr, după douăzeci și unu de luni, Anthony Eden este constrâns să demisioneze, în urma afacerii Suez.)

1. Îndeosebi în Afganistan (n.a.).

6
Războiul

Poetului Siegfried Sassoon:

„Războiul reprezintă ocupația naturală a omului. Războiul... și grădinăritul."

Deputatul Churchill, în Camera Comunelor, 12 martie 1901:

„Războiul este un joc care are o bună doză de hazard și, după puținul pe care l-am văzut[1], aș putea spune că nimic în timpul unui război nu se întâmplă așa cum am dori, doar din când în când, în mod accidental..."

Calcule false:

„Marile războaie izbucnesc atunci când cei doi protagoniști se consideră mai mult sau mai puțin egali și când fiecare dintre ei crede că are o șansă să câștige."

Ministrul Marinei în Camera Comunelor, 17 martie 1914:

„Dacă doriți să vă imaginați corect o bătălie între două mari cuirasate moderne, nu trebuie s-o vedeți ca pe o luptă între doi indivizi în armură, care se luptă cu săbii grele. Acest lucru seamănă mai degrabă cu o luptă între două coji de ou, care se lovesc cu niște ciocane. De aici rezultă importanța capitală de a lovi primul, cu mai multă forță, și de a continua cu loviturile."

1. Aici avem de-a face cu umorul britanic: în 1901, la vârsta de douăzeci și șase de ani, Winston Churchill era un veteran ce participase la cinci campanii... (n.a.).

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Soției sale, 28 iulie 1914:

„Războiul este necunoscutul și neașteptatul. [...] Trebuie încercată măsurarea nedefinitului și cântărirea imponderabilului..."

Ianuarie 1916, în tranșeele din Somme, instrucțiuni date ofițerilor Batalionului 6 din Royal Scots Fusiliers, *de către locotenent-colonelul Churchill:*

„Rădeți puțin și învățați-vă oamenii să râdă – războiul este un joc ce trebuie practicat zâmbind. Dacă nu sunteți capabili să zâmbiți, faceți grimase; dacă nu puteți face grimase, stați departe, până în clipa în care veți reuși."

Soției sale, 22 februarie 1916, de pe linia de front:

„Balfour va suprima divizia maritimă.[1] Cât de ușor e să distrugi; cât de greu e să construiești; cât de ușor e să evacuezi; cât de greu e să cucerești; cât de dificil e să faci un lucru, oricare ar fi el. Războiul înseamnă energie, acțiune, energie și risc. Toate aceste oi se mulțumesc să pască în mijlocul pășunilor."

Dezamăgire, 1917:

„Războiul, care era nemilos și magnific, a devenit crud și sordid."

Reflecțiile ministrului de Finanțe Winston Churchill, 1925:

„Războiul este istoria speciei umane. Cu excepția câtorva întreruperi scurte și precare, nu a existat niciodată pace în lume."

Sfaturi date războinicilor, 1930:

„Să nu credeți niciodată, dar niciodată că războiul va fi blând și ușor sau că oricine întreprinde această călătorie neobișnuită este capabil să prevadă

1. Arthur Balfour a fost succesorul său la conducerea Amiralității, pe care Churchill, căzut în dizgrație după eșecul din Dardanele, din primăvara anului 1915, a trebuit s-o părăsească. De fapt, Balfour nu intenționa deloc să suprime divizia maritimă (n.a.).

mareele și uraganele pe care va trebui să le înfrunte. Omul de stat care cedează febrei războiului trebuie să conștientizeze că, odată semnalul dat, nu mai este stăpânul politicii, ci sclavul evenimentelor imprevizibile, care nu pot fi controlate. Ministere ale Războiului expirate, comandanți-șefi slabi, aroganți sau incompetenți, aliați mai mult sau mai puțin puternici, țări neutre ostile, un destin răuvoitor, surprize neplăcute, greșeli foarte mari de calcul – toate acestea își iau locul la conducerea supremă, a doua zi după o declarație de război. Oricât de sigur ați fi că puteți câștiga cu ușurință, amintiți-vă că nu ar exista nici un război dacă adversarul nu ar crede că are și el o șansă de a câștiga[1]."

Nuanțe:

„Cei care pot câștiga un război sunt rareori capabili să încheie o pace bună, iar cei care ar putea încheia o pace bună nu vor câștiga niciodată războiul. Poate că exagerez dacă las să se înțeleagă că voi fi capabil să le fac pe ambele."

În timpul unui dineu, unde un invitat a declarat în mod sentențios că nimic nu este mai rău decât războiul:

„Dezonoarea este mai rea decât războiul; sclavia este mai rea decât războiul."

Sfaturi date războinicilor, 1937:

„Înainte ca un război să înceapă, trebuie să spuneți mereu: «Sunt puternic, dar și dușmanul este>»; în cele mai grele momente ale războiului, ar trebui să spuneți: «Sunt epuizat, dar și dușmanul este». Or, este aproape imposibil de spus aceste două lucruri atunci când este cazul."

Lui Neville Chamberlain, după Acordul de la München, octombrie 1938:

„Aveați de ales între război și dezonoare; ați ales dezonoarea și veți avea războiul."

1. Nu știm dacă Adolf Hitler a știut de acest paragraf extraordinar din micuța carte intitulată *My Early Life*, apărută cu trei ani înaintea venirii sale la putere. Fără nici o îndoială, el nu a tras nici o concluzie... (n.a.).

10 septembrie 1939, primul lord al Amiralității, Churchill, către prim-ministrul Chamberlain:

„Avem tot interesul să luptăm conform celor mai umane concepții ale războiului și, mai degrabă, să-i urmăm decât să-i precedăm pe germani în escalada, fără îndoială inevitabilă, a durității și violenței."

2 ianuarie 1940: Churchill a propus colegilor lui foarte reticenți din Cabinetul de Război o operațiune de minare a apelor teritoriale norvegiene, în scopul întreruperii aprovizionării Germaniei cu minereu de fier:

„Este imposibil, într-o operațiune de război, să parezi obiecțiile tuturor, care pot fi opuse unui plan de acțiune determinat. [...] Războiul ne costă șase milioane de lire pe zi și ar fi un adevărat dezastru ca această propunere, care pare a fi cea mai bună soluție de a pune capăt conflictului, să fie respinsă."

Războiul în aprilie 1940:

„Există un singur lucru mai rău decât acela de a lupta cu aliații, cel de a lupta fără ei."

13 mai 1940: La trei zile după numirea sa în funcția de prim-ministru, Churchill, care venea pe jos din Downing Street la sediul Amiralității, a fost salutat de o mulțime de oameni, care îi strigau: „Noroc, Winnie! Dumnezeu să te binecuvânteze!" Odată intrat în sediul Amiralității, Churchill a izbucnit în plâns, spunându-i generalului Ismay:

„Sărmanii oameni, sărmanii oameni! Au încredere în mine, iar eu le voi aduce numai dezastre, mult timp de acum înainte... "

În aceeași zi, în Camera Comunelor:

„Aș dori să spun celor prezenți aici ceea ce le-am spus celor care s-au alăturat acestui guvern: «Nu am nimic altceva de oferit decât sânge, durere, sudoare și lacrimi.»"

În ziua de 4 iunie 1940, după ce a anunțat deputaților succesul evacuării din Dunkerque:

„Va trebuie să nu considerăm această evacuare drept o victorie; războaiele nu se câștigă prin evacuări. [...] Noi ne batem în Franța, ne vom bate pe mări și oceane, ne vom bate în aer, cu o încredere și mijloace din ce în ce mai numeroase. Ne vom apăra insula cu orice preț. Ne vom bate pe terenurile de aterizare, în câmpuri și străzi, ne vom lupta pe coline. Nu ne vom preda niciodată!"

În mijlocul aplauzelor și uralelor, Churchill i-a șoptit vecinului său, așezându-se:

„Și ne vom bate cu cioburi de sticlă, deoarece doar asta mai avem!"

18 iunie 1940, a doua zi după capitularea Franței:

„Ceea ce generalul Weygand a numit bătălia Franței tocmai s-a terminat; bătălia Angliei este pe punctul de a se declanșa. De ea depind soarta civilizației creștine, supraviețuirea Angliei, a instituțiilor și Imperiului nostru. Toată violența, toată puterea dușmanului se vor dezlănțui în curând asupra noastră. [...]. Așadar, să ne înarmăm cu mult curaj pentru a face față datoriei noastre și să ne comportăm astfel încât, dacă Imperiul Britanic și Commonwealth-ul vor dura încă o mie de ani, oamenii să poată spune: «Este cel mai frumos moment al lor»."

20 august 1940, în mijlocul bătăliei Angliei:

„Recunoștința fiecărei familii din insula noastră, din Imperiu și chiar din întreaga lume [...] se îndreaptă spre acei aviatori britanici al căror curaj și devotament sunt pe cale să schimbe cursul războiului. Niciodată în istoria conflictelor omenirii atâția oameni nu au datorat atât de mult unui număr atât de mic de semeni de-ai lor."

În Camera Comunelor, 8 octombrie 1940:

„Germanii au arătat [...] că au aruncat asupra Londrei 251 t de bombe doar în noaptea de joi. [...] Ei bine, în acea noapte, o sută optzeci de persoane au

1. Nu este departe de adevăr: a doua zi după Dunkerque, rămăseseră în Marea Britanie mai puțin de cincizeci de tancuri și câteva sute de tunuri, dintre care multe fuseseră scoase din muzee... (n.a.).

fost ucise la Londra de acele 251 t de bombe, altfel spus a fost nevoie de o tonă de bombe ca să ucidă trei sferturi dintr-o persoană. [...] În privința distrugerilor materiale, ele nu trebuie exagerate: ziarele sunt pline de fotografii de case demolate, însă, în mod natural, ele nu își consacră spațiul restrâns caselor care sunt încă în picioare. [...] Statisticienii se vor putea distra socotind că, odată luată în calcul legea randamentelor descrescătoare, care arată că aceleași case pot fi atinse de două sau trei ori, ar fi nevoie de zece ani la ritmul actual, pentru ca jumătate dintre casele Londrei să fie demolate. După aceea, desigur, creșterea va fi mult mai lentă... Or, multe lucruri li se vor întâmpla lui Hitler și regimului nazist înaintea terminării acestor zece ani și chiar domnul Mussolini va avea parte de câteva neplăceri pe care nu le-a prevăzut..."

Mareșalilor Aerului Dowding și Portal, 13 octombrie 1940:

„Sunt convins că vom câștiga războiul, însă trebuie să spun că încă nu văd prea bine cum."

Generalilor Brooke și Ismay, în timpul unei vizite în Scoția, 22 octombrie 1940:

„Cei care pretind că nimic nu a fost niciodată rezolvat de război spun prostii. De fapt, nimic în istorie nu a fost rezolvat *altfel* decât prin război."

Personalului guvernamental din Downing Street, în ajunul Crăciunului 1940:

„Vă urez un Crăciun activ și un nou an frenetic!"

Puteți compara urarea anterioară cu acest răspuns dat unui asistent, care i-a cerut permisiunea de a pleca în concediu în weekend:

„Cum? Un concediu? Dar tu nu ești în război?"

În Camera Comunelor, 7 mai 1941, când mai mulți deputați au adus în discuție felul său de a conduce războiul după dezastrul din Grecia și Cineraica:

„În calitate de șef al guvernului, îmi asum orice responsabilitate, în cel mai direct și personal mod. De aici rezultă că, în final, mie trebuie să mi se

taie capul dacă nu câștigăm războiul. [...] Oricine își imaginează că într-un război nu va fi comisă nici o greșeală este cât se poate de nesăbuit. [...] Îmi vei fi martor, domnule purtător de cuvânt, că niciodată nu am promis altceva decât sânge, suferință, sudoare și lacrimi, la care adaug acum o bună parte de greșeli, de incapacități și decepții, dar și faptul că totul riscă să continue încă foarte mult timp, pentru a se termina, și cred acest lucru cu tărie – chiar dacă nu este o promisiune sau o garanție, ci doar o profesiune de credință – printr-o victorie totală, absolută și definitivă."

În Downing Street, la mult timp după miezul nopții, privindu-și șefii de stat-major ieșind puțin buimaci din sala de reuniune[1]*:*

„Trebuie să duc un război modern cu arme învechite..."

Penurii de război:

„Îmi amintesc că, în timpul ultimului război, atunci când mă aflam la Ministerul Înarmării, eram anunțat în mod constant că începeau să ne lipsească bauxita, oțelul etc.; dar am rezistat și, la final, ne-au lipsit nemții: într-o dimineață, am ajuns în birourile noastre și am aflat că s-au predat cu toții."

21 iunie 1941, secretarului său, John Colville:

„Nu am decât un singur țel în acest război: să-l distrug pe Hitler... Iar viața mea va fi mult mai simplă..."

Vizitându-și fostul coleg de la Harrow, în ziua de 29 octombrie 1941, Churchill a descoperit că fusese adăugată o strofă unuia dintre cântecele tradiționale ale liceului; era vorba despre „zile sumbre":

„În momentul de față nu traversăm zile sumbre: sunt zile mari – cele mai mari zile pe care țara noastră le-a cunoscut vreodată. Și trebuie să-i mulțumim lui Dumnezeu că am avut privilegiul [...] să contribuim la a face aceste zile de neuitat în istoria poporului nostru."

1. Conferințele de stat-major prezidate de Churchill începeau la ora 21:30 și rareori se terminau la ora 2 dimineața – lucru care îi convenea ministrului, dar nimănui altcuiva... (n.a.).

6 august 1941: În timp ce Churchill se îndrepta spre Terra Nova, la bordul vasului Prince of Wales, *pentru a se întâlni cu președintele Roosevelt, vice-prim-ministrul Clement Attlee și-a exprimat teama că nava va fi interceptată în nordul Atlanticului de vasul german de război* Tirpitz. *Răspunsul lui Churchill:*

„Mă tem că nu avem acest noroc..."

După căderea Singaporelui, în ziua de 15 februarie 1942, apăruseră noi critici în presă și Parlament referitoare la conducerea războiului. Churchill, afectat, i s-a destăinuit regelui George al VI-lea, în timpul unei întâlniri private:

„Am impresia că vânez tigrul, în timp ce sunt hărțuit de un roi de viespi nervoase."

Pregătirea operațiunii „Torch" de debarcare în Africa de Nord a provoacat o mare anxietate în Downing Street. În noaptea de 1 octombrie, Churchill le-a mărturisit lui Eden și Attlee:

„Dacă *Torch* eșuează, m-am fript; va trebui să plec și să las locul unuia dintre voi."

Dar, din luna următoare, Aliații au înregistrat aproape simultan două victorii: cea a generalilor Alexander și Montgomery de la El-Alamein și cea a generalului Eisenhower, din timpul debarcării în Algeria și Maroc. În ziua de 10 noiembrie 1942, Churchill, ușurat, a declarat în timpul unui banchet organizat de lordul primar al Londrei:

„Luminița victoriei s-a așezat pe căștile soldaților noștri; ea ne-a încălzit inimile, înviorându-ne sufletele. Domnul Venizelos[1] afirma că Anglia câștiga mereu o bătălie – ultima. De data asta, țara noastră pare să fi început puțin mai devreme. Generalul Alexander, împreună cu strălucitul său secund, generalul Montgomery, a înregistrat o victorie glorioasă și decisivă în ceea ce ar trebui să numim, după părerea mea, bătălia din Egipt. Armata lui Rommel a fost învinsă; ea a fost pusă pe fugă, fiind în mare parte distrusă. [...] Dar acesta nu este sfârșitul; nu este nici măcar începutul sfârșitului; dar poate fi sfârșitul începutului."

1. Prim-ministrul grec, partizan fervent al Aliaților în timpul Primului Război Mondial (n.a.).

La jumătatea lunii noiembrie 1942, generalului Brooke, căruia îi reproșa pentru a suta oară că tolera armata engleză să aibă atât de mult soldați în spate și atât de puțini combatanți în fața inamicului:

„Armata este ca un păun: este aproape toată în coadă!"

O mare greșeală: generalul Brooke, strateg emerit, era și un ornitolog pasionat, iar răspunsul său a fost următorul:

„Domnule prim-ministru, păunul fără coadă ar fi o pasăre complet dezechilibrată!"

Nemulțumire strategică:

„Vedeam Africa de Nord ca o trambulină, nu ca o canapea."

Februarie 1943, telegrama mareșalului Alexander adresată primu-ministrului: „Misiunea pe care mi-ați încredințat-o în ziua de 10 august 1942 a fost îndeplinită. Inamicii Maiestății Sale, cu arme și bagaje, au fost eliminați din Egipt, Cirenaica, Libia și Tripolitania. În momentul de față, aștept noi instrucțiuni." Churchill, către șeful său de stat-major:

„Bine, va trebui să găsim altceva!"

7 mai 1943: la bordul pachebotului Queen Mary, *în drum spre Washington, Churchill a fost informat că un submarin german plecat de la Brest risca să le iasă în cale. Într-o convorbire cu ambasadorul Harriman*[1]*:*

Churchill: „Nu intră în discuție să fiu capturat; cel mai bun mod de a muri este în furia luptei împotriva dușmanului... Desigur, ar fi mai puțin bine dacă aș fi în apă și dacă ar încerca să mă recupereze."

Harriman: „Domnule prim-ministru, acest lucru mi se pare foarte tulburător. Am impresia că mi-ați spus că cel mai mare rău pe care o torpilă l-ar putea face acestui pachebot, cu compartimentele sale etanșe, ar fi să scoată din funcțiune o sală de cazane, lucru care ne-ar permite să navigăm în continuare, cu o viteză de douăzeci de noduri..."

1. Averell Harriman, noul ambasador al Statelor Unite la Moscova (n.a.).

Churchill: „Ah, dar ar putea să ne trimită *două* torpile... Veniți să vedeți barca mea de salvare!"

(Pe barca sa de salvare, Churchill avea montată o mitralieră grea...)

În Camera Comunelor, 8 iunie 1943:

„Ar fi posibil ca acești vinovați blestemați, care au propovăduit gloria războiului la început, să înceapă să predice virtuțile păcii înainte de sfârșit. Ar fi considerat un act de dreptate, dacă cei care hotărăsc momentul declanșării războaielor nu ar mai fi și cei care decid când să le pună capăt."

30 iunie 1943, la Guildhall[1] din Londra, discursul prim-ministrului, ca răspuns la presiunile opiniei publice în favoarea deschiderii unui al doilea front:

„Trebuie să adresez poporului nostru câteva cuvinte de atenționare: [...] toate marile operațiuni-amfibi, îndeosebi cele care necesită cooperarea dintre două țări sau mai multe, cer multe luni de pregătire, cu aspecte subtile și complexe, fără precedent în istoria războiului. Impulsurile curajoase, dorințele nerăbdătoare și sclipirile de geniu militar nu vor accelera derularea evenimentelor."

Telegramă adresată soției sale, 21 noiembrie 1943:

„Este groaznic să fii nevoit să te lupți cu ambele mâini legate la spate[2]."

Marrakesh, decembrie 1943. Churchill, căzut la pat din cauza unei pneumonii acute, a primit vizita doctorului său, lordul Moran, care i-a spus că Hitler, nemulțumit că trebuia să conceapă politica de război, părea să se ocupe și de planificarea tuturor detaliilor acestuia. Churchill a răspuns bucuros:

„Exact același lucru îl fac și eu![3]"

1. Primăria din Londra (n.t.)
2. Churchill voia să ocupe insulele Cos și Rhodos, în arhipelagul Dodecanez, dar a fost împiedicat de americani și de propriii șefi de stat-major (n.a.).
3. Tocmai acest lucru îi preocupa pe șefii de stat-major, deoarece incursiunile confuze ale prim-ministrului în domeniul înaltei strategii duceau la pierderea unui timp foarte mare... fiind potențial catastrofale (n.a.).

Telegramă adresată şefilor de stat-major, 2 ianuarie 1944:

„Sper că expresii de genul *invazia Europei* sau *asalt împotriva fortăreţei Europa* nu vor mai fi folosite de acum înainte. În curând, voi discuta din nou cu preşedintele, punând în valoare faptul că scopul nostru este să eliberăm Europa de tirania nazistă, *că noi pătrundem* în ţările oprimate şi nu le *invadăm* şi că termenul *invazie* trebuie să fie rezervat momentului în care vom trece frontiera germană[1]. Este inutil să-l facem pe Hitler să creadă că poate fi apărătorul unei Europe pe care noi încercăm s-o invadăm."

Iunie 1944. În timp ce primele rachete germane V1 se abăteau asupra Angliei, s-a hotărât să folosească sirenele de alarmă cât mai puţin. Comentariul prim-ministrului:

„Trebuie să dormim, iar apoi ne vom trezi odihniţi... sau într-o lume mai bună!"

Telegramă trimisă preşedintelui Roosevelt, 19 iulie 1944, în timp ce dificultăţile cu aliatul sovietic erau din ce în ce ai mari:

„Se pare că suntem pe cale să câştigăm războiul, dar un cortegiu redutabil de probleme ne copleşeşte din toate direcţiile, iar eu cred că nimic altceva în afara simţului datoriei nu m-ar putea face să rezist[2]."

24 decembrie 1944: Churchill s-a deplasat la Atena, căzută pradă războiului civil. Ieşind dintr-un imobil unde i-a reunit pe principalii protagonişti ai conflictului, a fost ţintit de un trăgător izolat, care l-a ratat cu puţin. Comentariul supravieţuitorului:

„Ce tupeu!"

Mesaj adresat lui Anthony Eden, 25 ianuarie 1945, cu opt zile înainte de plecarea sa la Yalta:

„Singura speranţă a lumii constă într-un acord între marile puteri. Dacă ele se ceartă, copiii noştri sunt pierduţi."

1. De fapt, preşedintele Roosevelt folosea în mod frecvent cuvintele „a invada" şi „a ocupa "ţările Europei occidentale aflate sub jugul nazist (n.a.).

2. Una dintre numeroasele aluzii ale lui Churchill la faptul că ar putea demisiona după victorie (n.a.).

Telegramă adresată soției sale, 5 mai 1945, în timp ce rezistența germană era pe punctul de a se prăbuși:

„Nu mai trebuie să-ți spun că în spatele acestor victorii există politici otrăvitoare și rivalități internaționale mortale."

16 mai 1945, la opt zile după terminarea războiului în Europa:

„Atunci când vulturii tac, papagalii încep să pălăvrăgească[1]."

1. Dacă îl credem pe șeful său de stat-major, Churchill se referea în acea zi inclusiv la mareșalul Tito și la generalul de Gaulle ca făcând parte din a doua categorie de păsări... (n.a.).

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

7
Franța

Amintiri din copilărie:

„Bona mea, domnișoara Everest, care, altădată, mă plimba în landou de-a lungul a ceea ce ea numea *Shams Elizzie*, nu avea deloc o părere bună despre Franța."

În 1883, micul Winston, în vârstă de nouă ani, traversa Place de la Concorde, însoțit de tatăl său:

„Fiind un copil cu spirit de observație am remarcat că unul dintre monumente era acoperit cu voaluri negre. Imediat, l-am întrebat pe tatăl meu care era motivul, iar el mi-a răspuns: «Sunt monumentele provinciilor Franței. Două dintre ele – Alsacia și Lorena, au fost luate Franței de către germani, în timpul ultimului război. Francezii sunt foarte îndurerați din acest motiv și speră să le redobândească într-o bună zi.» Îmi amintesc foarte bine că, în acel moment, mi s-a spus: «Sper din tot sufletul că le vor redobândi»."

La șaisprezece ani, liceanul reticent Winston Churchill se distingea prin note mediocre la franceză. Deoarece directorul liceului i-a recomandat un sejur în Franța, lordul Randolph Churchill și soția lui au hotărât să-și trimită fiul într-o familie franceză, pe perioada vacanței. Această ședere lingvistică nu era deloc pe placul tânărului, care i-a scris tatălui:

„Te rog și te implor să nu mă trimiți într-o familie franceză infamă, josnică, infectă și grosolană."

BCU "IOAN SLAVICI" UNIVERSITY LIBRARY

(Totuşi, el va fi trimis în Franţa, având rezultate proporţionale cu propriul entuziasm. Vezi capitolul următor...)

În vara anului 1907, tânărul ministru Churchill a asistat la manevrele armatei franceze:

„La acea epocă, soldaţii purtau tunici albastre şi pantaloni roşii, deplasându-se în grup compact. Atunci când am văzut formaţiunile franceze luând poziţie la auzul imnului lor, mi s-a părut că aceste baionete curajoase care au cucerit Drepturile Omului vor şti şi să le apere, şi că libertăţile Europei vor fi bine păstrate."

Discurs rostit la Clubul Liberal scoţian, Edinburg, 17 iulie 1909:

„Această ostilitate despre care s-a spus că va duce, în mod inevitabil, la un război cu Franţa, am văzut-o transformându-se într-o legătură de prietenie şi de unitate, aşa cum nu existase înainte între cele două ţări."

Primul Război Mondial va pecetlui ataşamentul lui Churchill faţă de Franţa; curajul şi tenacitatea infanteristului francez, fraternitatea de arme dintre francezi şi britanici pe numeroasele câmpuri de luptă i-au aprins imaginaţia sa visătoare – cu atât mai mult cu cât a fost personal martorul acestor acţiuni în cele şase luni petrecute pe front, în perioada iernii 1915-1916. Apoi, în calitate de ministru al Înarmării, îi va cunoaşte pe şefii lor, ca de exemplu, pe generalul Foch:

„Atitudinea sa, înfăţişarea sa, gesturile sale ferme şi adeseori foarte sugestive, care nu scăpau comicului decât prin puterea vorbelor sale, îndrăzneala ideilor sale atunci când ceva îi trezea interesul, toate acestea m-au impresionat foarte mult. Fie că lansa armate sau idei, nu se oprea niciodată din luptă. [...] Franţa lui Foch era Franţa ale cărei graţie şi cultură, etichetă şi ceremonial răspândiseră binefacerile lor în întreaga lume – ţara cavaleriei, Versailles şi mai ales Ioana d'Arc."

Şi pe preşedintele Consiliului, Clemenceau:

„În măsura în care un singur individ, foarte puternic, poate vreodată să întruchipeze o ţară, Clemenceau întruchipa Franţa. Ne place să simbolizăm

țările prin animale – leul britanic, vulturul american, vulturul rus cu două capete, cocoșul galic. Dar bătrânul tigru, cu boneta sa ciudată și elegantă, mustața lui albă și privirea de foc, ar fi pentru Franța o mascotă mult mai bună decât orice animal de curte. El părea provenit direct din Revoluția franceză, în cel mai sublim moment al ei."

29 decembrie 1917, ministrul Înarmării Churchill i-a scris fostului său secund Archibald Sinclair:

„Trebuie ca Franța să câștige, și ca ea să știe că a câștigat; trebuie ca Germania să fie învinsă, și ea să știe acest lucru. [...] Pentru mine, Alsacia și Lorena vor reprezenta simbolul și măsura victoriei."

Iulie 1921, ministrul Coloniilor Churchill a declarat prim-miniștrilor dominioanelor:

„Este evident [...] că avem datorii față de Franța, deoarece ea a renunțat să mai revendice poziții strategice situate de-a lungul Rinului, conform sfatului mareșalilor ei [...]. Noi i-am promis că, dacă va renunța la aceste poziții strategice, Anglia și America o vor ajuta în caz de nevoie [...]. Dar, trebuie să recunoaștem că, având în vedere abandonul Americii, tratatul a fost practic nevalidat și că Franța a rămas fără garanția anglo-americană, dar și fără frontieră strategică pe Rin. Din acest motiv, în sufletul francezilor s-a instalat o teamă profundă, iar acest lucru este de înțeles [...]. Dacă ar exista o posibilitate de a atenua această teamă, cred că ar trebui să o luăm foarte serios în considerare."

4 mai 1923, în momentul în care ocuparea Ruhrului de către Franța nu era privită deloc cu ochi buni în Anglia, Churchill, redevenit simplu deputat, a rămas un apărător fervent al Franței:

„Nu trebuie să permitem ca simpatia noastră pentru această mare națiune care este Franța să fie alterată de o simplă aventură a politicii franceze. Nu trebuie să întoarcem spatele nici prietenilor noștri și nici trecutului nostru."

Articol semnat Winston Churchill în Nash's Pall Mall Magazine, *24 septembrie 1924:*

„Franța este înarmată până în dinți; Germania a fost dezarmată în mare măsură, iar organizarea sa militară a fost distrusă. Francezii speră ca această stare de fapt să dureze, grație aparatului lor militar, scutului fortărețelor lor, soldaților lor negri și unui sistem de alianță cu micile țări europene; în orice caz, în momentul de față ei dispun de o forță zdrobitoare. Dar numai puterea materială, fără sprijinul opiniei mondiale, nu va reuși să instituie securitatea pe baze durabile."

Ministru de Finanțe din noiembrie 1924, Churchill a condus negocierile care aveau drept scop stabilirea sumei datoriilor de război ale francezilor față de Anglia; or, el a prezentat francezilor condiții extrem de moderate, oferind explicații pentru acest gest în ziua de 16 septembrie 1925, în timpul unui dineu la Clubul Conservator din Birmingham:

„În acest caz nu am încercat să scoatem cât mai mulți bani cu putință. Am considerat că datoria noastră era să luăm în calcul nu doar capacitățile de plată ale debitorilor noștri, dar și circumstanțele în care aceste datorii au fost contractate."

La banchetul Clubului Canadian, Montreal, 13 august 1929:

„Britanicilor și americanilor, care beneficiază de protecția puterii lor maritime, le este ușor să reproșeze Franței mărimea și forța armatei sale. Dar, dacă am fi fost francezi aflați în vecinătatea unei țări puternice, ai cărei indivizi capabili să lupte ar fi de două ori mai numeroși decât ai noștri și care ne-ar fi invadat de două ori, probabil că nu am fi foarte impresionați de aceste reproșuri, oricât de bine intenționate ar fi ele."

Până în 1931, Churchill s-a pronunțat în favoarea unei reconcilieri între Franța, Germania și Anglia, în care vedea singura garanție adevărată pentru securitate în fața unui nou război. În 1931, el a declarat:

„Trebuie să ne folosim influența pe care o avem, în scopul reducerii antagonismului secular [...] care separă Franța și Germania."

Dar, pe măsură ce Hitler se apropia de putere și Partidul Laburist britanic continua să recomande o politică de dezarmare pe seama Franței, Churchill revena la preocupările sale inițiale:

„Interesul păcii în Europa nu va fi deloc servit de o slăbire a armatei franceze, iar Marea Britanie nu are nici un interes să se opună Franței."

În ziua de 14 martie 1933, când Hitler devenise cancelar, deputatul „conservator independent" Churchill a declarat în Camera Comunelor:

„Având în vedere atmosfera care domnește actualmente în Europa, oare ne-am putea aștepta ca Franța să-și reducă la jumătate aviația, pentru ca apoi să o reducă la un sfert? Oare i-ați putea da voi un asemenea sfat? Și dacă ea v-ar asculta și ar acționa întocmai, oare în caz de război, vă veți obliga ca țara noastră să-i vină în ajutor? [...] Am citit în ziarele de astăzi că prim-ministrul tocmai a dat un ultimatum Franței pentru dezarmarea ei. Fie că este vorba despre armată sau despre aviație, vă asumați riscuri care nu pot fi justificate oferind, la ora actuală, un asemenea sfat, unei țări prietene."

La fel, în anul următor:

„Recomand guvernului Maiestății Sale cea mai mare prudență atunci când presează guvernul francez să-și reducă forțele comparativ cu cele ale Germaniei. De altfel, sunt convins că Franța, care în momentul de față este cea mai pașnică țară din Europa [...], nu va comite niciodată [...] un act de agresiune deschisă împotriva Germaniei, violând dispozițiile tratatului și ignorând părerea Marii Britanii, cu care întreține relații de prietenie."

În timpul vacanței petrecute la Cannes, septembrie 1935, unei doamne din societatea franceză:

„Cu Germania, care se reînarmează într-un ritm extraordinar, cu Anglia pierdută în visurile sale pacifiste, cu Franța coruptă și sfâșiată de conflicte, cu America îndepărtată și indiferentă, doamnă, dragă doamnă, nu tremurați pentru copiii voștri?"

La sfârșitul anului 1936, în timp ce Hitler reușise prima sa lovitură de forță prin remilitarizarea Renaniei, Churchill continua să vadă în alianța franco-britanică singura cale de izbândă:

„Franța și Marea Britanie au găsit calea libertății pe căi total diferite...

Dar, atâta timp cât ele vor face front comun, provocarea lor va reprezenta un risc foarte mare, fiind greu de învins. Alianța celor care întruchipează tradiția și perpetuează moștenirea flotei lui Nelson și a armatelor lui Napoleon nu va fi, fără îndoială, o pradă ușoară. Iar dacă acestor virtuți li se adaugă concepțiile suverane despre dreptate și libertate, atunci, în mod sigur, ea va fi invincibilă."

Este adevărat că Churchill avea o încredere de neclintit în forța armatei franceze și că va continua să creadă în «superioritatea de necontestat a armatei franceze» mult timp după ce ea va înceta să mai fie de necontestat. În septembrie 1936, asistând la manevrele armatei franceze, îi scria soției sale:

„Toată ziua am fost alături de comandantul suprem al forțelor armate franceze, Gamelin [...]. Ofițerii armatei franceze m-au impresionat prin seriozitatea și pregătirea lor. Se vede că forța națiunii constă în propria armată."

În martie 1938, după Anschluss, Churchill își apăra idealul cu o mare hotărâre:

„Marea Britanie și Franța trebuie să facă front comun, pentru a-și asigura protecția. În acest lucru constă securitatea acestor două țări. Spuneți asta cu voce tare! [...] La acest stadiu nu există o altă soluție decât o alianță defensivă cu Franța, cu obligații concrete pentru cele două țări și un întreg ansamblu de dispoziții privind cooperarea între statele-majore."

Trei săptămâni mai târziu, scria în Daily Telegraph:

„Dacă Franța ar fi învinsă, totul s-ar nărui. Atunci, supremația naziștilor peste Europa și chiar peste o parte a lumii ar fi, fără îndoială, inevitabilă."

Mai 1938, despre noul guvern condus de Édouard Daladier:

„În cele două mari democrații de limbă engleză, atunci când o persoană este în afaceri, chiar este; atunci când nu mai este, chiar nu mai este, și asta pentru o perioadă bună de timp. Dar, în Franța, maeștrii desăvârșiți ai jocului scaunelor muzicale[1], cu toanele și prejudecățile lor, cu nazurile și

1 Practică ce constă în a muta persoane dintr-un post de conducere în altul, existând riscul ca unele să rămână fără atribuții (prin comparație cu jocul omonim, unde numărul scaunelor este inferior numărului jucătorilor) (n.t.).

politeturile lor, cu egoismul lor sau al partidelor, monopolizează pe nedrept o parte a existenței Franței. [...] Cum se mai fălesc și se umflă în pene! Iată, de exemplu, un om de bine, capabil să dea toate directivele necesare, dar care, atunci când se mișcă doar un centimetru în dreapta, pierde sprijinul stângii; când se mișcă un centimetru spre stânga, pierde sprijinul dreptei. Amestecați din nou cărțile, agitați caleidoscopul... și miniștrii stau în ministerele lor asemenea unor turiști aflați în weekend la Touquet."

10 octombrie 1938, a doua zi după capitularea de la München, scrisoare adresată lui Paul Reynaud:

„Sunt foarte îngrijorat de poziția luată de Franța, dar și de propria mea țară. Nu văd care ar putea fi, pe viitor, politica externă a Franței. [...] Ați fost contaminați de slăbiciunea noastră, fără să fiți stimulați de forța noastră. [...] Timp de treizeci de ani, nu am încetat nici o clipă să colaborez cu Franța. Nu pot apăra politica propriei mele țări; dar nu mai știu pe cine se poate conta astăzi..."

În primăvara anului 1939, după multe tergiversări, a fost semnat, în final, un acord de strânsă cooperare militară, maritimă și aeriană între Marea Britanie și Franța. Winston Churchill nu și-a ascuns satisfacția, declarând în ziua de 19 mai 1939:

„Unii par să spună că ar fi foarte periculos din partea noastră să ajutăm Franța. Dar vă asigur că, având în vedere situația actuală, avem nevoie de ajutorul ei la fel de mult cum Franța are nevoie de ajutorul nostru."

În ziua de 3 septembrie, în urma invaziei Poloniei, Marea Britanie și Franța au declarat împreună război lui Hitler. Din acest moment s-a intrat în perioada „războiului ciudat", în timpul căruia ministrul Marinei, Churchill, voia să declanșeze operațiunile ofensive, îndeosebi prin întreruperea aprovizionării germane cu minereu de fier, care trecea prin portul norvegian Narvik („Wilfred"), *și minarea apelor Rinului, pornind de la frontiera franceză* („Marina Regală"). *Dar, pentru această ultimă operațiune, avea nevoie de ajutorul francezilor, la care a întâmpinat o rezistență neașteptată:*

„Toată viața mea am fost foarte apropiat de francezi, pe timp de război și în toate încercările lor; astfel, eram îndreptățit să cred că ar fi făcut la fel de mult pentru mine, ca și pentru oricare alt străin. Dar, în timpul acestei etape

a «războiului ciudat», mi-a fost imposibil să-i conving să acționeze. Atunci când îi presam tare, foloseau o formulă de refuz pe care nu o mai întâlnisem până atunci. Domnul Daladier mă informa cu o mină extrem de afectată că «președintele Republicii în persoană intervenise și că nu trebuia declanșată nici o intervenție agresivă, care să provoace represalii împotriva Franței.» Această idee, de a evita deranjarea inamicului, nu îmi era deloc pe plac. [...] Se considera că țările civilizate, care respectă morala și bunul-simț, nu ar trebui niciodată să atace înainte de a fi doborâte."

Subsecretarului de stat american, Sumner Welles, 12 martie 1940:

„Acum că am intrat în acest război, trebuie să-l ducem până la capăt. Dacă vom fi nevoiți să ne separăm de francezi, nu va mai fi posibilă asigurarea securității Europei."

14 mai 1940, diviziile blindate germane au trecut Ardenii și Meuse, pentru a forța liniile franceze la Sedan și Dinant. Începând din 15 mai, președintele Consiliului, Paul Reynaud, îi telefona lui Churchill, spunându-i: „Suntem învinși, am pierdut lupta". La ședința de cabinet de a doua zi de dimineață, cu puțin timp înaintea plecării sale în Franța, Churchill a declarat:

„Ar fi ridicol să credem că Franța ar putea fi cucerită de o sută douăzeci de tancuri!"

Păcat! În mai puțin de o lună, imposibilul a devinit realitate; după înfrângerea din nord și reîmbarcarea din Dunkerque, nimic nu părea să poată sta în calea furiei diviziilor germane. În ziua de 13 iunie, Churchill s-a deplasat la Tours, pentru o ultimă reuniune a Consiliului Suprem franco-britanic, unde a declarat interlocutorilor lui francezi, demoralizați:

„Înțeleg foarte bine ceea ce a îndurat Franța și ceea ce continuă să îndure. Sunt foarte emoționat și nu minimalizez deloc necazurile care s-au abătut asupra ei. [...] Avem nevoie de timp. Vă cerem să continuați să luptați până la capăt, dacă nu în Paris, cel puțin în spatele acestuia, în provincie sau în Imperiu. Suntem de părere că o astfel de rezistență ar putea dura mult timp, mai ales dacă Franța poate conta pe sprijinul americanilor. [...] Dacă Franța, cu Marina sa extraordinară, cu Imperiul ei, cu ce a mai rămas din armată declanșează împotriva Germaniei o adevărată luptă de gherilă, un război

al comunicațiilor, dacă lupta continuă, dacă Germania eșuează în această distrugere a Angliei, de care are absolută nevoie, dacă ea este respinsă în două sau trei luni, dacă puterea armei sale aeriene este momentan slăbită, destrămată, înfrântă, atunci, după luni de suferință, va sosi momentul în care regimul hitlerist se va clătina. [...] Nu, războiul va continua, el nu se poate termina decât cu dispariția sau victoria noastră."

Însă cuvintele nu erau de ajuns, iar totul arata că francezii se pregăteau să abandoneze lupta. Din acel moment, preocuparea esențială a lui Churchill a fost ca flota franceză să nu cadă în mâinile germanilor; în ziua de 15 iunie, secretarului său John Colville, pe care îl informa că membrii guvernului Reynaud păreau că pierd teren:

„Spune-le să ne lase flota lor și nu îi vom uita niciodată, dar, dacă se predau fără să ne consulte, nu le-o vom ierta niciodată. Le vom face viața amară un mileniu întreg... Să nu le spui chiar totul imediat!"

Cu toate acestea, francezii au semnat armistițiul în ziua de 22 iunie, fără să-l consulte pe Churchill, care declara în Camera Comunelor, trei zile mai târziu:

„Camera nu poate fi decât întristată de soarta marii națiuni și a poporului francez, de care am fost atât de mult timp legați, atât în perioade de război, cât și de pace, și pe care i-am considerat mereu egalii noștri și păstrătorii unei culturi liberale și ai unei civilizații tolerante în Europa."

Rămânea perspectiva de a vedea flota franceză căzând în mâinile germanilor, lucru care se putea dovedi decisiv în timpul unui atac împotriva Angliei. Având în vedere apropierea lui Churchill față de Franța, la începutul lunii iulie 1940 a apărut o adevărată dilemă — „Cea mai grea și odioasă decizie pe care am fost forțat să o iau vreodată." Era vorba despre atacul flotei franceze din rada portului Mers el-Kébir. În ziua de 4 iulie, în toiul înfruntării, Churchill îi spunea primului lord a Amiralității:

„Este pentru prima oară de la declanșarea războiului când francezii luptă cu toată forța lor. Nu văd cum am putea evita ca mâine să ne aflăm în război cu Franța."

După paisprezece ani, bătrânul francofil îi va spune secretarului său particular adevăratele motive ale tragediei de la Mers el-Kébir:

„Gensoul[1] nu a transmis integral condițiile pe care i le-am prezentat. Noi aveam codurile lor. Tot ce a spus a fost că ei aveau de ales între a se saborda sau a fi scufundați. Însă nu era deloc vorba despre așa ceva. Noi le-am propus să aleagă între lupta alături de noi pentru eliberarea Franței, să se regrupeze într-un port din Antile sau din Statele Unite pentru a fi dezarmați, sau să se îndrepte spre un port britanic cu un echipaj redus, care va fi ulterior repatriat. Dacă toate aceste soluții ar fi fost respinse, atunci noi ceream sabordarea vaselor lor. Nu eram mulțumit de atac, care nu a fost deloc bine condus. Însă el a arătat lumii, cât se poate de bine, că eram hotărâți să continuăm lupta CU ORICE PREȚ![2]"

În vara anului 1940, naziștii și colaboraționiștii lor francezi s-au folosit de această tragedie ca să amplifice propaganda lor antibritanică. Dar nu au reușit în totalitate, așa cum va povesti Churchill în Memoriile *sale:*

„Două familii de țărani dintr-un sat situat în apropiere de Toulon își pierduseră fiecare un fiu în timpul bombardamentului britanic de la Oran. Toții vecinii au venit să asiste la înmormântare. Cele două familii au cerut ca steagul Marii Britanii să fie așezat pe sicriu, alături de cel al Franței. Dorințele le-au fost respectate. Aici vedem cum spiritul de înțelegere al oamenilor de rând poate atinge sublimul."

Uneori, elocința poate arăta același lucru; discursul lui Churchill rostit în Camera Comunelor, 14 iulie 1940:

„Atunci când un prieten și un camarad, alături de care ai înfruntat încercări grele, este ucis, poate deveni necesar să faci în așa fel încât arma care i-a căzut din mâini să nu ajungă să întărească arsenalul inamicului comun. Dar nu trebuie să-i purtați pică prietenului vostru pentru strigătele și gesturile sale de agonie. Nu trebuie să contribuiți și voi cu ceva la durerile sale; trebuie să vă ocupați de restabilirea sa. Asocierea de interes între Franța și Marea Britanie rămâne, la fel și cauza comună sau datoria ineluctabilă."

Discurs către poporul francez, BBC, 21 octombrie 1940:

1. Viceamiralul Marcel Gensoul, comandantul escadrei franceze aflate în rada din Mers el-Kébir (n.a.).

2. Atunci, secretarul său a notat: „Acum a început să urle, lucru care l-a făcut să tresalte pe motanul alb, care era așezat pe genunchii săi" (n.a.).

„Timp de mai bine de treizeci de ani, pe timp de pace, cât și de război, am mers cu voi și merg în continuare cu voi pe același drum. În această seară vă vorbesc, în casele voastre sau oriunde ați fi, și indiferent de soarta voastră. Repet rugăciunea gravată pe monedele voastre de aur: «Dumnezeu să apere Franța» Aici, în Anglia, atacați de germani, noi nu uităm legăturile strânse pe care le avem cu Franța: vom continua să luptăm cu hotărâre, pentru restabilirea libertății în Europa, pentru ca oamenii să fie tratați corect în toate țările, altfel spus pentru a triumfa cauza pentru care am pornit împreună la luptă. Atunci când oamenii cinstiți sunt derutați de atacurile și loviturile ticăloșilor, ei nu trebuie să înceapă să se certe între ei. Dușmanul încearcă întotdeauna să provoace acest lucru, iar atunci când ghinionul intervine, se întâmplă multe lucruri care sunt pe placul inamicului [...]. Aici, în Londra, oraș pe care Herr Hitler pretinde că-l transformă în cenușă și ale cărui avioane bombardează în acest moment, oamenii noștri rezistă. Aviația noastră a ținut piept inamicului. Așteptăm invazia promisă de mult timp. Dar, bineînțeles, suntem abia la început. Astăzi, în 1940, ca și până în prezent, deținem controlul mării. În 1941, vom pune stăpânire și pe aer. Nu uitați ce reprezintă acest lucru. Herr Hitler, cu tancurile sale și celelalte arme mecanice, dar și ca urmare a intrigilor celei de-a cincea coloane cu trădătorii, a reușit, momentan, să cucerească cea mai mare parte a celor mai frumoase rase din Europa, iar micul său complice italian, plin de speranță, continuă să meargă temător alături de el. Amândoi vor să decupeze Franța și Imperiul ei. Unul vrea coapsa, iar altul aripa.

Nu numai că Franța va fi devorată de acești doi indivizi răi, dar Alsacia și Lorena vor trece din nou sub jugul german, iar Nisa, Savoia și Corsica lui Napoleon vor fi smulse Franței. Dar domnul Hitler nu se gândește doar să fure teritoriul altor țări, din care să smulgă câteva bucăți, pe care să i le arunce cățelușului său. Vă spun adevărul, și trebuie să mă credeți. Acest individ nenorocit, acest copil monstruos al urii și înfrângerii este hotărât să provoace dispariția totală a națiunii franceze, să-i distrugă viața și, în consecință, să-i ruineze viitorul. [...] Francezi! Reînviați până nu este prea târziu. [...] Niciodată nu voi crede că inima Franței a murit, nici că locul ei printre marile țări ale lumii poate fi pierdut pentru totdeauna. [...] Acum, noi, englezii, ce am putea să vă cerem astăzi, într-un moment atât de dur și greu? Ceea ce vă cerem acum, când facem eforturi mari să obținem victoria, pe care o vom împărți cu voi, este că, dacă nu ne puteți ajuta, cel puțin să nu fiți un obstacol în fața noastră. Într-adevăr, trebuie să întăriți brațul care love ște pentru voi. Suntem de părere că francezii, oriunde ar fi, își vor simți inima încălzită și că mândria sângelui lor va tresări în venele lor de fiecare dată când noi vom câștiga în duelul aerian, maritim sau, mai târziu – iar acest lucru nu va întârzia să se producă –, pe uscat. Să nu uitați că nu ne

vom opri niciodată, că nu vom abandona niciodată și că poporul și imperiul nostru se dedică vindecării Europei de molima nazistă și salvării lumii de la o nouă barbarie. Printre francezi, cei care se află în imperiul colonial și cei care locuiesc în Franța așa-zisă neocupată pot, fără îndoială, din când în când, să profite de ocazie și să acționeze cu folos. Nu intru în detalii. Urechile inamicilor ne ascultă. Celorlalți, care se bucură și ei de afecțiunea englezilor, pentru că ei trăiesc sub stricta disciplină, opresiunea și spionajul nemților, le spun: Când vă gândiți la viitor, amintiți-vă cuvintele acestui mare francez, Thiers. Ele au fost rostite după 1870, în legătură cu viitorul: «Gândiți-vă mereu la el; nu vorbiți niciodată despre el.»

Vă spun noapte bună, să vă odihniți bine, adunați-vă forțele pentru ziua de mâine – căci ea va veni. Ea va fi strălucitoare pentru curajoși, blândă pentru credincioșii care au suferit, glorioasă pe mormintele eroilor. Trăiască Franța! Și trăiască marșul popoarelor din toate țările, care vor să-și redobândească patrimoniul care le aparține de drept."

25 octombrie 1940, Churchill către profesorul Louis Rougier, după ce o scrisoare oficială de la Berna anunța semnarea unui tratat de pace separată între Hitler și Pétain, la Montoire:

„O să trimit aviația britanică să bombardeze Vichy; voi ține o alocuțiune radiodifuzată poporului francez, ca să-l anunț că îi voi urmări pe membrii guvernului său de trădători peste tot pe unde se vor deplasa."

Totuși, vestea s-a dovedit a fi falsă, iar Churchill a vorbit pe un ton mai... calm:

„În cazul în care guvernul francez ar ceda baze aeriene și maritime totalitarilor, Marea Britanie nu va mai răspunde deloc pentru soarta Franței și a Imperiului său. În această eventualitate, Marea Britanie va face tot posibilul să atace guvernul vinovat de o asemenea trădare."

Dar, a adăugat:

„Dacă generalul Weygand ar agita steagul revoltei în Africa de Nord, ar putea conta din nou pe sprijinul necondiționat al guvernelor și popoarelor imperiului, dar și pe o parte din ajutorul adus de guvernul Statelor Unite ale Americii."

Generalului de Gaulle, 6 iunie 1941:

„La ora la care Vichy atinge din nou pragul josniciei, loialitatea și curajul francezilor liberi salvează gloria Franței."

Moscova, 12 august 1942, lui Iosif Stalin:

„Operațiunea Torch [*de debarcare în Africa de Nord*] probabil că îi va face pe germani să invadeze zona liberă a Franței, dar puțin mă interesează dacă îl aruncă pe Pétain în apă sau nu."

25 august 1942, generalului Clark, adjunct al generalului Eisenhower pentru operațiunea „Torch":

„Operațiunea Torch ne va permite să câștigăm războiul. [...] Însă prima bătălie pe care trebuie să o câștigăm este aceea de a evita confruntarea cu francezii."

La banchetul primarului, Mansion House[1]*, 10 noiembrie 1942:*

„La ora actuală, gândurile noastre se îndreaptă spre Franța, care geme sub dominația germană. Mulți se întreabă: să fie oare sfârșitul Franței? Această lungă și celebră istorie, iluminată de atâtea manifestări de geniu și de vitejie, întruchipând atâtea lucruri prețioase pentru cultura, civilizația și, mai presus, toate libertățile umane – oare totul este destinat să se scufunde pentru totdeauna în oceanul trecutului sau Franța va renaște și va ocupa din nou locul care îi revine în ceea ce ar putea redeveni într-o bună zi familia europeană? [...] Vă împărtășesc aici convingerea mea că Franța se va ridica."

10 decembrie 1942; într-o ședință secretă a Camerei Comunelor, Churchill a explicat comportamentul francez în timpul debarcării aliate în Africa de Nord:

„Atotputernicul, în înțelepciunea sa fără margini, nu a considerat util să-i facă pe francezi după englezi."

De la Casablanca, 24 ianuarie 1943, scrisoare adresată soției lui:

„Mulți dintre acești francezi (din Africa de Nord) se detestă pe ei înșiși mai mult decât îi detestă pe germani, iar toți pe care i-am întâlnit se interesează

1. Primăria (reședința lordului primar al Londrei) (n.t.).

mai mult de putere decât de eliberarea Franței. Când o țară este supusă unei asemenea catastrofe, toate celelalte rele se năpustesc asupra sa ca niște păsări de pradă."

12 iunie 1944, Churchill a debarcat în Normandia eliberată, împreună cu șefii de stat-major. Între Courseulles și Bayeux, cu toții au rămas uimiți văzând sate care suferiseră foarte puțin de pe urma războiului. Churchill:

„Suntem înconjurați de animale grase care ne privesc trecând, nepăsătoare, în mijlocul pășunilor abundente."

La bordul vasului Queen Mary, *20 septembrie 1944:*

„În acești ultimi ani, impresiile mele în privința francezilor au fost serios afectate.[1]"

25 noiembrie 1944, notă în atenția lui Anthony Eden, cu privire la un proiect de uniune a țărilor Europei occidentale:

„Toate aceste țări sunt îngrozitor de slabe. Ca Anglia să se angajeze să le apere [...], înainte ca francezii să aibă a doua armată din Europa, mi se pare contrar înțelepciunii și celei mai elementare prudențe. [...] Lucrurile ar sta altfel dacă francezii ar deveni prietenoși față de noi, dacă ar fi dispuși să lupte împotriva singurei puteri capabile să amenințe Europa occidentală după distrugerea forței militare germane și dacă ar forma o armată comparabilă cu cea din 1914. Însă există o a doua condiție, deoarece francezii ar putea foarte bine să se alieze cu Rusia; această condiție este constituirea Organizației Mondiale."

Notă din 19 ianuarie 1945 cu privire la participarea francezilor la Conferința de la Yalta:

„Pentru moment, Franța are o contribuție foarte mică la efortul războiului comun. [...] Într-adevăr, Franța are multe de făcut ca să se mențină în viață pe timpul iernii și al primăverii, iar ea nu se poate considera o mare putere în războiul actual."

1. Generalul de Gaulle se afla la originea acestei pierderi de afecțiune... Vezi capitolul 9 (n.a.).

Yalta, februarie 1945; Stalin şi Roosevelt nu erau de acord ca Franţa să primească o zonă de ocupaţie germană şi să participe la Comisia de Control. Churchill, bine sfătuit de Eden, era de altă părere:

„Francezii doresc o zonă de ocupţie, iar eu sunt de părere să le dăm una. De altfel, sunt dispus să le retrocedăm o parte din zona britanică. [...] Francezii au deja o experienţă îndelungată privind ocupaţia Germaniei. Ei fac acest lucru foarte bine şi nu riscă să fie prea indulgenţi. Noi vrem să vedem că puterea lor se întăreşte din nou, pentru a ne ajuta să ţinem Germania la respect. [...] Opinia publică britanică nu ar înţelege că nişte decizii privind Germania şi cu o importanţă vitală pentru Franţa pot fi luate în absenţa francezilor."

(În final, Churchill va avea câştig de cauză: Roosevelt şi Stalin se vor supune, iar Franţa va avea o zonă de ocupaţie în Germania, dar şi un loc în Comisia de Control.)

În timpul Conferinţei de la Yalta, Churchill a fost deranjat de comentariile lui Stalin cu privire la Franţa. Doctorului său, lordul Moran:

„Credeţi că Stalin citeşte cărţi? El vorbeşte despre Franţa ca despre o ţară fără trecut. Oare îi cunoaşte istoria?"

7 aprilie 1946, în faţa perspectivei unei victorii electorale a Partidului Comunist în Franţa, Churchill îi scria ambasadorului Duff Cooper:

„Sunt foarte afectat să văd cum Franţa a fost cuprinsă din nou de orbire politică şi, bineînţeles, dacă ea ar deveni comunistă, aş considera-o distrusă pentru totdeauna. [...] voi veni în Franţa numai după alegeri. Totuşi, chiar şi o Franţă comunistă nu îmi va interzice să vin la Monte Carlo[1]."

Discursul rostit la Zürich, 19 septembrie 1946:

„O să vă spun un lucru care o să vă surprindă: prima etapă a reconstituirii unei familii de ţări europene trebuie să o reprezinte încheierea unei înţelegeri franco-germane. Numai aşa Franţa îşi va putea exercita din nou autoritatea morală asupra Europei. Iar Europa nu se va putea reconstitui fără strălucirea spirituală a Franţei şi a Germaniei."

1. Churchill era un jucător înrăit, asupra căruia cazinoul de la Monte Carlo exercita o atracţie irezistibilă (n.a.).

Patru ani mai târziu, Churchill observa cu îngrijorare confuzia politică existentă în Franța celei de-a IV-a Republici. Discurs electoral rostit la primăria din Leeds, 4 februarie 1950:

„Sunt bucuros pentru incontestabila relansare economică a Franței, dar aș dori să vă atrag atenția: vârtejul politic francez, care îi distrage atât pe politicieni, cât și partidele între care ei se împart, va fi fatal pentru Marea Britanie. Nu ne putem permite să avem la Westminster un divertisment politic după modelul francezilor."

6 noiembrie 1958, la Matignon, *sir Winston Churchill a primit „Crucea Eliberării":*

„Cred că pot spune că întotdeauna am fost un prieten al Franței. Este adevărat că, în timpul acțiunilor și evenimentelor grave în care am fost implicați în ultimii cincizeci de ani, țara și poporul vostru curajos au ocupat în inima și gândul meu un loc aparte [...]. Nimeni nu știe ce ne rezervă viitorul, dar este sigur că, dacă Marea Britanie și Franța, care sunt de atâta timp în avangarda civilizației occidentale, rămân unite, cu imperiile lor, prietenii lor americani și ceilalți aliați, atunci toate speranțele ne sunt permise. Vă mulțumesc tuturor pentru onoarea pe care mi-ați făcut-o. Trăiască Franța!"

BCUIAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8
Franceza

Scrisoare adresată mamei lui, în timpul unui sejur lingvistic la Chamonix, 23 august 1893:

„Ar trebui să mă auzi vorbind. Franceza mea îi impresionează foarte mult pe servitorii de la hotel."

(*De ea va mai fi impresionat restul lumii, în următorii şaptezeci şi doi de ani...*)

Ministrului de Externe Delcassé, 1 februarie 1915:

„Noi suntem oameni pe care ei pot conta pe...[1]"

Martie 1938, lui Léon Blum şi Joseph Paul-Boncour:

„Trebuie să facem totul bine![2]"

5 aprilie 1940, în timpul unui dejun la Paris cu generalul Georges, primul lord al Amiralităţii, Churchill, se plângea de slăbiciunea guvernelor francez

1. Traducere puţin prea literală a „We are people they can depend on." Prim-ministrul Herbert Asquith, prezent cu această ocazie, va menţiona în jurnalul său: „Winston a fost extrem de elocvent, în cea mai proastă franceză pe care am auzit-o vreodată" (n.a.).

2. Traducere la fel de literală a: „We must make good" (Trebuie să ne onorăm angajamentele). În raportul său făcut la Londra privind această discuţie, ambasadorul Marii Britanii, sir Eric Phipps, a adăugat: „Boncour a rămas stupefiat, fiind foarte posibil să fi perceput totul într-un sens neplăcut" (n.a.).

și britanic, care renunțaseră succesiv la mai multe acțiuni ofensive pentru a preîntâmpina atacul german:

„Vom pierde trenul![1]"

Cu ocazia primei sale vizite la Paris în calitate de prim-ministru, Churchill a explicat unor deputați francezi compoziția guvernului său de coaliție și locul cuvenit miniștrilor care îl susțineau în Camera Comunelor:

„Ei bine, când îmi privesc șezutul, văd o tabără împărțită în două părți..."

Ambasadorului Ronald Campbell, care îi atrăgea discret atenția, după întrevedere, că nu se spune: „șezutul":

„Ah, presupun că ar fi trebuit să spun: spatele!"

16 mai 1940, la Ministerul de Externe. Generalul Gamelin făcea în fața interlocutorilor săi britanici o prezentare sumbră a situației militare: germanii înaintau spre Amiens și Arras cu o viteză năucitoare; coloanele lor de blindate creaseră deja o breșă importantă dinspre est spre vest, care a tăiat în două armatele aliate, formând un ieșind lat de cincizeci de kilometri. După ce Gamelin și-a terminat de prezentat tabloul trist, Churchill i-a dat o palmă peste umăr – care l-a făcut să tresară –, spunându-i:

„Când și unde vom contraataca?"

Dar Gamelin i-a răspuns că poate contraataca numai dacă britanicii îi oferă un sprijin aerian în scopul opririi blindatelor germane. Churchill:

„Generale, nu putem opri tancurile cu avioane de vânătoare. Este nevoie de tunuri! Dar, dacă doriți să curățați cerul, voi întreba cabinetul meu."

Paris, 31 mai 1940, Consiliul Suprem franco-britanic la Ministerul de Război. Evacuarea orașului Dunkerque se afla pe buzele tuturor membrilor. S-a propus îmbarcarea trupelor care apărau capul podului, începând cu forțele britanice. Churchill:

1. *„We shall miss the bus!"* (n.a.).

„Nu! Împărțire – brațul sus, brațul jos... "

Consiliul franco-britanic de la Briare, 11 iunie 1940. Situația militară din Franța era disperată. Generalul Weygand l-a întreabat pe Churchill ce ar face dacă germanii ar reuși să invadeze Anglia. Prim-ministrul Maiestății Sale i-a răspuns că nu a studiat foarte atent problema, dar că, în mare, și-ar propune să scufunde cât mai mulți în timpul traversării, apoi:

„Îi vom lovi în cap pe cei care vor reuși să ajungă la pământ."

3 septembrie 1940... La zece săptămâni după armistițiu, Churchill era foarte supărat din cauza dificultăților de comunicare cu Franța. I-a declarat ministrului Hugh Dalton:

„Nu pot găsi nici măcar un american care să-i ducă o scrisoare generalului Georges. Ar fi o scrisoare foarte scurtă. Aș scrie doar, asemenea lui Thiers: «Gândim mereu! Nu vorbim niciodată!» Ar fi înțeles. Nu aș fi fost nevoit să scriu mai mult."

Unui ofițer din Forțele franceze Libere, căruia încerca să-i explice ce este British Women's Voluntary Service (Serviciul femeilor voluntare britanice):

„Sunt femeile care nu sunt plătite... "

Indicațiile date de Churchill lui Michel Saint-Denis, însărcinat cu traducerea în limba franceză a discursului difuzat la radio în ziua de 21 octombrie 1940:

„Vreau să se înțeleagă din acest discurs că îi aparține lui Churchill și nu lui Michel Saint-Denis. Încearcă să nu traduci într-o franceză prea corectă!"

Ianuarie 1943, în timpul conferinței de la Casablanca. Churchill, lua cina cu generalul Noguès, rezident în Maroc. Acesta era un vichyst adevărat, al cărui oportunism provoca o anumită neîncredere Aliaților. Churchill:

„Nu veți bombarda la Berlin cât suntem aici, nu?"

Noguès, cu un aer supărat: „Bineînțeles că nu, domnule prim-ministru..."

Churchill: „Deoarece în această noapte vremea este foarte bună pentru lansarea unui bombardament!"

Apoi, cu o mișcare expresivă a țigării: „Și dacă am bombarda noi, ați bombarda și voi!"

Generalului de Gaulle, în timpul aceleiași conferințe, 22 ianuarie 1943:

„Generale, dacă îmi vei pune bețe-n roate, te voi lichida!"

4 decembrie 1943. Churchill, sperând să-i antreneze pe turci în război, discuta la Cairo cu președintele Inönü, primul său ministru și ministrul de Externe. Deoarece nici unul dintre cei trei nu vorbea engleză, Churchill a început conversația într-un amestec de franceză de școală și de engleză frațuzită. În fața uimirii interlocutorilor lui turci, Anthony Eden, a cărui franceză era impecabilă, s-a oferit traducător. Dar a fost imediat întrerupt de Churchill:

„*Te rog,* nu-mi mai traduce franceza în franceză!"

La Marrakesh, 12 ianuarie 1944, Churchill discuta în limba franceză cu generalul de Gaulle. În mijlocul conversației, i-a șoptit în engleză ambasadorului Duff Cooper, destul de tare încât să fie auzit de toți:

„Nu mă descurc bine, nu-i așa? Acum că generalul vorbește atât de bine engleza, înțelege perfect franceza mea!"

Discurs improvizat la Primăria din Paris, în fața primarului, a consilierilor municipali, a Comitetului Eliberării din Paris și a Consiliului Național al Rezistenței, 12 noiembrie 1944:

„Cu sentimente foarte... puternice mă aflu aici, în această după-amiază; și vreau să vă avertizez: fiți foarte atenți, deoarece voi vorbi – voi încerca să

1. Fără îndoială, a fost singura ocazie din perioada războiului când generalul de Gaulle a fost văzut râzând în hohote (n.a.).

vorbesc – în franceză... (*Râsete*) Este un exercițiu formidabil, unul care va pune cele mai multe întrebări cu privire la prietenia voastră față de marea Britanie! (*Râsete*) Aici, la Paris, este o realizare extraordinară pentru mine... Niciodată nu mi-am pierdut încrederea în cetățenii Parisului. În anii grei, când vă aflați sub jugul germanilor, iar noi eram bombardați, un rău mult mai mic comparativ cu... În toți acești ani, am avut întotdeauna sentimentul de unitate cu populația din Paris... (*Aplauze*) Niciodată nu mi-am pierdut încrederea în armata franceză, niciodată! Este foarte posibil ca unele chestiuni mecanice să fi fost în avantajul inamicului, înlăturând oamenilor posibilitatea de a-și demonstra curajul, devotamentul..., capacitatea lor în afacerile militare. Și au existat astfel de lucruri. Și noi, dacă nu am fi avut Canalul Mânecii, am fi avut aceleași probleme. Dacă suntem atacați de două mii de tancuri fără tunuri care le pot distruge, și fără celelalte tancuri... Atunci știu că, dacă ar fi existat o posibilitate de a lupta de la egal, armata franceză și-ar fi arătat și... își va arăta calitățile care îi conferă un renume viu în paginile istoriei. Oamenii importanți din trecut, Clemenceau, Foch și Napoleon... Ieri am fost în apropierea mormântului lui Napoleon. Nu vă îngrijorați, puterea armatei franceze... Acum, nu vă vorbesc doar vouă, dar explic sentimentele Angliei, dar și politica guvernului său... Armata franceză, o armată puternică, o armată forte cât mai repede posibil este absolut necesară... (*Aplauze*) pentru restabilirea echilibrului Europei și asigurarea elementelor de stabilitate, atât de mult dorite de această lume atât de tare... hm... afectată. V-am spus, atunci când am ținut un discurs în limba franceză, de la Londra, în urmă cu aproape patru ani, că aveam convingerea că Franța își va relua locul alături de cele mai mari țări ale lumii și că își va aduce influența în dezvoltarea culturală, progresivă și militară a țărilor lumii. M-am cutremurat când eram pe front în Italia, când mi s-a spus despre revolta de la Paris, și mă bucur împreună cu voi pentru eliberarea sa, realizată cu un efort și curaj foarte mari din partea populației pariziene și ghidată de mulți bărbați și femei prezenți acum aici... (*Aplauze*) Este un lucru mare, iar Divizia Leclerc... eu am făcut tot ce am putut ca această divizie să fie în Franța... (*Aplauze*) Nu puteam prezice ceea ce urma să se întâmple, însă am făcut tot ce am putut ca această divizie să poată beneficia de transportul maritim și echipamente, arme grele; și ce noroc s-a abătut asupra Parisului exact în momentul în care el putea ajuta mișcarea hotărâtă a cetățenilor de a elibera ei înșiși marele oraș încărcat de istorie. Acum, cea mai mare parte a Franței este eliberată, încep marile bătălii, înțeleg foarte bine că doriți să participați la bătălii, trebuie să fiți ajutați de Aliați. Soldații voștri au dat deja dovadă de abilitate în Italia, cu atacuri distrugătoare împotriva germanilor. Însă aici, pe front, doriți să fiți reprezentați de cel mai puternic element. Însă vă asigur că prelungirea războiului nu este posibilă (*Râsete*), deoarece se poate ca în șase

luni dușmanul nostru să fie învins, iar nevoia existenței unei linii de divizii moderne să nu mai fie valabilă, într-o anumită măsură. Atunci, noi vom face tot ce ne va sta în putință pentru Franța ca ea să intre în lupta împotriva germanilor în lunile care ne-au mai rămas din acest război groaznic [...]. În momentul de față toată forța țării trebuie să se îndrepte spre crearea demnității și autorității acestei mari națiuni. Și, din fericire, acum aveți în fruntea voastră un conducător incontestabil, generalul de Gaulle (*Aplauze*) Hm... Din când în când, am avut cu el unele discuții destul de aprinse... (*Râsete*) în privința problemelor puse de acest război greu. Dar sunt convins că va trebui să vă adunați în jurul șefului vostru și să faceți tot posibilul să formați o singură forță; și a venit momentul să uitați multe lucruri și este momentul ca Franța să-și reia locul alături de marile puteri, hm... celelalte mari puteri, și să meargă cu ele nu doar pentru alungarea prusacilor de pe teritoriul vostru, nu doar pentru nimicirea lor din... (cartea de onoare?), nu doar pentru aranjarea lucrurilor așa cum trebuie să fie ca să ne apere de o repetare a unei astfel de greșeli, pe care am făcut-o de două ori în viața mea. Dar nu este vorba doar despre asta, dar și pentru ca gloria Franței în atât de multe sfere să fie concentrată și să contribuie la mișcarea importantă de progres care trece prin inimile bărbaților și femeilor generoși din toate ținuturile lumii! (*Aplauze susținute*)"

Începutul discursului rostit la Anvers, noiembrie 1945:

„Sunt foarte fericit că m-am întors, în final, la Anvers!"

Sfârșitul unui discurs rostit la Bruxelles, noiembrie 1945:

„Trăiască Bruxelles!"

Prefectului Moatti, în timpul unei șederi pe Coasta de Azur:

„Vă întristează când vă asasinez ginerii[1]?"

1. Traducere liberă a cuvântului „genders" – „genurile". Într-adevăr, Churchill distingea cu mare greutate articolul *le* de articolul *la*, pe care le încurca aproape întotdeauna... (n.a.).

9
De Gaulle

Lui Franklin Roosevelt, în seara de 12 iunie 1940:

„Reynaud dorește continuarea luptei, fiind secondat de un anumit general de Gaulle, care este tânăr și crede că putem face mult."

Londra, 16 iunie 1940. După vizita generalului de Gaulle, venit să-i prezinte proiectul de uniune franco-britanică, Churchill scria:

„Am simțit în spatele atitudinii sale impasibile o sensibilitate surprinzătoare la durere. În prezența acestui individ înalt și calm, nu mă puteam abține să nu-mi zic: «Iată-l pe șeful suprem al armatei franceze»."

În fața Cabinetului de Război, 23 iunie 1940:

„Generalul de Gaulle este un soldat excelent, cu o bună reputație și o personalitate puternică. Este, fără îndoială, omul potrivit pentru formarea unui Comitet Național francez."

Membrilor guvernului, 5 august 1940:

„După defectarea guvernului de la Bordeaux, ne-am consacrat stabilirii, cât mai în interiorul imperiului francez, a unei administrații franceze favorabile guvernului Maiestății Sale și ostil Germaniei. Generalul de Gaulle și Forțele franceze Libere, aflate în momentul de față în Marea Britanie, au în egală măsură acest obiectiv și este normal să-i ajutăm cu tot ce putem. [...] Dacă India franceză dorește să aibă cu noi relații comerciale, trebuie să se

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

alieze cu generalul de Gaulle. În caz contrar, nu va exista nici o legătură! Într-o problemă ca aceasta nu trebuie să fii amabil."

În Camera Comunelor, 8 octombrie 1940, după eşecul de la Dakar şi numeroasele atacuri din presă împotriva generalului de Gaulle:

„Sunt convins că generalul de Gaulle a avut motive să creadă că majoritatea francezilor era pentru o Franţă Liberă. Aş spune chiar că a dat dovadă, cu această ocazie, de o judecată sigură şi că atitudinea lui în astfel de circumstanţe extrem de dificile nu a dus decât la creşterea respectului nostru faţă de el. Guvernul Maiestăţii Sale nu va abandona, fără îndoială, cauza generalului de Gaulle dacă ea se va confunda cu cauza Franţei, lucru care nu va întârzia să se producă."

8 noiembrie1940, după contactele indirecte ale lui Churchill cu guvernul de la Vichy, prin intermediul profesorului Rougier:

„De Gaulle nu vedea cu ochi buni tratativele neoficiale pe care noi le aveam cu guvernul de la Vichy. El considera că noi aveam o datorie de loialitate doar faţă de el. Pentru a-şi păstra imaginea de marcă în faţa poporului francez, i se părea indispensabilă adoptarea faţă de *perfidul Albion* a unei atitudini arogante şi orgolioase, în timp ce el era doar un exilat, trăind printre noi şi dependent de protecţia noastră. Trebuia să fie intransigent cu englezii pentru a arăta francezilor că nu era în solda Angliei. Putem spune că a urmat cu perseverenţă această politică."

21 decembrie 1940, însărcinatului canadian cu afaceri Dupuy, întors de la Vichy, care îl sfătuia să „îi spună lui de Gaulle să nu-şi exercite activitatea în detrimentul francezilor şi să se mulţumească să-i combată pe italieni":

„Nu doresc deloc să-mi înghesui prietenii şi să-i transform în duşmani, în speranţa că duşmanii mei vor deveni într-o zi prietenii mei!"

16 februarie 1941, ministrului de Război:

„Nu trebuie să-i punem beţe în roate lui de Gaulle. Nu am primit nici cea mai mică formă de favoare sau chiar de amabilitate din partea guvernului

de la Vichy, iar mişcarea Franţa Liberă rămâne baza politicii noastre. Sunt convins că, dacă vă sfătuiţi cu de Gaulle sau cu ai lui, totul va fi bine. Sunt de părere că el este, de departe, cel mai bun francez aflat la ora actuală în arena politică şi doresc să avem mare grijă de el."

7 august 1941, după cazul Siria, armistiţiul dezastruos de la Saint-Jean-d'Acre şi confruntarea dintre de Gaulle şi ministrul de stat britanic Lyttelton, care a urmat, Churchill scria într-o notă trimisă Ministerului de Externe:

„Fără îndoială că de Gaulle avea unele motive să fie deranjat [...], însă el a stricat practic totul prin cuvintele exagerate şi anglofobe rostite în faţa domnului Lyttelton şi în particular."

După declaraţiile răzbunătoare ale generalului de Gaulle date ziaristului american George Weller, la Brazzaville, 26 august 1941, Churchill îi scria lui Eden:

„Dacă acest interviu este autentic, este evident că de Gaulle şi-a pierdut minţile. Am scăpat de el, iar acest lucru ne-ar simplifica lucrurile pe viitor."

Lui de Gaulle, 30 septembrie 1942, după cazul Madagascar şi ciocnirile din Levant[1]*:*

„Afirmaţi că reprezentaţi Franţa! Dar nu sunteţi Franţa! Nu vă recunosc astfel! [...] Am sperat că vom putea lupta împreună. Dar speranţele mele au fost năruite, deoarece sunteţi atât de combativ pe cât de nemulţumit să luptaţi împotriva Germaniei, Italiei şi Japoniei şi vreţi să luptaţi şi împotriva Angliei şi Americii![2]"

Discurs rostit în Parlament, în sesiune secretă, 12 decembrie 1942:

„V-aţi fi înşelat dacă aţi fi crezut că generalul de Gaulle este un prieten de neclintit al Angliei. Din contră, cred că face parte dintre acei francezi buni

1. Denumire dată în trecut litoralului răsăritean al Mării Mediterane (Asia Mică, Siria, Liban, Egipt) (n.t.).

2. Răspunsul generalului: „Consider aceasta ca fiind o glumă, dar nu de cel mai bun-gust..." (n.a.).

a căror inimă este marcată de mult timp de secolele de război împotriva Angliei. [...] Nu v-aș recomanda să vă puneți toate speranțele și încrederea în acest individ, să vă imaginați că la ora actuală datoria noastră ar fi să-i încredințăm destinele Franței."

La Conferința de la Anfa, 23 ianuarie 1943, Churchill i s-a adresat lui de Gaulle (în limba... franceză):

„Domnule general, nu trebuie împiedicat războiul!"

Churchill, arătând spre generalul care părăsea vila sa cu pași repezi, după o altercație violentă:

„Țara sa a abandonat lupta, el este doar un refugiat, iar, dacă nu l-am mai sprijini, ar fi un om terminat. Uitați-vă la el! Dar uitați-vă la el! Parcă e Stalin, cu două sute de divizii în spate."

24 ianuarie, Marrakesh, viceconsulului american Kenneth Pendar, care îl întreba despre generalul de Gaulle:

„Oh, să nu mai vorbim despre el! Îl vom numi Ioana d'Arc și vom căuta episcopi care să-l trimită pe rug."

Churchill către Massigli, comisar la Externe al Franței Libere, 9 februarie 1943:

„Nu se pune problema ca generalul să se erijeze în dictator în această țară."

Churchill a ordonat ca de Gaulle să nu poată părăsi Marea Britanie, iar generalul, la un moment dat, și-a dat seama. În ziua de 2 aprilie 1943, a fost primit în Downing Street:

De Gaulle: „În sfârșit, sunt prizonier. În curând o să mă trimiteți în insula Man!"

Churchill: „Nu, generale, pentru dumneavoastră, foarte distins, întotdeauna Turnul Londrei!"

19 mai 1943, Churchill s-a adresat primu-ministrului canadian MacKenzie King:

„M-am ocupat de de Gaulle așa cum crești un câine mic, dar acum el mușcă mâna care l-a hrănit."

De la Washington, telegrama lui Churchill trimisă Cabinetului de Război, 21 mai 1943:

„Le-am cerut colegilor mei să examineze de urgență dacă nu cumva ar trebui să-l eliminăm de acum pe de Gaulle în calitate de forță politică și să discutăm asta în fața Parlamentului și a Franței. În ceea ce mă privește, sunt dispus să apăr această politică în fața Parlamentului și să arăt întregii lumi că mișcarea de rezistență din Franța nu se mai identifică acum cu acest individ îngâmfat și răuvoitor."

12 iunie 1943, circulară secretă adresată de Churchill presei britanice:

„De Gaulle datorează tot ajutorului și sprijinului britanic, dar nu poate fi considerat un prieten loial al țării noastre. Peste tot pe unde a fost a semănat un curent de anglofobie. [...] El are o înclinație evidentă spre fascism și dictatură."

Telegramă adresată lui Roosevelt, 13 noiembrie 1943:

„Excesele comise în Levant[1] [...] confirmă din plin o ruptură cu de Gaulle, trăgând de partea noastră, în același timp, opinia publică mondială. Între timp, îmi fac griji pentru starea forțelor noastre situate pe litoralul estic al Mediteranei. Dacă vom hotărî să acționăm, va trebui să ne luăm unele precauții în Africa de Nord, deoarece vă asigur că acest individ nu se va da înapoi din fața nimănui dacă are la dispoziție forțe armate."

12 decembrie 1943, deputatului Harold Nicolson, care îi spunea că de Gaulle este un om mare:

1. În ziua de 11 noiembrie 1943, ambasadorul Helleu, delegat general al Franței Libere în Levant, a trimis la închisoare membrii singurului guvern ales, pe care Libanul îl cunoscuse în ultimii douăzeci și cinci de ani, lucru care a provocat o un protest general în toată lumea arabă... (Vezi F. Kersaudy, *De Gaulle și Churchill*, Perrin, Paris, 2001, pp. 311-313) (n.a.).

„Ce? De Gaulle, un om mare? Este arogant, egoist, se crede buricul pământului, este... Aveți dreptate! Este un om mare!"

31 decembrie 1943, invitație făcută generalului de Gaulle pentru a-l vizita la Marrakesh:

„Astfel, vom putea avea unele discuții, a căror nevoie se face simțită de mult timp. Soția mea este cu mine, iar, dacă doamna de Gaulle va binevoi să accepte să vă însoțească, vom fi amândoi încântați."

12 ianuarie 1944, după dejunul cu de Gaulle de la Marrakesh, Churchill îi mărturisea consulului Marii Britanii, Bryce Nairn:

„Fără îndoială... Este un mare animal![1]"

13 ianuarie 1944, a doua zi după întâlnirea de la Marrakesh, Churchill îi declara lui Emmanuel d' Astier, comisar la Interne al CFLN:

„Este un mare personaj, de Gaulle al vostru. Întotdeauna l-am susținut. Dar cum ne-am putea înțelege? El urăște Anglia."

4 iunie 1944, în ajunul debarcării în Normandia, în trenul particular al lui Churchill, în gara din Portsmouth:

„Să știți, domnule general! De fiecare dată când vom fi nevoiți să alegem între Europa și mare, vom opta întotdeauna pentru mare. De fiecare dată când va trebui să aleg între dumneavoastră și Roosevelt, îl voi alege întotdeauna pe Roosevelt!"

Downing Street, 6 iunie 1944, ora 2 dimineața, Churchill către asistentul său Desmond Morton:

1. În text apare scris în limba franceză. Un mare compliment, având în vedere admirația lui Churchill pentru animale... Astfel, Winston scrisese referitor la cel mai bun prieten al său, F. E. Smith: „Avea toate virtuțile canine, în cel mai înalt grad" (n.a.).

„Spuneți-i lui Bedell Smith să-l urce pe de Gaulle în avion și să-l trimită în Alger, legat cu lanțuri, dacă va fi nevoie. Nu trebuie lăsat să se întoarcă în Franța."

Scrisoare adresată lui Anthony Eden, 13 iunie 1944, cu privire la dorința generalului de Gaulle de a se deplasa în Normandia eliberată:

„Nu uitați că acest individ nu are nici un dram de noblețe și că, în această operațiune, încearcă numai să treacă drept salvatorul Franței, fără să aibă un singur soldat francez în spate."

11 noiembrie 1944, discurs rostit la Domul Invalizilor:

„În această zi fericită, este o onoare pentru mine să fiu alături de generalul de Gaulle. În ciuda tuturor situațiilor critice, am luptat împreună, am gândit împreună înfrângerea inamicului și am dus împreună multe acțiuni la bun sfârșit. Într-o noapte de octombrie 1940, atunci când Londra era bombardată, nu mi-a fost teamă să mă adresez francezilor în limba franceză ca să le prezic ziua în care Franța își va recăpăta, în fruntea marilor țări, rolul de campioană a libertății și independenței. [...] M-aș situa departe de adevăr și recunoștință dacă nu l-aș elogia pe generalul de Gaulle pentru rolul capital pe care l-a jucat în această transformare și care ne-a condus într-un moment al istoriei în care nu ne mai rămăsese decât să fim demni de destinul nostru, pentru a deveni modelele unei noi ere de limpezime și măreție.[1]"

A doua zi, 12 noiembrie 1944, lui Emmanuel d'Astier, în timp ce părăsea Primăria:

„Haide, totuși... Trebuie să-l urmăm pe de Gaulle. Aceasta este singura cale."

Nisa, septembrie 1948. Șeful opoziției Churchill, către cineastul Alexander Korda, care îl întrebase dacă a rostit aceste cuvinte: „Cea mai grea cruce pe care am purtat-o vreodată a fost crucea Lorenei":

„Nu, nu am spus asta; dar regret acest lucru, deoarece cuvintele erau foarte spirituale! Și, între noi fie vorba, atât de adevărate!"

1. Această creștere neașteptată de afecțiune se explică prin primirea foarte călduroasă pe care de Gaulle i-a rezervat-o în Parisul eliberat – dar și prin caracterul ciclotimic al lui Winston Churchill... (n.a.).

27 martie 1958, prim-ministrului Harold Macmillan, care îl întrebase dacă americanii pot publica în culegerea lor de documente diplomatice (FRUS[1]) cinci telegrame pe care el le trimisese în 1943 lui Roosevelt, cu privire la generalul de Gaulle:

„Consider că alegerea momentului este importantă, chiar și astăzi. Mi se pare inoportun să atrag atenția asupra bănuielilor noastre de altădată cu privire la generalul de Gaulle, în timp ce există în continuare posibilitatea de a face servicii Franței. Oare acest lucru nu ar mai putea aștepta ceva timp?"

Lordului Moran, 12 mai 1958:

„De Gaulle are o ocazie unică: a preluat conducerea. Toată lumea îl ascultă. Iată un lucru care ar putea face curățenie în politica franceză!"

6 noiembrie 1958, la Matignon, *generalul de Gaulle, revenit la putere, i-a înmânat lui sir Winston Churchill „Crucea Eliberării".*

Churchill: „Sunt foarte fericit că vechiul meu camarad și prieten, generalul de Gaulle, îmi face astăzi această onoare. El va rămâne pentru totdeauna simbolul sufletului Franței și al determinării sale de neclintit în fața adversității. Îmi amintesc că i-am spus, în zilele sumbre ale lui 1940: «Iată-l pe conetabilul Franței». Este un titlu binemeritat!"

Discurs rostit la reuniunea Asociației Conservatorilor din Woodford, 6 ianuarie 1959:

„Sunt foarte bucuros să-l văd pe vechiul meu prieten și camarad din timpul războiului, generalul de Gaulle, conducând destinele țării sale. Cu generalul de Gaulle și doctorul Adenauer în Germania, avem norocul să avem doi conducători avizați și energici, care sunt și prieteni declarați ai Marii Britanii."

Aprilie 1960, pensionarul Winston Churchill îl primea la Londra pe președintele Charles de Gaulle:

„Sunteți binevenit la mine acasă. Cât timp voi trăi, veți fi binevenit!"

1. Foreign Relations of the United States (n.a.).

10
Germania

Discurs rostit la Clubul Liberal din Edinburg, 17 iulie 1909:

„Privind lucrurile așa cum sunt, și nu așa cum ar dori să le prezinte niște răuvoitori sau nechibzuiți, afirm că astăzi există mult mai puține motive de dispută între Anglia și Germania, cum erau în urmă cu cincisprezece ani între Marea Britanie și Rusia sau în urmă cu șapte sau opt ani între Marea Britanie și Franța. Nu există nici un conflict de interese între Marea Britanie și Germania. [...] Aceste două țări nu au nici un motiv să lupte una împotriva celeilalte, nu au deloc unde să se bată și, după părerea mea, vom vedea că, peste câțiva ani, dacă oamenii își păstrează sângele rece, relațiile bune existente astăzi între marea Britanie și Germania se vor dezvolta, astfel încât vom vorbi despre tensiunile din 1908-1909 dintre Marea Britanie și Germania ca și cum ar fi vorba despre timpuri trecute comparabile cu pericolul rus sau cel francez."

(*Ce păcat! Kaiserul nu-și va păstra sângele rece...*)

14 aprilie 1912. Scrisoarea lui Churchill către Ernest Cassell, destinată să fie arătată împăratului Wilhelm al II-lea*:*

„Fără îndoială, ar fi imposibil pentru Germania, cu armatele sale minunate și poporul său războinic [...], să înțeleagă sentimentele cu care o țară insulară ca Marea Britanie privește dezvoltarea constantă și necruțătoare a unei puteri maritime rivale. Cu cât admirăm mai mult munca reprezentată de crearea rapidă a unei forțe maritime germane, cu atât mai mult cresc sentimentele de îngrijorare pe care le suscită. Dar, cu multă răbdare și calm, se pot realiza multe lucruri; și, de-a lungul anilor, numeroase pericole și probleme par să se fi rezolvat pașnic."

Primul lord al Amiralității, Churchill, nu va precupeți nici un efort ca să fie astfel, dar va fi în van, iar atentatul de la Sarajevo va declanșa o catastrofă:

„Germania, cele cincizeci de milioane de bonuri fiscale cheltuite pe armament, încheierea înarmării, canalul de la Kiel deschis cuirasatelor – privea fix scena, iar privirea sa deveni brusc amenințătoare."

4 august 1914, la câteva ore după expirarea unui ultimatum lansat de Londra Berlinului:

„Se pare că Germania s-a năpustit cu capul înainte, îndreptându-se spre pieire; iar dacă acest lucru era hotărât de mult timp, dacă acesta era pericolul care planase deasupra capetelor noastre în ultimii zece ani și ar fi continuat până la explozia finală, nu ar fi mai bine ca totul să se declanșeze acum, în clipa în care Germania a greșit, pentru ca noi să nu ne mai lăsăm luați prin surprindere, cu Franța, Rusia și Marea Britanie sunt aranjate împreună în ordin de luptă?"

Primele mari ofensive germane au fost oprite la sfârșitul anului 1914, dar Churchill nu se gândea decât la contraofensivă:

„Dintre toți dușmanii din lume, acești germani erau cei mai de temut atunci când executau propriile planuri, dar și cel mai ușor de surprins atunci când trebuiau să facă față atacurilor adversarilor. A permite unui german ocazia de a-și pune în practică planurile sale atente și minuțioase [...] echivala cu expunerea la un pericol foarte mare. Dar, dacă spiritul său metodic era surprins, derutat, încrederea îi era frântă, moralul său afectat, planurile sale dejucate prin acțiuni neprevăzute, calea spre succes, dar și cea a înțelepciunii erau asigurate."

Ministrul Înarmării Churchill îi scria prim-ministrului Lloyd George ca să-l avertizeze cu privire la o nouă ofensivă generală a germanilor în Franța, 19 ianuarie 1918:

„Pe frontul de vest pericolul este iminent. O înfrângere aici ar fi fatală. [...] Germanii sunt inamici redutabili, iar generalii lor sunt mai buni decât ai noștri. Gândiți-vă bine la asta și acționați!"

Pentru țările membre ale Antantei, victoria finală va fi foarte scump dobândită și, la mult timp după Primul Război Mondial, Churchill vorbea cu admirație despre faptele eroice ale inamicului învins:

„Timp de patru ani, Germania a luptat și a sfidat cele cinci continente pe uscat, pe mare și în aer; armatele germane au sprijinit aliați nesiguri, au repurtat victorii pe toate fronturile, s-au instalat pe toate teritoriile cucerite și au provocat dușmanilor pierderi de două ori mai mari decât ale lor. Pentru a-i decima și a le opri elanul, au trebuit să intre în luptă cele mai mari țări ale lumii. Timp de cincizeci de luni, o superioritate numerică zdrobitoare, resurse nelimitate, sacrificii colosale și o blocadă maritimă nu au reușit să învingă inamicul. Țări mici au fost scoase din luptă; un imperiu puternic a explodat în fragmente de nerecunoscut; aproape douăzeci de milioane de oameni au murit sau și-au vărsat sângele înainte ca Germania să fie înfrântă. Fără îndoială, domnilor germani, este suficient pentru a vă salva onoarea în fața istoriei!"

9 aprilie 1919. Churchill îi expunea lui Lloyd George pe temele majore ale politicii externe pe care i-o recomanda:

„Hrănirea Germaniei, combaterea bolșevismului; să-i facem pe germani să combată bolșevismul."

24 martie 1920:

„Este posibil să ne aflăm la marginea prăpăstiei și a anarhiei generale în toată Europa și Asia. Rusia este ruinată, dar Germania ar mai putea avea încă șanse să fie salvată. [...] Va trebui să spuneți Franței că vom încheia cu ea o alianță defensivă împotriva Germaniei numai dacă ea își schimbă total felul în care tratează Germania și acceptă o politică britanică de ajutor și prietenie față de Germania."

În Camera Comunelor, 23 noiembrie 1932:

„Nu știu care este situația actuală a sistemului parlamentar german, dar este cert că la comanda sa se află ofițeri germani. [...] Eu nu condamn Germania. Am cel mai mare respect și cea mai mare admirație pentru germani; doresc să avem relații bune cu ei. Însă trebuie totuși să admitem

că fiecare concesie pe care am făcut-o [...] a fost urmată aproape imediat de o nouă pretenție."

În Camera Comunelor, 7 noiembrie 1933:

„Șeful opoziției laburiste, domnul Lansbury, tocmai a afirmat că el și partidul socialist nu ar accepta niciodată o reînarmare a Germaniei. Mi-a părut bine să-l aud. [...] Dar oare onorabilul gentleman este atât de sigur că germanii vor veni să-i ceară permisiunea înainte de a se înarma? Nu se gândește că s-ar putea lipsi de această formalitate, lansându-și programul de reînarmare fără măcar să organizeze un vot în Congresul sindicatelor britanice?"

Camera Comunelor, 28 noiembrie 1934:

„Fiți foarte atenți: Germania este o țară care surprinde adeseori prin capacitățile sale militare. În anii care au urmat bătăliei de la Iena, forța armatei germane implicate în lupta pentru eliberare l-a luat prin surprindere chiar pe Napoleon. [...] La fel, atunci când a izbucnit Primul Război Mondial, Statul-Major francez, așteptându-se să se confrunte cu douăzeci și cinci de corpuri de armată, a avut de-a face cu aproape patruzeci. Niciodată nu trebuie subestimate calitățile militare ale acestui popor deosebit și înzestrat."

Camera Comunelor, 24 octombrie 1935:

„Nu am nici o idee preconceputã față de poporul german. Am mulți prieteni germani și o admirație deosebită pentru curajul lor, dar și pentru realizările științifice și artistice. Întoarcerea în armonia țărilor europene a unei Germanii în pace cu ea însăși, cu inima golită de orice ură, ar fi [...] un avantaj imens care, singur, ar putea elibera Europa de pericol și frică și sunt convins că democrațiile britanică și franceză, dar și veteranii din ultimul război ar fi gata să meargă foarte departe pe drumul prieteniei, în scopul concretizării acestei speranțe. [...] Însă astăzi situația este cu totul alta. Nu ne putem permite să asistăm la supremația sistemului nazist în Europa, cu aspectele sale actuale de cruzime și intoleranță, cu ranchiunele și armatele sale sclipitoare."

Discurs rostit în Camera Comunelor privind Acordul de la München, 5 octombrie 1938:

„Prim-ministrul dorește instaurarea unor relații cordiale între țara noastră și Germania. Nimic nu ne împiedică să avem relații cordiale cu poporul german. Sunt din tot sufletul alături de el. Însă el nu are nici o putere. Dacă este adevărat că trebuie să avem relații diplomatice corecte, nu va exista niciodată o prietenie între democrația britanică și dictatura nazistă."

Alocuțiune radiofonică despre Statele Unite, 28 aprilie 1939:

„După germani și după Herr Hitler, o Germanie și o Austrie pacifiste au fost agresate în 1914 de o bandă de țări cu planuri malefice, conduse de Belgia și Serbia, iar ele s-ar fi apărat în mod victorios dacă nu ar fi fost înjunghiate pe la spate de către evrei. Ar fi inutil să combatem opinii de acest gen."

Camera Comunelor, 8 noiembrie 1939:

„Mareșalul Göring – unul dintre puținii germani care au profitat de viață în acești ultimi ani – afirmă că am fost cruțați până acum deoarece Germania este umană. Ea nu poate suporta ideea de a face orice pentru a provoca rău cuiva. Tot ceea ce ea revendică este dreptul de a fi lăsată în pace, pentru a-i cuceri și doborî pe cei slabi. Însă omenia ei o împiedică să-i deranjeze pe cei puternici. Poate că este adevărat; dar, atunci când ne amintim de atrocitățile barbare comise în Polonia, nu ne simțim predispuși să cerem să beneficiem de favorurile tale. Noi ne vom face datoria, până la ultima răsuflare."

13 octombrie 1940, Chequers*:*

„Un teuton viu este un război în germene!"

Conversație după cina de la Chequers*, 13 decembrie 1940:*

„Trebuie să admitem că Germania va rămâne în familia europeană. Germania exista înaintea Gestapoului. [...] După victorie nu ar mai trebui să existe nici datorii de război, nici despăgubiri, nici cerințe înaintate Prusiei. Probabil vor trebui cedate unele teritorii și se vor efectua câteva schimburi de populație, [...] dar nu ar mai trebui să existe persoane disprețuite, iar Prusia, deși dezarmată, va fi apărată de o garanție a Consiliului Europei.

Numai naziștii, ucigașii din 30 iunie 1934[1] și Gestapoul vor plăti pentru ce au făcut. Însă aceste lucruri se vor realiza într-un viitor îndepărtat: probabil va fi nevoie de un secol pentru materializarea sa. La ora actuală nu pot afirma astfel de idealuri, când fiecare familie din Europa cere pielea germanilor și englezii doresc ca germanii să fie masacrați sau castrați."

Lui Harry Hopkins și profesorului Lindemann[2], 27 ianuarie 1941:

„Nu urăsc pe nimeni și nu cred că am dușmani – cu excepția nemților... [...]."

10 noiembrie 1941, discurs rostit la Mansion House:

„Un râu de sânge a curs și curge în continuare între poporul german și aproape toate celelalte din Europa. Nu este vorba despre sângele cald al luptei, unde înfruntarea este corectă, ci despre sângele înghețat al spânzurătorii și al stâlpului de execuție, care lasă o pată ce nu poate fi ștearsă pentru generațiile următoarelor secole."

Consiliul de Miniștri, 27 noiembrie 1941:

„În luna iulie am anunțat public că nu vom purta negocieri cu Hitler sau cu regimul nazist. Însă am exagera dacă am afirma că nu vom negocia cu o Germanie condusă de armată. Este imposibil să prezici tipul de guvernare al Germaniei atunci când forța ei va slăbi și va dori să negocieze."

Consiliul de miniștri, 6 octombrie 1943:

„Nu știm în ce stadiu va fi Germania după terminarea războiului... Nu trebuie să o slăbim prea mult – am putea avea nevoie de ea împotriva Rusiei."

Conferința de la Teheran: recepție cu Stalin și Roosevelt la Ambasada URSS, în seara de 29 noiembrie 1943. Stalin, zâmbind ușor, declara că, după

1. „Noaptea cuțitelor lungi", când au fost executați principalii șefi ai SA și un număr mare de adversari ai regimului nazist, începând cu fostul cancelar von Schleicher (n.a.).

2. Respectiv, trimisul special al președintelui Roosevelt și consilierul științific al prim-ministrului Churchill (n.a.).

terminarea războiului, trebuie lichidat tot statul-major german; pentru că întreaga putere a armatelor germane stă în aproximativ cincizeci de mii de ofițeri și tehnicieni, executarea lor va fi suficientă pentru eliminarea definitivă a militarismului german.

Churchill: „Parlamentul și opinia publică britanice nu vor tolera niciodată execuțiile în masă. Chiar dacă ar permite începerea lor, cuprinși de ura provocată de război, ei se vor întoarce, în mod violent, împotriva vinovaților, imediat după terminarea primului masacru. Sovieticii să nu-și facă nici o iluzie în privința acestui lucru..."

Stalin, cu un zâmbet șiret: „Vor trebui executați cincizeci de mii!"

Churchill, enervat: „Aș prefera să fiu condus acum în grădină și să fiu executat decât să pătez onoarea țării mele, dar și pe a mea, cu o astfel de infamie!"

Moscova, octombrie 1944. Discutând despre perioada de după război, Churchill și Stalin studiau o hartă a Germaniei.

Churchill: „Bavaria și Austria ar trebui să se unească, să-și stabilească la Viena capitala și să formeze o țară cu Würtemberg și Bad. Atunci, în Germania ar exista trei țări, Bavaria și Austria, «tratament blând»; Prusia «tratament dur» și regiunea industrială din jurul Rinului, «sub control internațional»."

Scrisoare adresată soției sale, 1 februarie 1945:

„Îți mărturisesc că inima mea se strânge atunci când aud spunându-se că o mulțime de femei și copii germani se deplasează în coloane lungi de șaizeci de kilometri, ca să fugă spre vest [...]. Sunt convins că ei merită asta, dar acest lucru nu diminuează cu nimic cruzimea spectacolului."

Secretarului său, John Colville, în apropiere de Xanten, pe Rin, 25 martie 1945:

„Nu mă grăbesc foarte tare să studiez problema dezmembării Germaniei, atâta timp cât îndoielile mele cu privire la intențiile sovietice nu vor dispărea."

Telegramă adresată lui Anthony Eden, 5 mai 1945:

„Ați auzit, fără îndoială, vestea capitulării în fața lui Montgomery a întregii Germanii de Nord-Est, a Țărilor de Jos și a Danemarcei, atât în privința oamenilor, cât și a vaselor. Numai oamenii depășesc cifra de un milion. Astfel, în trei zile succesive, două milioane și jumătate de nemți s-au predat celor doi comandanți britanici. Iată un episod extrem de satisfăcător al istoriei noastre militare..."

Mareșalului Montgomery, 4 iunie 1945:

„Perspectiva iernii în Germania mă îngrijorează. [...] Vă fac responsabil pentru aprovizionarea cu provizii a germanilor. [...] Nu va fi considerat deloc un sfârșit bun al războiului dacă veți avea un Buchenwald în Germania în această iarnă, cu milioane de morți mai degrabă decât cu mii."

Churchill la Berlin, 16 iulie 1945:

„Orașul era în ruină. Bineînțeles, vizita noastră nu fusese anunțată, iar pe străzi erau doar trecători obișnuiți. Dar în piața din fața Cancelariei am observat mulțimea adunată. Atunci când am coborât din mașină și am traversat marea de oameni, toți au început să mă ovaționeze, cu excepția unui bătrân care clătina din cap cu un aer dezaprobator. Ura mea dispăruse odată cu capitularea lor și am fost foarte emoționat de simpatia arătată, dar și de chipurile lor palide și hainele lor uzate."

Discurs rostit în Camera Comunelor, 5 iunie 1946:

„Sub regimul nazist, Germania a comis crime imposibil de descris; justiția trebuie să-și urmeze cursul, vinovații trebuie să fie pedepsiți, dar, odată cu terminarea acestui proces – și sper că se va întâmpla în curând –, mă voi încrede în cuvintele lui Edmund Burke: «Nu voi putea inculpa un întreg popor». Nu putem concepe o lume nouă sau o Europă nouă care să cuprindă țări [...] țintuite la stâlpul infamiei în mod permanent sau pentru perioade îndelungate de timp. În măsura în care poporul nostru insular este încă în măsură să influențeze cursul evenimentelor, va trebui să facem un efort în privința duratei de obținere a mântuirii și reintegrării popoarelor german și japonez într-un sistem mondial de democrații libere și civilizate. Intenția de a lăsa zeci de milioane de indivizi suspendați într-un statut subuman, undeva între pământ și infern, până ce vor fi victimele sclavagismului, comunismului sau vor muri de foame, ar provoca o molimă morală și, fără îndoială, un nou război."

16 septembrie 1946. Aflat în vizită la sediul Crucii Roşii din Geneva, fostul prim-ministru al Maiestăţii Sale a văzut dintr-un balcon de mici dimensiuni camera unde erau aranjate două milioane de carnete care conţineau numele şi adresele prizonierilor de război germani. Churchill:

„Este pentru prima oară când am la picioare două milioane de germani!"

Discurs rostit la Zürich, 19 septembrie 1946:

„Vă voi spune acum un lucru care vă va uimi: prima etapă a reconstrucţiei unei familii de naţiuni europene trebuie să fie încheierea unui parteneriat între Franţa şi Germania. [...] Europa nu se va putea reconstrui fără strălucirea spirituală atât a Franţei, cât şi a Germaniei."

Scrisoare din Aix-en-Provence destinată lui Anthony Eden, cu privire la perspectiva unei judecări a mareşalilor germani, 13 septembrie 1948:

„Sunt atât de indignat, încât intenţionez să susţin apărarea acestor foşti mareşali. Chiar ziarul *Times* consideră inadmisibil ca ei să fie lăsaţi în aşteptare timp de trei ani şi jumătate fără să fie inculpaţi, ca acum să fie târâţi prin tribunale. Îmbunătăţirea relaţiilor noastre cu majoritatea populaţiei germane, stimulată foarte mult de blocadă[1] şi de eforturile noastre de a hrăni două milioane şi jumătate de berlinezi, va fi compromisă nu doar de continuarea acestor procese, [...] dar şi de hăituirea şi persecutarea la nesfârşit a indivizilor. Până la urmă, principalii criminali au fost deja pedepsiţi. [...] Trebuie să fim foarte atenţi să nu alienăm sufletul Germaniei."

Scrisoare adresată preşedintelui Truman cu privire la proiectul armatei europene, 13 august 1950:

„Ce se va întâmpla cu germanii dacă trimit un contingent important de trupe – să spunem cinci sau şase divizii – armatei europene, [...] şi dacă sovieticii răspund prin invadarea Germaniei de Vest? Oare Statele Unite vor trata o ofensivă majoră de acest gen aşa cum ar trata un atac sovietic împotriva Franţei, Belgiei sau Marii Britanii sau ar trebui să lăsăm poporul german, pe care noi l-am dezarmat şi ne-am angajat să-l apărăm, să fim atacaţi fără a beneficia de scutul descurajării atomice?"

1. Blocada sovieticilor din Berlinul de Vest a început în aprilie 1948 (n.a.).

Discurs rostit în Camera Comunelor de Winston Churchill, redevenit prim-ministru, 11 mai 1953:

„Statele Unite, Franța și Marea Britanie au început cu Germania de Vest o relație nouă. [...] Doctorul Adenauer poate fi considerat cel mai avizat om de stat german de la Bismarck încoace. Am admirat foarte mult perseverența lui, curajul, sângele rece și abilitatea în fața situațiilor complexe, incerte și imprevizibile cu care s-a confruntat."

Discurs rostit la reuniunea prim-miniștrilor ai Commonwealth-ului, 8 iunie 1953:

„O armată germană, sub o formă sau alta, constituie o parte esențială a unui sistem defensiv eficace ale Europei occidentale."

14 martie 1955, ultimul discurs cu privire la politică externă rostit în Camera Comunelor, înaintea demisiei sale; Churchill s-a pronunțat în favoarea acceptării Germaniei în NATO:

„Ceea ce mă motivează nu este faptul că NATO va câștiga întăririle celor douăsprezece divizii germane. Chiar cu ele frontul de vest nu ar putea rezista superiorității convenționale zdrobitoare a Rusiei. Pentru mine, douăsprezece divizii germane reprezintă mai degrabă un simbol decât un factor real de apărare. [...] Ceea ce este cu adevărat important pentru cauza noastră e ca puternica Germanie să se alăture lumii libere în loc să cadă în zona cea rea."

3 mai 1956. Pensionarul Winston Churchill, care se pregătea să plece în Germania, unde îi va fi decernat Premiul Carol cel Mare, i se destăinuia doctorului său, lordul Moran:

„Va trebui să spun ceva, dar nu va fi ușor. Vezi tu, Charles, este un discurs important pe care trebuie să-l pronunț. Carol cel Mare a luptat pentru unitatea Europei, tocmai acesta fiind și obiectul premiului. Naziștii au plecat să domine lumea, dar ceva nu a funcționat..."

Lordul Moran: „Nu au murit cu toții. Îi veți întâlni pe unii dintre ei în timpul călătoriei dumneavoastră..."

Churchill: „Oh, acum sunt un erou în Germania. Ce ciudat!"

11
Hitler

Călătoria în Germania a scriitorului Winston Churchill, aprilie 1932:

„La hotelul *Regina* [*din München*], un individ s-a prezentat unuia dintre colegii mei. Numele său era Herr Hanfstaengl și vorbea mult despre Führer, cu care părea a fi prieten intim. Acest băiat era atât bine dispus, cât și lipsit de energie. Vorbea foarte bine limba engleză și l-am invitat la cină. Ne-a făcut o prezentare extrem de interesantă a activității și părerilor lui Hitler. [...] Mi-a spus că ar trebui să-l întâlnesc, lucru foarte ușor de aranjat: Herr Hitler venea în fiecare zi la hotel, în jurul orei cinci, și ar fi fost foarte încântat să mă întâlnească. Nu aveam atunci nici o prejudecată de ordin național împotriva lui Hitler. Nu cunoșteam foarte bine doctrina și cariera sa și deloc caracterul său. Admir oamenii care își apără țara învinsă, chiar dacă eu mă aflu pe celălalt țărm. Avea dreptul să fie un patriot german, iar în ceea ce mă privește, întotdeauna am dorit să văd Anglia, Franța și Germania prietene. Totuși, în timpul conversației mele cu Hanfstaengl, l-am întrebat: «De ce șeful tău este atât de violent cu evreii? Înțeleg foarte bine să lupte contra evreilor care comit fapte rele împotriva țării și înțeleg că nu trebuie lăsați atunci când încearcă să acapareze puterea într-un anumit domeniu, dar la ce bun să lupți împotriva unui individ doar pentru simplul fapt că așa s-a născut? Cum ar putea fi cineva responsabil pentru nașterea sa?» Fără îndoială, i-a relatat lui Hitler cuvintele mele, deoarece a doua zi, în jurul prânzului, a venit cu un aer grav, spunându-mi că întâlnirea pe care mi-o aranjase cu Hitler nu mai putea avea loc, pentru că Führerul nu va veni la hotel în acea după-amiază. [...] Astfel, Hitler a pierdut unica șansă de a mă întâlni[1]."

1. Winston Churchill a înțeles numai aparențele acestei situații. De fapt, întâlnirea cu Ernst „Putzi" Hanfstaengl nu era deloc întâmplătoare. Fiul lui Churchill, Randolph, tânăr ziarist în căutarea unui articol de senzație, luase legătura de mult timp cu Hanfstaengl, responsabilul cu relațiile Partidului Național Socialist cu presa străină, ca să organizeze o întâlnire între

O părere edulcorată despre Hitler a ziaristului Churchill, 1935:

„Adolf Hitler a fost copilul mâniei şi durerii unui imperiu şi unui popor, amândouă puternice, care au suferit o înfrângere zdrobitoare. El este cel care a exorcizat disperarea sufletului german, substituindu-i spiritul morbid al răzbunării. [...] În cincisprezece ani, acest caporal solitar, fost zugrav[1], [...] a reuşit să facă din nou din Germania prima putere în Europa şi chiar într-o foarte mare măsură să inverseze rezultatele Primului Război Mondial. [...] Abia în 1935 Hitler şi-a scos masca şi a sărit înainte, înarmat până-n dinţi, cu uzinele sale de muniţie funcţionând zi şi noapte, cu escadrilele care se înmulţeau încontinuu, cu echipajele submarinelor care se antrenau în Marea Baltică şi cu corpurile infanteriei care făceau să răsune pământul sub bocancii lor, pe toată întinderea Reichului german. Iată unde ne aflăm astăzi, iar această realizare extraordinară [...] nu poate fi separată de eforturile şi energia unui individ solitar. Până aici, cariera triumfală a lui Hitler a fost întreţinută de o dragoste pasională pentru Germania, dar şi de curente de ură, destul de intense, pentru a condamna sufletul tuturor celor care îl înşală. Cine este acest personaj sumbru, care a acţionat astfel, dezlănţuind aceste vrăji îngrozitoare? Oare încă mai simte patimile pe care le-a stârnit? În lumina puternică a triumfului, în fruntea unei ţări mari, pe care a scos-o din prăpastie, oare încă mai este măcinat de urile şi antagonismele luptei sale fără milă? Sau se va debarasa de ea sub influenţa liniştitoare a succesului?"

Referire la invitaţia Führerului adresată deputatului „conservator de opoziţie", Winston Churchill, octombrie 1937:

Hitler şi Churchill. Hanfstaengl, care spera să profite de această ocazie ca să lărgească puţin orizontul îngust al Führerului, le dăduse întâlnire călătorilor britanici la hotelul unde obişnuia să vină Hitler (Continental, nu Regina), după care a încercat să-l convingă pe Führer să se întâlnească la ora cinei cu renumitul vizitator. Hitler, temându-se să nu se afle într-un stadiu de inferioritate în timpul unei întrevederi pe care nu o putea controla, a fost foarte reticent, dar, în final, a acceptat să-i întâlnească în timp ce trebuia să-şi bea cafeaua. În acea seară, în aşteptarea Führerului, Hanfstaengl, un virtuoz al pianului, s-a străduit să le ofere câteva momente de destindere. Deoarece acesta nu mai apărea, Hanfstaengl a plecat să-i telefoneze, întâlnindu-l în holul hotelului pe Hitler, care părăsea clădirea pe furiş. Îngrozit, Hanfstaengl a petrecut toată seara cu Churchill, care l-a întrebat despre primele reacţii exagerate antisemite ale Führerului, dar şi: „Ce crede şeful vostru despre o alianţă între Germania, Franţa şi Anglia?" Trebuie amintit că totul se petrecea în 1932 (n.a.).

1. Ca toţi englezii de pe vremea lui, Churchill, aflând că Hitler a fost pictor, credea că era vorba despre zugrav de clădiri (n.a.).

„Trebuie să spun că Ribbentrop mi-a înaintat de două ori o invitație pentru a-l vizita pe Herr Hitler. Cu mult timp înainte, în calitatea mea de subsecretar de stat pentru Colonii și de șef de escadron al Gărzii Naționale din Oxfordshire, am fost invitatul Kaiserului la marile manevre germane din 1907 și 1909. Dar, în momentul de față, lucrurile s-au schimbat. Se pregăteau lupte sângeroase, iar eu jucam aici rolul meu. Aș fi fost încântat să-l întâlnesc pe Hitler dacă aș fi avut în spatele meu autoritatea Marii Britanii. Dar, dacă l-aș fi întâlnit în particular, aș fi fost în situație de inferioritate, iar țara mea alături de mine. Dacă nu m-aș fi declarat de acord cu gazda mea, dictatorul ar fi fost ofensat și aș fi fost acuzat de tulburarea relațiilor anglo-germane. Așadar, am refuzat cele două invitații sau, mai degrabă, nu le-am onorat. [...] Fără îndoială, Hitler avea darul să-i fascineze pe oameni, și aura de putere și autoritate risca să se impună pe nedrept simplului turist. Dacă nu ești pe picior de egalitate, este mai prudent să păstrezi distanța."

6 noiembrie 1938. Răspuns la discursul din Weimar, în care Adolf Hitler l-a atacat pe Churchill, dar și pe alți politicieni „belicoși" din Marea Britanie:

„Sunt uimit că liderul unei țări importante îi atacă pe membrii Parlamentului britanic, care nu au nici o vină guvernamentală și nici măcar nu sunt șefi de partide. O astfel de acțiune din partea sa nu face decât să le consolideze renumele, deoarece concetățenii lor au avut tot timpul să-și formeze o părere despre ei și nu au deloc nevoie de asistență externă cu privire la acest lucru. Herr Hitler se înșală bănuind că domnii Eden, Duff Cooper, eu și șefii partidelor liberal și laburist sunt niște belicoși. Nici unul dintre ei nu s-a gândit vreodată să comită vreun act de agresiune împotriva Germaniei. În schimb, este adevărat că ne preocupăm să apărăm cât mai bine țara, pentru a putea rămâne liberi și în siguranță, dar și să-i ajutăm pe toți față de care avem obligații."

31 martie 1939, după ocupația germană a ceea ce a mai rămăsese din Cehoslovacia, prim-ministrul Chamberlain a anunțat Parlamentului că efectivele armatei teritoriale britanice vor fi dublate și că Marea Britanie va acorda garanția sa Poloniei. Discursul lui Churchill în Camera Comunelor, 3 aprilie 1939:

„Sunt în totalitate de acord cu prim-ministrul. Sper să nu-i fac rău spunând acest lucru.[1] [...] Este pentru prima oară când Marea Britanie a luat

1. La acea vreme, Churchill nu era deloc popular în rândul locuitorilor Marii Britanii, îndeosebi din cauza opoziției sale față de Acordul de la München (n.a.).

inițiativa de a rezista atacului nazist. La Berlin, șefii naziști știu de cincisprezece zile că suntem pe cale să constituim un bloc defensiv împotriva unei noi agresiuni. Pentru prima oară, ei se confruntă cu posibilitatea unui război pe două fronturi. Cei care se află în fruntea Germaniei nu au nici un scrupul. Au ajuns la putere prin violență, cruzime și crimă. Herr Hitler pretinde că lovește ca trăsnetul. Este extrem de periculos să ajungi în calea acestor oameni și, totuși, tocmai acest lucru am hotărât să-l facem."

Discurs rostit la Carlton Club *din Londra, 28 iunie 1939:*

„Ce va face Herr Hitler? Va încerca sau nu să zdruncine lumea? Totuși, lumea este prea grea pentru a se clătina. Un individ extraordinar aflat la apogeul puterii sale poate declanșa, fără îndoială, o mare explozie, fără ca lumea civilizată să fie totuși zdruncinată. Uriașele dărâmături și schijele exploziei pot cădea ca o ploaie pe capul său, distrugându-l, pe el și întregul său anturaj, însă lumea va continua să funcționeze. [...] Dacă partidul nazist din Germania dezlănțuie un război împotriva lumii, trei sferturi din omenire se va ridica, în mod direct sau indirect, împotriva lui, și sunt convins că, după o luptă înverșunată și îndelungată, democrația și civilizația vor respinge atacul, continuându-și astfel drumul."

În Consiliul Suprem franco-britanic, Tours, 13 iunie 1940:

„Dacă lupta continuă, dacă Germania eșuează în această distrugere a Angliei, care îi este indispensabilă, dacă ea este respinsă în două sau trei luni, dacă forța armatei sale aeriene este slăbită, decimată, înfrântă la ora actuală, atunci, după luni de suferință, va sosi clipa în care regimul hitlerist se va clătina serios. [...] Suntem convinși că-l vom învinge pe Hitler și regimul său; nu ne vom schimba țelurile războiului nostru; vom continua distrugerea acestui sistem; nu vom asculta nici o propunere de pace venită de la el. Altfel, se va repeta cazul München, apoi ocuparea Pragăi. Nu, războiul va continua, el nu se poate termina decât cu dispariția sau victoria noastră."

Alocuțiune adresată poporului britanic, 11 septembrie 1940:

„Aceste bombardamente nemiloase care distrug Londra, gratuite și fără discriminare, fac parte din planul de ocupare al lui Hitler. Prin uciderea unui număr mare de civili, femei și copii, el speră să intimideze și să provoace

teroarea în rândurile locuitorilor acestui oraş imperial, [...] distrăgându-ne astfel atenţia de la atacul nimicitor pe care îl pregăteşte. Însă el nu cunoaşte bine spiritul poporului britanic şi rezistenţa îndârjită a londonezilor, ai căror strămoşi au jucat un rol primordial în stabilirea instituţiilor parlamentare şi care au învăţat să-şi iubească libertatea mai mult decât propria viaţă."

Alocuţiune adresată poporului francez, 21 octombrie 1940:

„Toate comploturile şi crimele lui Hitler sunt pe cale să-i aducă lui şi tuturor celor care fac parte din regimul său o pedeapsă pe care mulţi dintre noi vom apuca să o vedem. Nu va fi foarte mult de aşteptat. Aventura nu s-a terminat încă. Suntem pe urmele ei, iar prietenii noştri situaţi de cealaltă parte a Atlanticului se află şi ei în acelaşi stadiu. Dacă Herr Hitler nu ne poate distruge, suntem convinşi că îl vom distruge împreună cu toată clica sa."

Discurs rostit la BBC, 9 februarie 1941:

„Pentru a câştiga războiul, Hitler trebuie să distrugă Marea Britanie. Poate să devasteze ţările balcanice, să cucerească provincii mari ale Rusiei sau să meargă până la porţile Indiei. Totul va fi în van. Va putea răspândi şi mai mult blestemul prin toată Europa şi Asia, dar soarta sa este pecetluită. [...] Şi, fără întrerupere, stăpân peste mări şi în aer, Imperiul Britanic – dar ce spun eu, întreaga lume vorbitoare de limbă engleză – va fi pe urmele sale, purtând cu el săbiile dreptăţii."

Telegramă trimisă preşedintelui Roosevelt, 29 aprilie 1941:

„Am impresia că Hitler poate acum să-şi redobândească superioritatea pe teritorii întinse, iar noi luptăm în atât de multe locuri, încât abia putem face ceva pentru a-l împiedica."

Lui Archibald Sinclair, iulie 1941:

„După război, va trebui să oprim orice vărsare de sânge, chiar dacă mi-ar plăcea să-l văd pe Mussolini, acest palid imitator al Romei antice, strangulat ca Vercingétorix în cea mai bună tradiţie romană. În privinţa lui Hitler şi a

şefilor nazişti, i-aş exila pe o insulă oarecare, dar nici nu intră în discuţie să profanăm Sfânta Elena![1]"

Discurs radiodifuzat, 10 mai 1942:

„Cred că, în definitiv, ne vom da seama că dictatorii, în ciuda tuturor pregătirilor lor şi a comploturilor uneltite cu mare abilitate, au comis greşeli mult mai mari comparativ cu democraţiile pe care le-au atacat. Chiar şi Hitler greşeşte uneori; în luna iunie a anului trecut, fără cea mai mică provocare şi violând un pact de neagresiune, a invadat pământurile Rusiei. [...] Apoi, a făcut a doua mare greşeală a sa: a uitat de iarnă. Ştiţi cu toţii ce grea este iarna în Rusia. Timp de mai multe luni, temperatura poate scădea foarte mult. Sunt geruri mari şi multă zăpadă. Ei bine, Hitler a uitat de această iarnă rusească; fără îndoială că nu a primit o educaţie perfectă. Noi am auzit cu toţii la şcoală..."

Discurs rostit la BBC, cu privire la perioada de după război, 21 martie 1943:

„Vorbind în mod rezervat şi fără să vreau să prezic, cred că anul viitor – dacă nu cumva peste doi ani –, vom fi capabili să-l învingem pe Hitler, iar prin acest lucru înţeleg distrugerea, pulverizarea efectivă a lui şi a puterilor sale malefice."

Telegramă adresată preşedintelui Roosevelt, privind operaţiunile din Italia, 29 aprilie 1944:

„Şi eu mă tem de o retragere rapidă şi bruscă a germanilor prin tunelurile din Alpi, însă, în final, mi se pare destul de puţin probabilă. Hitler a fost întotdeauna un încăpăţânat, dacă judecăm după cele întâmplate la Stalingrad, în Crimeea, Tunis[2] etc."

Camera Comunelor, 28 septembrie 1944:

1. Churchill îşi va schimba părerea după eliberarea primelor lagăre. Din acel moment, singura pedeapsă corectă, în ochii lui, va fi pedeapsa cu moartea (n.a.).

2. În timpul acestor lupte, Führerul a interzis orice tip de retragere, fapt care a provocat încercuirea armatelor lui (n.a.).

„Nu îmi place să-l compar pe Napoleon cu Hitler, deoarece am impresia că l-aş insulta pe marele împărat şi marele războinic; ar fi ca şi când l-aş compara cu un măcelar şi cu un şef de bandă. Însă trebuie să scot în evidenţă o analogie: ambii erau, prin temperament, incapabili să cedeze cea mai mică bucată de pământ atunci când le surâdea norocul. Astfel, după Leipzig, în 1813, Napoleon şi-a lăsat toate garnizoanele pe Rin şi patruzeci de mii de oameni la Hamburg. El a refuzat să sustragă multe alte componente cruciale ale armatelor lui, începându-şi campania din 1814 cu recruţi neinstruiţi şi câteva trupe experimentate aduse din Spania, în ultima clipă. La fel şi Hitler a răspândit armatele germane în cele patru colţuri ale Europei şi, din cauza încăpăţânării sale, de la Stalingrad şi Tunis până în momentul de faţă, s-a abţinut să-şi concentreze forţele pentru bătălia finală. [...] Atunci când Herr Hitler a scăpat din atentatul cu bombă din 20 iulie, a afirmat că supravieţuirea sa era un semn divin. Am impresia că, din punct de vedere strict militar, îi putem da cu toţii dreptate, deoarece ar fi fost foarte greu pentru Aliaţi să fie privaţi, în ultimele faze ale războiului, de această formă particulară de geniu militar, care a permis caporalului Schickelgruber[1] să contribuie atât de mult la victoria noastră."

La reuniunea şefilor de stat-major, 1 martie 1945:

„În locul lui Hitler aş lua avionul cu destinaţia Anglia şi m-aş preda guvernului britanic, spunând că sunt singurul vinovat pentru toate relele Germaniei şi că sunt gata să plătesc. Acest lucru ar reprezenta o adevărată problemă pentru noi."

1 mai 1945, Churchill primea vestea, de la Radio Berlin, conform căreia Hitler a murit „luptând până la ultima răsuflare împotriva bolşevismului":

„Ei bine, consider că a avut dreptate să moară în acest fel[2]."

Întrebarea mareşalului Montgomery adresată prim-ministrului Churchill, 18 mai 1952: „Oare Hitler era un om mare?"

Churchill: „Nu... A făcut prea multe greşeli."

1. Schickelgruber era numele tatălui lui Adolf, el însuşi născându-se dintr-un tată necunoscut, înainte de a-l schimba în momentul în care a fost adoptat de fratele soţului mamei sale, Johann Nepomuk Hiedler. Schickelgruber, fiind un nume tipic de la ţară, era foarte des folosit de germani, ca să-l ridiculizeze pe Adolf Hitler (n.a.).

2. Bineînţeles, Hitler nu a făcut nimic; s-a sinucis de teamă să nu fie capturat în viaţă de către sovietici (n.a.).

12
Comunismul şi Uniunea Sovietică

Discurs al ministrului Înarmării, Churchill, rostit la Dundee, 26 noiembrie 1918:

„Rusia este pe cale să fie redusă de bolşevici la un stadiu de barbarie animală. [...] Bolşevicii reuşesc să se menţină la putere prin acţiuni sângeroase şi generalizate [...]. Pe întinderi foarte mari, civilizaţia este complet distrusă, în vreme ce bolşevicii ţopăie ca nişte armate de babuini feroce în mijlocul oraşelor în ruină şi al corpurilor victimelor lor[1]."

Articol scris de Churchill în Weekly Dispatch, *22 iunie 1919, în care făcea referire la Lenin, Troţki şi ceilalţi şefi bolşevici:*

„Aceştia au declarat un război fără sfârşit societăţii civilizate. Pentru a continua să existe, ei încearcă să distrugă instituţiile existente, dar şi toate ţările şi guvernele lumii. De asemenea, ei încearcă să înfiinţeze o organizaţie mondială şi internaţională formată din rataţi, criminali, inadaptaţi, recalcitranţi, perverşi, dezechilibraţi şi alienaţi din toate ţările; între ei şi tipul de civilizaţie pe care noi l-am putut construi de la începuturile istoriei, nu pot exista, aşa cum spunea Lenin, nici suspendare temporară a ostilităţilor, nici vreun pact."

1. Churchill a considerat pacea separată încheiată de bolşevici cu Germania, în martie 1918, drept o trădare a Antantei. Asasinarea ţarului şi a familiei sale la Ekaterinburg, a ataşatului britanic al Marinei, Francis Cromie, la Sankt Petersburg, dar şi nenumăratele rapoarte primite în acea vară cu privire la crimele sângeroase comise de bolşevici i-au provocat un dezgust profund faţă de sistemul comunist: „Aceasta nu este o politică, ci o boală; nu este o credinţă, ci o epidemie" (n.a.).

6 noiembrie 1919, discurs rostit în Camera Comunelor de ministrul Războiului, Winston Churchill:

„Lenin a fost trimis în Rusia de germani, aşa cum ai trimite o fiolă care conţine bacili de febră tifoidă sau de holeră, în scopul contaminării proviziilor de apă ale unui oraş mare, iar operaţiunea a funcţionat extraordinar de bine [...]. Cu o îndemânare diabolică, Lenin a distrus toate instituţiile ţării."

Articol al lui Churchill apărut în Illustrated Sunday Herald, *25 ianuarie 1920:*

„Bolşevicul nu este un idealist care se mulţumeşte să-şi promoveze cauza prin argumente sau exemplu; la prima ocazie favorabilă, el o răspândeşte cu ajutorul bombei sau al mitralierei. Spre deosebire de multe alte soiuri de gândire politică vizionară, esenţa bolşevismului este că el nu se poate răspândi şi menţine decât prin violenţă."

Scrisoare adresată prim-ministrului Lloyd George, 24 martie 1920:

„De la armistiţiu, politica mea era să închei pacea cu poporul german şi să pornesc războiul împotriva tiraniei bolşevice. Cu voia dumneavoastră sau pentru că aţi fost constrâns, aţi făcut tocmai invers[1]. [...] Nu pretind că aş fi procedat mai bine sau că oricine ar fi procedat mai bine. Dar iată-ne confruntaţi cu rezultatele acestei politici; ele sunt îngrozitoare. [...] Sugerez o acţiune hotărâtă a Marii Britanii sub conducerea dumneavoastră şi, dacă va fi nevoie, o acţiune *independentă*[2]. În cadrul acestei politici voi fi dispus să închei pacea cu Rusia sovietică, în cele mai propice condiţii de linişte generală, fiind în acelaşi timp atenţi să nu fim otrăviţi de ea. Bineînţeles, nu cred că ar fi posibilă o coexistenţă armonioasă între bolşevism şi civilizaţia actuală. Dar, în condiţiile actuale, o încetare a ostilităţilor şi o promovare a prosperităţii materiale sunt inevitabile. Iar pentru ce e mai bun sau mai rău, trebuie să ne bazăm pe influenţe paşnice pentru a provoca dispariţia acestui pericol şi acestei tiranii îngrozitoare."

Articol scris în 1928, reeditat în Great Contemporaries:

1. Lloyd George a refuzat orice fel de angajare militară britanică de anvergură în scopul salvării armatelor albe aflate în luptă cu revoluţionarii comunişti (n.a.).

2. Probabil independentă de celelalte puteri (n.a.).

„În Rusia avem un popor care suferă de mutenie, la cheremul unei armate în timp de război; un popor care suferă pe timp de pace de rigorile și sărăcia îndurate în timpul campaniilor militare; un popor guvernat de teroare, fanatism și poliția secretă. Iată o țară a cărei populație este atât de fericită, încât i se interzice să treacă frontiera, cu riscul celor mai groaznice pedepse: o țară ai cărei diplomați și agenți trimiși în misiune în străinătate trebuie să-și lase soțiile și copiii în țară, drept ostatici, pentru a garanta reîntoarcerea lor; iată un sistem ale cărui realizări sociale reușesc să închidă cinci sau șase persoane într-o singură cameră; ale cărui salarii nu ating deloc puterea de cumpărare a indemnizațiilor de șomaj britanice; unde viața este amenințată, unde libertatea este o noțiune necunoscută, unde civilizațiile și cultura sunt muribunde; unde armamentul și pregătirile pentru război înaintează în ritm alert; unde Dumnezeu este hulit; unde omul este privat de speranța iertării chiar și atunci când se află la marginea mormântului. Iată o putere ocupată în mod activ și constant cu răsturnarea civilizațiilor existente prin șiretenie, propagandă și, atunci când îndrăznește, prin forță brutală. Iată o țară ale cărei trei milioane de cetățeni suferă în exil, ai cărei intelectuali au fost în mod constant lichidați, din care o jumătate de milion de cetățeni sunt făcuți iobagi din cauza opiniilor politice, putrezesc și îngheață în noaptea arctică, mor în timp ce lucrează în păduri, mine și cariere, adeseori doar pentru că au exercitat o libertate de gândire care ducea la evoluarea progresivă a omului, pornind de la animal."

Discurs rostit în Camera Comunelor, privind dezarmarea, 29 iunie 1931:

„Cred că ar trebui să recunoaștem că pericolele care provin din Rusia sunt la originea eșecului dezarmării în Europa. Această mare putere, rămasă în afara familiei națiunilor și în afara armoniei creștinătății, care revendică o credință distructivă a oricărei civilizații existente, aplică o politică economică dăunătoare industriei, care nu este influențată de nici o considerație morală sau umanitară, care are de recuperat multe provincii pierdute, care dispune de o mână de lucru nelimitată și se echipează rapid cu cele mai îngrozitoare și devastatoare instrumente pentru a duce un război modern – iată de ce conferințele voastre despre dezarmare nu evoluează atât de bine pe cât sperați: din acest motiv, și nu din cauza naționalismului excesiv al anumitor țări. În teama perfect comprehensibilă și bine justificată a tuturor acestor țări mici aflate în contact cu Rusia se află obstacolele care au încetinit progresul vostru."

Thoughts and Adventures, *1932:*

„Comuniștii au un plan și o doctrină. Este un plan fatal pentru libertatea individuală și o doctrină fondată în totalitate pe ură."

Step by Step, *4 mai 1939:*

„Este imposibilă menținerea unui front estic împotriva agresiunii naziste fără ajutorul activ al Rusiei. Rușii au tot interesul să contracareze ambițiile lui Herr Hitler în Europa de Est[1]."

Discurs rostit la BBC, 1 octombrie 1939:

„Nu pot să anticipez ce va face Rusia; este un rebus învăluit într-un mister în interiorul unei enigme. Dar poate că există o cheie; ea este interesul național rus. Nu va fi deloc pe placul intereselor și securității Rusiei dacă Germania se stabilește pe țărmurile Mării Negre sau invadează țările balcanice și înrobește popoarele slave din sud-estul Europei."

15 iunie 1941, Churchill către președintele Roosevelt:

„Toate sursele de care dispun, inclusiv cele mai fiabile[2], lasă să se întrevadă iminența unui atac german asupra Rusiei. Nu numai că principalele armate germane sunt desfășurate din Finlanda până în România, dar sosirea forțelor aeriene și a blindatelor este aproape terminată."

21 iunie 1941. Sigur de informațiile furnizate de serviciile sale de decriptare, Churchill știa că Uniunea Sovietică va fi atacată a doua zi. Secretarului său, John Colville, care îl întreabase cum se putea alia cu Uniunea Sovietică, după ce luptase împotriva ei, fără încetare, încă de la crearea sa:

„Dacă Hitler invadează infernul, îl voi pomeni măcar pe diavol în termeni favorabili în Camera Comunelor..."

1. Această frază este suficientă pentru a explica schimbarea bruscă de opinie a lui Churchill: amenințarea hitleristă îi părea mult mai serioasă și mai imediată decât cea sovietică... (n.a.).

2. În cazul de față, este vorba despre descifrarea codului roșu folosit de ambasadorul Japoniei la Berlin, Oshima, care tocmai comunicase guvernului său iminența atacului german (n.a.).

22 iunie 1941. Armatele germane au invadat Uniunea Sovietică. Iată ce declara Churchill în Camera Comunelor:

„În ultimii douăzeci și cinci de ani, nimeni nu s-a opus comunismului cu o consecvență mai mare ca a mea. Nu voi retrage nici un cuvânt din tot ce am spus referitor la acest subiect. Însă toate acestea dispar în fața spectacolului care se desfășoară actualmente în fața ochilor noștri; trecutul dispare, cu întregul său cortegiu de crime, nebunii și tragedii. [...] Orice om, orice țară care va continua lupta împotriva nazismului vor beneficia de sprijinul nostru. [...] Rezultă că vom oferi ajutorul nostru Rusiei și poporului rus. [...] Pericolul Rusiei este și al nostru, dar și al Statelor Unite, la fel și cauza fiecărui rus care luptă pentru căminul său și cauza oamenilor și a țărilor libere din toată lumea. Așadar, să ne dublăm eforturile cu toții, cu tot ce ne-a mai rămas din viață și din forță."

Ambasadorului său la Moscova, sir Stafford Cripps, care îl informase că sovieticii se plângeau de insuficiența ajutorului furnizat de Marea Britanie și de întârzierea în deschiderea unui al doilea front, în partea de vest, 28 octombrie 1941:

„Înțeleg foarte bine situația voastră dificilă, dar și pe cea a rușilor, însă ei nu au deloc dreptul să ne facă reproșuri. Ei și-au pecetluit propriul destin atunci când pactul cu Ribbentrop i-a permis lui Hitler să atace Polonia și să declanșeze războiul. S-au lipsit de un al doilea front atunci când i-au permis să distrugă armata franceză. Dacă ar fi colaborat cu noi înainte de 22 iunie, am fi putut să le furnizăm mai devreme ajutorul material considerabil pe care îl trimitem acum. Dar, până ce Hitler i-a atacat, nu am știut dacă se vor lupta și de ce parte vor fi. Noi am luptat singuri timp de aproape un an, în vreme ce, la ordinul Moscovei, toți comuniștii din Anglia făceau tot ce le stătea în puteri să ne pună bețe în roate. [...] Nu mă impresionează absolut deloc că un guvern cu atâtea antecedente ne acuză că încercăm să cucerim teritorii în Africa sau să dobândim avantaje în Persia, în dauna lor. [...] Nu așteptăm mulțumiri din partea celor care îndură încercări atât de groaznice și care se luptă cu atât de mult curaj, dar nici nu avem motive să fim deranjați cu reproșurile lor."

Noiembrie 1941. După ce germanii au ocupat orașele Kursk și Simferopol, rezistența sovietică părea să se clatine. Dar Churchill scria șefilor de stat-major, în ziua de 3 noiembrie:

„Nu intră în discuție să revenim la promisiunile pe care le-am făcut Rusiei. Dacă portul Arhanghelsk este înghețat, trebuie să facem tot ce putem pentru a furniza ajutorul pe alte căi."

12 august 1942. Zbor în direcția Moscova, pentru a anunța sovieticilor că nu va exista un al doilea front în Europa în acel an:

„Mă gândeam la misiunea care mă conducea spre acea lugubră și sinistră țară bolșevică, pe care încercasem atât de mult să o ucid încă de la naștere și pe care am considerat-o, până la apariția lui Hitler, dușmanul de moarte al libertății și civilizației. Iar acum, ce ar trebui să le spun acestor conducători? [...] Lăsam impresia unui om care purta un bloc mare de gheață la Polul Nord."

Churchill a fost informat, la 15 aprilie 1943, că germanii descoperiseră în pădurea de lângă Katyn, în apropiere de Smolensk, corpurile a opt mii de ofițeri polonezi, după toate aparențele executați de sovietici:

„Din păcate, descoperirile germanilor sunt probabil fondate. Bolșevicii pot fi foarte cruzi."

Dar acești ofițeri polonezi aparțineau trecutului, iar acum era vorba despre păstrarea viitorului, fără a devia de la obiectivul principal:

„Dacă au murit, nimic nu-i va mai putea întoarce în această lume. [...] Trebuie să-l învingem pe Hitler și nu este momentul să provocăm certuri sau să lansăm acuzații."

Primind de la Moscova o telegramă ofensatoare cu privire la convoaiele aliate cu provizii, care trebuiau să ajungă la Murmansk, Churchill i-a scris președintelui Roosevelt, 16 octombrie 1943:

„Conducerea sovietică crede că poate obține absolut totul prin intimidare și sunt convins că trebuie să-i arătăm că această certitudine a lor nu este întotdeauna fondată."

Către Cabinetul de Război, 24 ianuarie 1944:

„A încerca să rămâi în relații bune cu un comunist este ca și cum ai face curte unui crocodil. Nu știi niciodată dacă trebuie să-i scarpini bărbia sau să-l bați pe cap. Când deschide gura, nu știi dacă încearcă să zâmbească sau se pregătește să te mănânce de viu!"

Subsecretarului de stat Alexander Cadogan, 23 aprilie 1944:

„După cum știi, am demarat acțiunea de epurare a serviciilor noastre secrete de comuniști, deoarece suntem conștienți că nu au de ce să fie credincioși cauzei noastre și că ne vor trăda întotdeauna secretele sovieticilor, chiar și în perioada în care suntem aliați."

Discurs rostit în Camera Comunelor, 24 mai 1944:

„În Uniunea Sovietică s-au produs schimbări profunde: forma trotkistă a comunismului a fost integral eliminată; victoriile armatelor ruse au fost însoțite de o întărire a țării, care acum se întinde pe o suprafață foarte mare; aspectul religios al vieții poporului rus a cunoscut o renaștere extraordinară; [...] Kominternul a fost abolit, lucru care uneori este uitat. [...] Acestea sunt schimbări remarcabile, comparabile cu concepțiile încă existente cu câțiva ani în urmă, și care se explică prin motive pe care le putem înțelege cu toții."

Mesaj adresat șefilor de stat-major, 9 septembrie 1944, pentru a recomanda o debarcare în Istria, pornind din Italia:

„La sfârșitul acestui război împotriva Germaniei, Marea Britanie ar trebui să aibă forțe puternice în Austria și în regiunile din nordul orașului Trieste; ele nu ar trebui să lase Europa Centrală și de Sud în întregime sub dominația sau influența Uniunii Sovietice."

Moscova, Kremlin, 13 octombrie 1944. Dialog furtunos între Churchill și șeful guvernului polonez în exil, Mikolajczyk:

„Dacă vă imaginați că veți putea cuceri Rusia, vă înșelați amarnic — ar trebui să fiți închis. Ne veți antrena într-un război care ar putea face douăzeci și cinci de milioane de victime. Veți fi lichidat. Îi detestați pe ruși; știu că

îi urâți. Noi avem cu ei relații amicale– mai amicale decât au fost vreodată... Și doresc ca acest lucru să continue!"

22 ianuarie 1945. În timp ce armatele sovietice ajungeau la Oder, la doar 260 de km de Berlin, Churchill îi mărturisea secretarului său, John Colville:

„Să nu te înșeli: întreaga zonă a Balcanilor, cu excepția Greciei, va fi sub influența bolșevicilor și nu pot face nimic ca să împiedic acest lucru. Nu pot face nimic nici pentru sărmana Polonie."

La Chequers, *23 februarie 1945:*

„Atunci când Harris[1] va termina cu distrugerea Germaniei, ce va mai rămâne între zăpezile albe ale Rusiei și falezele albe ale Douvrului?"

8 martie 1945, scrisoare adresată lui Roosevelt, cu privire la execuțiile comuniste din Polonia:

„În alocuțiunea pe care am ținut-o în Parlament, am plecat de la principiul că Declarația de la Yalta va fi pusă în practică întocmai. Îndată ce ne vom da seama că suntem păcăliți și că procedeele comuniste binecunoscute sunt aplicate în Polonia, fie direct de ruși, fie prin intermediul marionetelor lor din Lublin, acest lucru va avea repercusiuni foarte grave asupra opiniei publice britanice."

După cinci zile, primind noi rapoarte privind violențele armatei sovietice în Germania, Bulgaria, Ungaria și România, el adăuga:

„Voi fi obligat să explic că ne aflăm în prezența unui eșec imens, a unei încălcări grave a tot ceea ce a fost convenit la Yalta."

2 aprilie 1945, generalului Eisenhower, comandantul-șef al Aliaților, despre operațiunile din Germania:

1. Mareșal în Armata Aerului, sir Arthur Harris, comandant-șef al bombardierelor RAF, însărcinat cu operațiunile aeriene împotriva Germaniei (n.a.).

„Mi se pare esențial să-i înghesuim pe ruși cât mai la est posibil."

Discurs rostit la BBC, a doua zi după victorie, 13 mai 1945:

„Ne-a rămas să ne asigurăm că termenii «libertate», «democrație» și «eliberare» [...] își vor păstra adevăratul sens, cel pe care noi îl atribuim. Ce folos să-i pedepsești pe hitleriști pentru crimele lor dacă legea și dreptatea nu sunt respectate, dacă guverne totalitare sau polițienești iau locul germanilor invadatori?"

5 martie 1946, discurs rostit la Fulton, în Missouri, de șeful opoziției, Winston Churchill:

„De la Stettin, oraș de la Marea Baltică, la Trieste, oraș de la Marea Adriatică, o cortină de fier a coborât pe continent. În spatele ei sunt toate capitalele fostelor țări ale Europei Centrale și de Vest: Varșovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia. Toate aceste orașe celebre și populația din jurul lor sunt acum incluse în ceea ce trebuie să numesc sfera sovietică, toate fiind supuse nu doar influenței sovietice [...], dar și unui control din ce în ce mai important al Moscovei. [...] Partidele comuniste, care erau foarte mici în toate aceste țări ale Europei de Est, au fost ridicate la o poziție de forță și de supremație, superioare importanței lor numerice, încercând să impună peste tot o putere totalitară. [...] Turcia și Persia sunt profund afectate și alarmate de revendicările și presiunile exercitate asupra lor de guvernul de la Moscova. [...] În momentul de față, rușii se străduiesc că constituie un partid cvasicomunist în zona lor, aceea a Germaniei ocupate. Oricare ar fi concluziile pe care le tragem din aceste fapte, în mod sigur nu aceasta este Europa liberă pentru care noi am luptat; și nici cea care poartă în ea germenii unei păci durabile. [...] Nu cred că Rusia sovietică dorește război; ea vrea roadele războiului și expansiunea fără limite a puterii și doctrinele sale. [...] Dificultățile și pericolele noastre nu vor dispărea dacă ne acoperim fața, dacă așteptăm să vedem ce se va întâmpla sau dacă practicăm o politică de conciliere. Avem nevoie de o rezolvare a lucrurilor și, cu cât se va produce mai târziu, cu atât va fi mai greu, iar pericolele vor fi și mai mari. După tot ce am putut vedea în timpul războiului la prietenii noștri și aliați ruși, m-am convins că nu respectă nimic mai mult decât forța și nimic mai puțin decât slăbiciunea, îndeosebi cea militară."

Interviu oferit în momentul plecării de la New York, 20 martie 1946.

Întrebare: „Am fi îndreptățiți să credem că sunteți în continuare un adversar al comunismului internațional[1]?"

Răspuns: „Nu m-am putut niciodată preface că-l iubesc cu adevărat[2]. [...] Am cel mai mare respect pentru poporul rus, cu toate virtuțile, dar și curajul și solidaritatea lui. Dar, așa cum am subliniat în timpul alocuțiunii mele din 22 iunie 1941, sprijinul meu față de Rusia nu a atenuat deloc opoziția mea față de comunism, care reprezintă, în realitate, moartea sufletului omenesc."

Scrisoare adresată generalului de Gaulle, 26 noiembrie 1946:

„Principala caracteristică a guvernului laburist din Anglia este ura sa față de comuniști și comunism. În această acțiune, el va fi susținut, fără rezerve, de către Partidul Conservator."

Discurs rostit la New York, 25 martie 1949:

„Iată-ne confruntați cu un sistem care este la fel de dăunător, dar mult mai de temut decât cel al lui Hitler, deoarece Hitler avea doar elucubrațiile sale cu privire la rasa ariană și antisemitism. [...] El nu avea nici o doctrină. Însă acești paisprezece indivizi de la Kremlin au ierarhia lor și un cler de adepți comuniști, ai căror misionari formează o a cincea coloană în toate țările, în țara voastră, în a noastră, peste tot. Ei știu că își asumă un risc, dar și că, dacă partidul lor reușește, vor fi stăpânii tuturor țărilor în care actualmente reprezintă doar o minoritate. Aceștia vor fi quislingii[3] și vor avea puterea de a conduce autoritar și abuziv și să-și domine toți concetățenii."

Discursul deputatului Churchill rostit în Camera Comunelor, 30 noiembrie 1950:

„Sunt de acord să facem tot ce se poate pentru a ajunge la un acord cu Rusia sovietică, imediat ce vom avea ocazia, și să depunem eforturi în timp ce imensa

1. Ziaristul care i-a pus această întrebare era chiar fiul lui Churchill, Randolph (n.a.).

2. Exemplu tipic de *understatement* britanic... (n.a.).

3. Nume propriu devenit un substantiv comun: Vidkun Quisling, politician norvegian de extremă dreaptă, a colaborat în mod activ cu naziștii în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar numele său a devenit aproape imediat sinonimul cuvântului trădător (n.a.).

superioritate atomică a americanilor compensează dominația militară sovietică în toate celelalte domenii, și avem posibilitatea să purtăm aceste discuții într-un mod demn și amical și, în orice caz, între interlocutori egali[1]."

5 aprilie 1953. Stalin murise de o lună, iar prim-ministrul Churchill îi scria președintelui Eisenhower:

„Noi suntem de părere, ca și voi, fără îndoială, că trebuie să vedem până unde este gata să meargă Malenkov[2] pentru a calma situația. [...] Nu știm ce vor să spună oamenii, dar nu trebuie să-i convingem să spună ceea ce vor ei. [...] Lumea speră foarte mult într-o schimbare de spirit în interiorul populației ruse, iar acest lucru le-ar putea permite să avanseze repede și cât mai departe, poate chiar până la revoluție. S-a spus bine că cel mai periculos moment pentru regimurile răufăcătoare este acela în care ele încep să se îndrepte pe calea cea bună."

3 noiembrie 1953. Depășind consecințele unui accident vascular cerebral cu paralizie, prim-ministrul convalescent, în vârstă de șaptezeci și opt de ani, a rostit un discurs magistral în Camera Comunelor, după care i s-a adresat doctorului său, lordul Moran:

„Acesta a fost ultimul dintre toate obstacolele neplăcute. Acum ne putem gândi la Moscova. [...] Nu poți ști, Charles, cât de multe lucruri depind de Rusia. Trebuie să mă întâlnesc cu Malenkov; apoi, voi putea muri în pace."

Discurs al pensionarului Winston Churchill, rostit la Woodford, 20 aprilie 1959:

„Rusia și Anglia au multe de câștigat de la pace și nu au nimic de pierdut. Sovieticii speră că doctrinele lui Karl Marx vor fi cele mai bune. Noi suntem de părere că, pe măsură ce influența liniștitoare și benefică a prosperității va începe să ducă spre progres lumea comunistă, ea va fi mult mai predispusă să coexiste fără dificultate cu vecinii ei. Aceasta este speranța noastră... Trebuie să avem răbdare și să fim hotărâți."

1. Era perioada propunerii sovietice de a iniția o conferință în patru, dar și a primelor luni ale războiului din Coreea (n.a.).

2. Gheorghi Malenkov a fost considerat la acea vreme cel mai probabil succesor al lui Stalin (n.a.).

13
Stalin

Mesaj personal, transmis lui Iosif Stalin, 3 aprilie 1941:

„Deţin informaţii sigure de la un agent demn de încredere potrivit cărora germanii, fiind acum siguri că stăpânesc Iugoslavia, adică după 20 martie[1], au început să deplaseze trei dintre cele cinci divizii blindate din România până în sudul Poloniei. În clipa în care au aflat că a izbucnit revoluţia sârbă, această mişcare a fost anulată. Excelenţa Voastră va înţelege, fără îndoială, semnificaţia acestor acţiuni[2]."

Telegramă adresată lui Stalin, 4 noiembrie 1941:

„Sper ca proviziile noastre să părăsească Arhanghelsk la fel de repede pe cât au ajuns. [...] Cantităţi mici au început deja să fie trimise în Persia. Vom face imposibilul ca să pompăm pe ambele părţi. [...] Nu vă pot comunica planurile noastre militare, aşa cum nici dumneavoastră nu mi le puteţi comunica pe ale voastre, dar fiţi convins că nu vom sta cu mâinile în sân."

12 august 1942. Prima întâlnire cu Stalin, la Kremlin. Churchill tocmai îi explicase dictatorului roşu de ce nu va putea exista o debarcare în Vest, în 1942:

1. Atunci când guvernul iugoslav al regentului Paul a acceptat aderarea la Pactul Tripartit (n.a.).

2. Avertismentul era foarte clar, dar sursele erau ascunse: Churchill îi dă dea de înţeles lui Stalin că germanii se pregăteau să invadeze URSS, dar, momentan, fuseseră întorşi din drum de lovitura de stat a generalului Simovici, din 27 martie, de la Belgrad. În realitate, serviciile britanice ale lui Bletchley Park au detectat mişcarea trupelor germane, descifrând comunicaţiile lor transmise de aparatul Enigma (n.a.).

„O liniște apăsătoare invadă încăperea. În final, Stalin îmi spuse că, dacă nu vom putea debarca în Franța în acel an, nu putea pretinde acest lucru sau insista, dar era obligat să mă informeze că nu era de acord cu argumentele mele. [...] Venise momentul prezentării acțiunii *Torch*[1]. I-am spus [...] că am stopat împreună cu americanii un proiect pe care președintele Statelor Unite m-a autorizat să i-l dezvălui, în mod confidențial. În momentul în care am vrut s-o fac, am subliniat din nou importanța păstrării secretului. La auzul acestor cuvinte, Stalin s-a ridicat, a zâmbit, spunând că speră ca informația să nu apară în presa britanică. Atunci i-am explicat detaliile operațiunii *Torch*. Stalin s-a arătat foarte interesat [...]. Pentru a ilustra bine argumentația mea, desenasem între timp un crocodil, folosindu-mă de el ca să-i explic lui Stalin că intenționăm să atacăm în același timp pântecele moale al crocodilului și botul său foarte dur. Stalin, al cărui interes atinsese acum apogeul, a exclamat: «Dumnezeu să ajute la reușita acestui plan!»"

Dar „tătucul" popoarelor știa de minune să alterneze răceala și căldura; întrevederea de a doua zi a fost glacială; și Churchill, care se considera insultat de sarcasmele gazdei sale, intenționa chiar să plece. În ziua de 14 august, el îi spunea doctorului său:

„Stalin nu voia să-mi vorbească. Am pus capăt întrevederii; nu mai rezistam. Mâncarea era proastă; nu ar fi trebuit să vin. Și totuși, am în continuare sentimentul că m-aș fi putut înțelege cu acest individ dacă aș fi depășit bariera limbii. Iar acest lucru a fost extrem de dificil."

Discurs rostit în Camera Comunelor, 8 septembrie 1942:

„În mijlocul atâtor încercări, Rusia are marele noroc să-l aibă în fruntea sa pe acest mare și temut comandant militar. Este un om cu o personalitate puternică și remarcabilă, [...] un om cu o voință și un curaj inepuizabile, un om care vorbește deschis, chiar tranșant, [...] iar mai presus de toate, un om care are un simț al umorului salvator, atât de important pentru oameni și națiuni, îndeosebi pentru marii oameni și marile națiuni. Stalin mi-a făcut impresia că este dotat cu o inteligență profundă, dar și cu o absență totală a iluziilor. Cred că l-am făcut să simtă că suntem în acest război camarazi buni și fideli."

Redactorului-șef al Times, *Barrington-Ward, 29 martie 1943:*

1. Planul de debarcare în Africa de Nord (n.a.).

„I-am făcut curte lui Stalin, așa cum un bărbat i-ar face curte unei tinere femei... Dar, după război, nu pot rămâne singur în Europa cu Ursul."

2 mai 1943. Ambasadorului Marii Britanii la Moscova, Clark Kerr, după descoperirea masacrului de la Katyn:

„Cred că ar fi regretabil ca discuțiile noastre cu Stalin, referitoare la uciderea soldaților polonezi, să aibă ca efect întreruperea fluxului de mesaje mai mult sau mai puțin săptămânale pe care i le adresez în legătură cu operațiunile noastre. Sunt convins că îi fac mare plăcere și permit menținerea contactelor noastre, indispensabile."

Dar aceste contacte s-au dovedit a fi dezamăgitoare, deoarece telegramele lui Stalin deveniseră din ce în ce mai ofensatoare – astfel încât Churchill intenționa să înceteze corespondența. El va renunța la ea, dar în ziua de 24 august i-a declarat ambasadorului Harriman:

„În viitor, vor fi consecințe sângeroase. Stalin este un om anormal."

Churchill, către șefii lui de stat-major, care tocmai respinseseră unul dintre planurile sale utopice de debarcare în Norvegia de Nord:

„Stalin are șansa de a-i împușca pe toți cei care sunt în dezacord cu el și a folosit deja multă muniție în acest scop!"

16 ianuarie 1944, scrisoare adresată lui Anthony Eden:

„Victoriile importante obținute de armata sovietică, schimbările profunde intervenite în caracterul țării și al guvernului rus, dar și noua încredere în Stalin, care ne însuflețește inimile[1], toate aceste lucruri au avut influență asupra mea."

Lordului Moran, după Conferința din Quebec, sfârșitul lunii septembrie 1944:

1. Nu știm pe ce se bazează o încredere atât de bruscă, dar știm deja că prim-ministrul suferea de ciclotimie... (n.a.).

„Totul s-ar putea rezolva dacă aș câștiga prietenia lui Stalin. Până la urmă, președintele[1] este stupid dacă are impresia că este singurul care poate trata cu Stalin. Am descoperit că pot vorbi cu Stalin ca de la om la om și [...] sunt convins că va da dovadă de inteligență."

Scrisoare adresată soției sale, de la Moscova, 13 octombrie 1944:

„Lucrurile merg bine. Am rezolvat multe probleme cu privire la Balcani[2] și am dezamorsat o serie de situații încordate. Cele două grupuri de polonezi au sosit[3] și își petrec noaptea în două cuști diferite. Îi vom vedea mâine, pe rând. [...] Am avut discuții plăcute cu Bătrânul Urs. Cu cât îl văd mai des, cu atât îmi place mai mult. *Acum* suntem respectați aici și sunt convins că își doresc să coopereze cu noi."

La Moscova, 14 octombrie 1944, după discuții obositoare purtate la Kremlin cu reprezentanții guvernului polonez în exil, cu privire la viitoarele frontiere ale Poloniei:

„Relațiile bune cu Stalin sunt mult mai importante decât trasarea unor frontiere."

12 noiembrie 1944, generalului de Gaulle, în Parisul eliberat:

„Rusia este un animal mare căruia i-a fost foame foarte mult timp. Astăzi este imposibil să-l împiedici să mănânce, cu atât mai mult cu cât a ajuns în mijlocul turmei de victime. Însă el nu mănâncă tot. Încerc să-l temperez pe Stalin care, de altfel, dacă îi este foarte foame, nu duce lipsă de simț practic. Apoi, după masă, urmează digestia. Când va veni vremea digeratului, pentru rușii ațipiți va sosi momentul dificultăților. Probabil că Sfântul Nicolae va putea atunci să-i reînvie pe sărmanii copii pe care căpcăunul i-a pus la sărat. Până atunci, sunt prezent la toate acțiunile, nu cedez nimic pentru nimic și primesc unele dividende."

1. Franklin Roosevelt (n.a.).
2. Este vorba despre celebrul acord – neoficial – privind procentajul de influență în Balcani (n.a.).
3. Reprezentanții guvernului polonez în exil la Londra și cei ai „guvernului de la Lublin", format și sprijinit de sovietici (n.a.).

În Camera Comunelor, după întoarcerea sa de la Conferința de la Yalta, 27 februarie 1945:

„Impresia cu care m-am întors din Crimeea, cu privire la toate celelalte contacte avute, este că mareșalul Stalin și conducătorii sovietici doresc să trăiască într-o prietenie și egalitate satisfăcătoare cu democrațiile occidentale. De asemenea, cred că sunt persoane paroliste."

În lunile care au urmat, Churchill va pierde o bună parte din iluziile sale. Actele de violență comise de sovietici în Europa Centrală – îndeosebi în Polonia –erau prea grave și numeroase ca să fie trecute cu vederea. În ziua de 27 aprilie 1945, Churchill i-a trimis lui Stalin o lungă telegramă, în care recapitula plângerile care îi fuseseră adresate de către Polonia, cu privire la arestările arbitrare, execuțiile sumare și deportările în masă:

„Cum aș putea nega astfel de plângeri, în timp ce dumneavoastră nu-mi dați nici cea mai mică informație, și nici eu și nici americanii nu suntem autorizați să trimitem pe cineva în Polonia, ca să observe situația existentă? [...] Nu este deloc liniștitoare imaginarea unui viitor în care voi și țările dominate de voi, dar și partidele comuniste din multe alte țări vă veți grupa într-o parte, iar cei care se vor alia popoarelor vorbitoare de limbă engleză și dominioanelor vor fi de cealaltă parte. Conflictul care va rezulta de aici, fără îndoială, va face lumea să explodeze într-o mie de bucăți."

Conferința de la Potsdam, 17 iulie 1945. Churchill către doctorul său:

„Stalin era foarte politicos, dar deschidea foarte mult gura."

Lui Malcolm Muggeridge, redactor-șef adjunct la Daily Telegraph, *23 august 1950:*

„Ce păcat că Stalin s-a dovedit a fi un nemernic...[1] El, Truman și Attlee ar fi putut guverna lumea – ce mai triumvirat!"

1. În ciuda declarațiilor sale publice, Churchill va păstra întotdeauna un foarte mare respect pentru capacitățile lui Stalin și va repeta de nenumărate ori că „tătucul" popoarelor și-a respectat întotdeauna angajamentele – îndeosebi atunci când s-a abținut să intervină în războiul civil din Grecia. De fapt, Churchill nu pare să fi măsurat vreodată adevărata amploare a crimelor comise de dictatorul roșu (n.a.).

14
Statele Unite

Sublocotenentul Churchill, către mama sa, 10 noiembrie 1895:

„Ce popor extraordinar sunt aceşti americani! Ospitalitatea lor este pentru mine o revelaţie. [...] Pe de altă parte, sunt foarte prost impresionat de presa şi moneda lor[1]."

Scrisoare trimisă fratelui său, Jack, 15 noiembrie 1895:

„Esenţa jurnalismului american este o vulgaritate lipsită de adevăr. Cele mai bune ziare ale lor se adresează unei clase de gospodine posace şi de servitori şi chiar cele mai distinse persoane au un gust atât de alterat, încât sunt îndreptăţite să aprecieze acest stil. [...] Închipuie-ţi poporul american ca un adolescent puternic, care îţi calcă în picioare toate sensibilităţile, cu toate proastele maniere imaginabile, care nu respectă nici vârstă şi nici tradiţii, dar ştie să acţioneze cu o prospeţime a minţii care ar putea trezi invidia multor ţări."

Scrisoare adresată mamei sale, 22 mai 1898:

„Pentru mine, un reprezentant a două ţări[2], ideea unei apropieri anglo-americane îmi place foarte mult. Unul dintre principiile de bază ale politicii mele va fi întotdeauna să promovez o bună înţelegere între comunităţile de limbă engleză."

1. Dolarul din hârtie (n.a.).
2. Se ştie că Churchill s-a născut dintr-o familie mixtă: un tată englez şi o mamă de origine americană (n.a.).

Discurs rostit la Boston, 18 decembrie 1900:

„Sunt mândru să fiu produsul natural al unei alianțe anglo-americane; nu doar o alianță politică, dar și una mult mai puternică și mai sacră, o alianță a inimilor."

University Club, *Chicago, 10 ianuarie 1901:*

„Pentru mine, cel mai important factor care îi unește pe englezi și americani este că ei se spală. În definitiv, simbolul unității anglo-saxone îl reprezintă baia[1] și periuța de dinți."

Discursul tânărului deputat conservator Churchill în Camera Comunelor, 22 iunie 1903:

„Întotdeauna am crezut că apogeul abilității politice engleze pe termen lung constă în păstrarea unor relații bune cu Statele Unite."

15 februarie 1915. Primul lord al Amiralității, Churchill, către ministrul Marinei comerciale, Walter Runciman:

„Atragerea navigației neutre spre țărmurile noastre este de o importanță capitală, în speranța că acest lucru va permite intrarea Statelor Unite în conflict cu Germania. Anunțul oficial german de război submarim fără limite a fost notificat în Statele Unite, în speranța de a-i face să-și devieze traficul maritim. Însă noi avem nevoie de acest trafic – cu cât el va fi mai mare, cu atât va fi mai bine; iar, dacă o parte a acestui trafic va avea de suferit, va fi și mai bine."

Churchill, despre intrarea în război a Statelor Unite, aprilie 1917:

„Dintre toate marile greșeli de calcul comise de Înaltul Comandament german, nici una nu este mai flagrantă ca incapacitatea sa de a înțelege semnificația unui război cu Statele Unite. Fără îndoială, acesta este exemplul suprem al nebuniei, care constă în inițierea unei politici de război numai pe

1. Churchill a petrecut în baia sa mai mult timp decât orice alt muritor de rând (n.a.).

analiza factorilor materiali. Efortul de război a o sută douăzeci de milioane de cetățeni educați, echipați de știință și dispunând de toate resursele unui continent invulnerabil – nu, ale unei Noi Lumi – nu se putea măsura în numărul de soldați antrenați, al ofițerilor instruiți, al tunurilor forjate și al navelor de război aliniate. [...] Cât curaj în a-și atrage ura celei mai mari națiuni civilizate a lumii, pariind că ea nu va apărea la timp pe câmpul de luptă!"

10 mai 1917, discursul deputatului Churchill rostit în Camera Comunelor, în sesiune secretă:

„Oare nu este cât se poate de evident [...] că ar trebui să evităm să irosim ce a mai rămas din armatele din Franța și Marea Britanie în ofensive precipitate, înainte ca forța americană să înceapă să obosească pe câmpurile de luptă? Nu avem superioritatea numerică necesară pentru a reuși astfel de ofensive. [...] Nu am descoperit nici metodele mecanice și nici cele tactice care permit străpungerea unei succesiuni infinite de linii întărite, apărate de trupele germane. Atunci, în aceste condiții, vom arunca restul efectivelor noastre în acțiuni disperate pe frontul de Vest, înainte ca importante forțe americane să fie concentrate în Franța?"

(*Din păcate, tocmai acest lucru se va întâmpla... Dar, în fața eșecului sângeros al acestor ofensive, noul prim-ministru, Lloyd George, s-a hotărât să-l numească pe Churchill ministrul Înarmării. Din această funcție el va face minuni – demarând o colaborare fructuoasă cu noul aliat american.*)

Trupele americane vor debarca neînarmate în Franța, iar noul ministru al Înarmării, Winston Churchill, va trebui să remedieze această carență:

„A lupta pentru apărarea patriei este prima datorie a cetățeanului; dar a lupta pentru apărarea altei țări este cu totul altceva. [...] A accepta traversarea oceanului și a lupta pentru niște străini, departe de propria țară, pentru a rezolva probleme ale căror origini vă scapă, toate acestea cereau o viziune măreață a problemelor umane și un simț al responsabilității la nivel mondial. [...] Acest comportament îi constrângrea pe Aliați să nu precupețească nici un efort în echiparea propriilor forțe încredințate în mod loial. Am muncit fără întrerupere. Misiunea mea m-a condus spre o colaborare foarte strânsă

1. Este interesant de menționat că Hitler va comite exact aceeași greșeală, un sfert de secol mai târziu, în decembrie 1941... (n.a.).

cu principalii reprezentanți din Europa ai Serviciilor de Aprovizionare ale Statelor Unite, dar și cu generalul Bliss și, atunci când se prezenta ocazia, cu generalul Pershing[1]. Încă de la început am colaborat fără nici o problemă sau neînțelegere. Am luptat împreună, în adevăratul înțeles al cuvântului. Am transferat munți de diverse materiale, la toate stadiile de producție, de la un registru la altul, în funcție de nevoile noastre, atât de ușor, așa cum doi prieteni și-ar împărți un coș cu mâncare. Nu a existat nici un formalism: ne goleam dulapurile ca să aducem tot ceea ce aveau nevoie trupele americane din Franța, iar americanii [...] preluau din cele mai mici programe de înarmare tot ceea ce ne putea satisface cele mai urgente nevoi. Am construit împreună uzine de asamblare a tancurilor și ne-au oferit tot stocul lor inițial de gaz de luptă."

Generalul Pershing nu voia să angajeze trupele americane înainte ca ele să se grupeze în divizii întregi pe teritoriul francez. Churchill considera acest proces prea îndelungat și a cerut ca batalioanele americane să fie integrate cât mai urgent în diviziile britanice. Memorandum secret în Cabinetul de Război, 14 martie 1918:

„Nenumăratele avantaje politice și militare care îi atrag pe soldații americani în război, acoperind astfel parțial breșa provocată de diminuarea forțelor noastre, ar trebui să cântărească mai mult decât toate celelalte considerente. [...] În afara necesităților militare obligatorii, amestecul pe câmpul de luptă al unităților britanice și americane, care vor suferi pierderi comune, este capabil să exercite o influență extraordinară asupra viitoarelor destine ale popoarelor vorbitoare de limbă engleză...[2]"

(*În fața urgențelor, generalul Pershing a cedat, lucru ce va contribui decisiv la oprirea marilor atacuri germane din primăvara și vara anului 1918, permițând astfel înregistrarea de ofensive victorioase în toamna aceluiași an.*)

1. Generalul Pershing era comandantul-șef al corpului expediționar american în Europa, iar generalul Bliss, șeful său de stat-major (n.a.).

2. În ansamblu, viziunea era foarte bună: camaraderia de arme din Primul Război Mondial va influența ansamblul mecanismelor de cooperare anglo-americană în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. De altfel, principalii șefi militari americani din perioada celui de-al Doilea Război Mondial au luptat în Franța în Primul Război Mondial, începând cu generalii Marshall, Patton, Bradley, MacArthur și Donovan... dar și un tânăr căpitan de artilerie, cu numele de Harry Truman (n.a.).

30 noiembrie 1919, lecțiile victoriei:

„Faptul că Marea Britanie și Statele Unite au luptat, în final, reprezintă un eveniment decisiv în istoria civilizației. [...] Aceste două mari ramuri mari ale familiei vorbitoare de limbă engleză au reușit să scrie împreună istoria lor. În locul cronicilor vechi – și, slavă Domnului, depășite –, al rivalităților de altădată, ne-au rămas amintirea strălucitoare a faptului că am salvat Europa de la apocalipsă și convingerea fermă că, acționând împreună, ne putem apăra de toate pericolele pe care viitorul ni le rezervă."

Dar viitorul acestei acțiuni comune se anunța destul de sumbru, deoarece americanii s-au retras aproape imediat în izolaționism:

„Nu am putea concepe o pagină mai sumbră în istoria omenirii decât ratificarea Tratatului de la Versailles de către Statele Unite. [...] Nu putem crede că o astfel de pagină a putut fi scrisă de mâinile americane."

Tratativele neoficiale privind datoria de război și problema irlandeză au divizat și mai mult Marea Britanie și Statele Unite. Churchill, către soția lui, 14 februarie 1921:

„Am fost ales președintele *English Speaking Union*. Nu a fost deloc ușor să țin un discurs entuziast cu privire la Statele Unite, într-un moment în care ei vorbesc atât de rău despre noi și se străduiesc să sustragă până la ultimul bănuț de la nefericiții lor aliați. Și totuși, o singură cale ne este deschisă, aceea de a rămâne cât mai aproape de ei, dând dovadă de răbdare, în așteptarea instaurării celor mai bune sentimente."

Iulie 1921, noul ministru al Coloniilor, către prim-miniștrii Imperiului Britanic:

„Franța a renunțat la revendicarea pozițiilor strategice situate de-a lungul Rinului. [...] Noi i-am promis că, dacă va renunța la aceste poziții strategice, Anglia și America le vor acorda ajutor în caz de nevoie. [...] Dar trebuie să recunosc că, din cauza abandonului Americii, tratatul a fost, practic, invalidat."

Ministrul Finanțelor, Churchill, către soția sa, despre negocierile de la Paris, cu privire la datoriile de război, 10 ianuarie 1925:

„Am dus o luptă homerică cu yankeii și am reușit, puțin câte puțin, să-i aduc la o sumă rezonabilă. La final, ne băteam pentru nimicuri ca, de exemplu, o sută de mii de lire! Însă nu a existat niciodată rea-voință, iar acum am ajuns la un acord cât se poate de satisfăcător."

9 decembrie 1929. Joia Neagră. Churchill admira orașul New York de la ultimul etaj al Bursei de pe Wall Street:

„Nimeni nu poate bănui că acest dezastru financiar, oricât de mare și de crud ar fi, pentru mii de oameni, nu este decât un episod trecător în dezvoltarea unui popor curajos și binevoitor care, printr-o experiență nemiloasă, deschide noi căi omului și arată tuturor țărilor multe lucruri pe care acestea ar trebui să le facă și multe altele pe care ar trebui să le evite."

8 martie 1932, reîntors la New York:

„Să nu ne temem de Statele Unite ale Europei. Atâta timp cât Statele Unite și Anglia se apropie reciproc, nu va exista nici o primejdie la care ele să nu poată face față."

Un avertisment solemn, 10 decembrie 1937:

„Democrațiile parlamentare nu trebuie să-și imagineze că Statele Unite se vor întoarce în Europa ca să se amestece în conflictele lor. Dimpotrivă, principala hotărâre a majorității americanilor este să evite să se interfereze în treburile Europei sau chiar ale Asiei de Sud-Est, dorind să rămână, cu orice preț, în afara unui război."

16 octombrie 1938, alocuțiune radiodifuzată adresată poporului american, după criza de la München:

„În momentul de față, Europa este intimidată și dezorientată în fața progreselor extraordinare ale puterii dictatoriale. [...] Voi, populația Statelor Unite, căreia am șansa să mă adresez astăzi, sunteți spectatorii – și aș adăuga: spectatori din ce în ce mai implicați – ai acestor tragedii și crime. Știm care sunt convingerile și simpatiile poporului american. Dar oare veți aștepta ca libertatea și independența britanice să dispară, pentru a apăra singuri o

cauză pe trei sferturi pierdută? [...] Avem nevoie de o grupare rapidă a tuturor forțelor, pentru a bara drumul agresiunii militare, dar și a celei morale; trebuie ca popoarele vorbitoare de limbă engleză și toate națiunile, mici și mari, care vor să meargă alături de ele, să accepte cu sobrietate și dârzenie să-și facă datoria."

Discurs rostit la Carlton Club *din Londra, după ocuparea Cehoslovaciei și primele amenințări împotriva Poloniei, 28 iunie 1939:*

„Factorul decisiv, care ar putea permite păstrarea păcii în lume, este înțelegerea din partea Statelor Unite a faptului că acum cauza libertății este în joc în Europa. Noi nu cerem nici o favoare din partea nici unei țări. Fiecare națiune trebuie să hotărască singură care sunt interesele și datoriile ei. Dar înțelegerea, bunăvoința și simpatia marii republici americane este pentru noi o încurajare reală în cursul acestor luni și săptămâni de îngrijorare crescândă."

28 iunie 1940. Prim-ministrul Churchill, către ambasadorul său la Washington, lordul Lothian, în timp ce bătălia Angliei era pe punctul de a se declanșa:

„Nu trebuie să acordăm o prea mare importanță rumorilor opiniei americane. Numai forța evenimentelor poate influența. Până în aprilie, ea era atât de sigură că Aliații vor câștiga, încât considera inutil orice ajutor; acum, ea este atât de sigură că vom pierde, încât consideră imposibil orice tip de ajutor. Am încredere în capacitatea noastră de respingere a inamicilor și câștigarea supremației aeriene. În orice caz, vom încerca. Continuați să explicați președintelui și celorlalți că, dacă această țară ar fi invadată și ocupată după lupte înverșunate, va fi format un guvern Quisling pentru a face pace, devenind un protectorat german. [...] Sentimentele Angliei față de Statele Unite ar fi, în acel caz, tot atât de amre precum cele resimțite actualmente de francezi față de noi. Până acum, nu am primit din partea Statelor Unite nici un ajutor demn de acest nume."

Generalului de Gaulle, august 1940:

„Fiți conștient că bombardamentele din Oxford, Coventry, Canterbury vor provoca în Statele Unite un val de revoltă atât de mare, încât vor intra în război!"

Ele nu vor avea aceste consecințe, dar ajutorul material american va sosi în cantități mari în timpul verii, reprezentând un factor decisiv pentru rezultatul bătăliei Angliei. Discursul lui Churchill la Mansion House, 9 noiembrie 1940:

„Ajutorul american promis îmbracă actualmente aspectul unei cantități considerabile livrate din gigantica producție de armament ieșită din fabricile, oțelăriile și turnătoriile Statelelor Unite. Bineînțeles, ea ne-a fost oferită, în primul rând, deoarece rezistența noastră îndârjită și hotărâtă va permite Statelor Unite să câștige timpul necesar ca să-și pună industria pe picior de război și să adune forțele maritime, militare și aeriene destinate apărării lor[1]."

În cadrul Comitetului de Apărare, 16 aprilie 1941:

„Bătălia din Oceanul Atlantic și atitudinea Statelor Unite ale Americii reprezintă doi factori decisivi ai războiului."

Discurs rostit în Camera Comunelor, 7 mai 1941:

„Atunci când o democrație puternică, de o sută treizeci de milioane de cetățeni, începe să se mobilizeze, nu avem decât să așteptăm desfășurarea ei [...] și manifestarea sa concretă pe teren. Cu toții putem vedea frica pe care Statele Unite i-o inspiră lui Hitler, prin faptul că el întârzie să le declare război."

28 august 1941. După semieșecul Conferinței de la Terra Nova, din august 1941, Churchill îi scria lui Harry Hopkins, mâna dreaptă a președintelui:

„Trebuie să vă spun că numeroasele asigurări ale președintelui, conform cărora America ar refuza orice angajament nou, au provocat un val de descurajare în rândul membrilor Cabinetului și în celelalte cercuri informate de aici. Mă tem că toate aceste lucruri vor avea repercusiuni asupra Parlamentului. Dacă 1942 începe cu o Rusie zdrobită și o Mare Britanie din nou izolată, pot apărea tot felul de pericole. [...] Știți mai bine ca oricine dacă putem face ceva în plus. Vă voi fi foarte recunoscător dacă mi-ați putea da o speranță."

Churchill, către ambasadorul Statelor Unite, Winant, 30 august 1941:

1. Acesta a fost unul dintre primele discursuri destinate să amintească americanilor că este în interesul lor să ofere tot ajutorul posibil Marii Britanii. Și vor exista multe altele (n.a.).

„Ne mai trebuie acum o declarație de război a Statelor Unite, altfel, deși nu putem fi învinși, războiul ar putea dura între trei sau cinci ani, iar cultura și civilizația ar dispărea. [...] Numai America ar avea posibilitatea să pună capăt războiului – intervenția sa ar putea aduce victoria în 1943."

7 decembrie 1941. Japonezi iau atacat Pearl Harbor, iar Statele Unite au intrat forțat în război. Churchill:

„Nici un american nu se va supăra pe mine dacă spun că eram foarte fericit să văd Statele Unite alături de noi. [...] Nu pot spune că am măsurat cu precizie forța de luptă a Japoniei, dar am înțeles că, din acel moment, marea republică americană se afla în război, până la moarte. Astfel, am reușit să câștigăm! [...] Anglia supraviețuia, Marea Britanie supraviețuia, Commonwealth-ul țărilor și Imperiul supraviețuiau. Nimeni nu putea spune cât timp vor dura ostilitățile și nici felul în care ele se vor termina, dar, în momentul acela, nu-mi păsa. O dată în plus în istoria îndelungată a insulei noastre, ieșeam din război teferi și victorioși, deși zdrobiți și mutilați. Noi nu vom dispărea. Istoria noastră nu va lua sfârșit. Poate că nici nu va trebui să murim ca indivizi. Destinul lui Hitler, dar și al lui Mussolini erau pecetluite, iar japonezii erau pur și simplu nimiciți. Desigur, va fi nevoie de timp. [...] Vom mai fi martorii și altor dezastre, vom suferi pierderi, frământări, dar, de acum, soarta bătăliei era deja cunoscută. Idioții, și ei sunt mulți – nu doar în țările inamice –, puteau disprețui puterea militară a americanilor. Unii spuneau că sunt slabe, alții că nu se puteau uni. Că se vor rătăci pe câmpul de luptă. Că nu vor ajunge niciodată la bătaie. Că nu ar suporta niciodată să-și verse sângele. Că regimul lor democratic și alegerile periodice ar paraliza efortul lor de război. [...] Că vom vedea toate slăbiciunile acestui popor numeros, dar îndepărtat, bogat și vorbăreț. Însă eu studiasem Războiul de Secesiune, când americanii s-au luptat cu înverșunare. Sânge american îmi curgea prin vene. Îmi amintesc că Edward Grey[1] mi-a spus, cu mai bine de treizeci de ani în urmă, că Statele Unite erau ca «un cazan gigantic, de încălzire centrală. După aprinderea focului, el putea produce o putere nelimitată». Sătul de preaplinul emoțiilor și senzațiilor mă voi duce să mă odihnesc și să dorm somnul unui om salvat și recunoscător."

18 ianuarie 1942. Churchill, către regele George al VI-lea:

1. Sir Eduard Grey era ministrul de Externe al cabinetului Asquith și colegul lui Churchill la începutul Primului Război Mondial (n.a.).

„Marea Britanie și Statele Unite sunt acum căsătorite, după mai multe luni de logodnă."

20 august 1942. La Cairo, americanii au propus preluarea controlului căii ferate ce lega Golful Persic de Caucaz[1]. Șeful de stat-major britanic, Brooke, spunea că Iranul este o zonă de influență engleză, iar un control american al căilor ferate iraniene ar face armata britanică de la fața locului dependentă integral de Statele Unite pentru aprovizionările sale. Churchill:

„Și cum ar putea fi în mâini mai bune dependența noastră?"

Generalului american Clark, adjunct al comandantului-șef al operațiunii „Torch", de debarcare în Africa de Nord, 19 octombrie 1942:

„Toate resursele Commonwealth-ului britanic sunt la dispoziția dumneavoastră. [...] Nu uitați că noi vă vom sprijini, indiferent de ce veți face."

10 decembrie 1942, în fața Camerei Comunelor aflată în sesiune secretă, Churchill a încercat să explice dedesubturile cazului Darlan[2]:

„Pe timp de război, nu este întotdeauna posibil ca lucrurile să se desfășoare așa cum ți-ai dori. Atunci când cooperezi cu aliații, se întâmplă ca uneori să aibă punctul lor de vedere. Începând cu anul 1776, noi nu am fost în măsură să hotărâm care este politica Statelor Unite. [...] Americanii consideră operațiunea «Torch» o expediție americană, sub comandamentul suprem al președintelui Statelor Unite. [...] Am acceptat acest lucru încă de la început, fiind sub conducerea lor. [...] Asta înseamnă că, nici din punct de vedere militar, nici politic, noi nu controlăm derularea evenimentelor."

Președintelui Roosevelt, 2 februarie 1943:

„Nimeni nu poate prevedea cu certitudine că învingătorii nu se vor certa niciodată sau că Statele Unite nu vor fi din nou dezinteresate de Europa. Dar,

1. Această cale ferată permitea transportul proviziilor spre URSS, fără a fi expuse pericolelor considerabile ale drumului arctic spre Murmansk (n.a.).

1. După debarcarea aliată în Africa de Nord, grăbiți să oprească ostilitățile, l-au numit pe amiralul Darlan „înalt comisar pentru Africa de Nord", lucru care a provocat agitație la Londra, și nu numai (n.a.).

după încercările pe care le-am înfruntat cu toții, după suferințele și certitudinea că un al treilea război va distruge ce a mai rămas din cultura, bogăția și civilizația omenirii, coborându-ne aproape de ragnul animalelor sălbatice, principalele puteri nu vor precupeți nici un efort pentru prelungirea onorabilei lor asocieri pe timp de război și pentru a-și face un nume glorios, prin sacrificii, în analele omenirii. Marea Britanie va face, fără îndoială, imposibilul pentru a organiza o coaliție capabilă să reziste în fața oricărui act de agresiune, de oriunde ar veni el. Credem că Statele Unite vor coopera cu ea, asigurând probabil chiar conducerea lumii, datorită numărului și forței lor."

Discurs rostit în Congres, Washington, 19 mai 1943:

„Experiența unei vieți lungi și vocea sângelui m-au convins că nimic nu este mai important pentru viitorul lumii decât asocierea fraternă a celor două țări ale noastre."

Generalului de Gaulle, 11 noiembrie 1944:

„Americanii au resurse imense. Ei nu le folosesc întotdeauna cu bună știință. Încerc să le explic, fără să uit să fiu util țării mele."

6 aprilie, scrisoare adresată soției sale:

„A avut loc o dispută între Statul nostru Major și americani și am participat trimițând telegrame președintelui cu privire la o modificare a planului lui Eisenhower pe frontul de Vest.[1] [...] Singurele dăți când mă cert cu americanii este atunci când refuză să ne dea ocazia binemeritată să ne afirmăm. Bineînțeles, îmi pare foarte rău să constat cât de reduse ca efectiv sunt armatele noastre comparativ cu ale lor. Întotdeauna mi-am dorit ca forțele noastre să fie egale, dar ce putem face în fața unei țări atât de puternice, a cărei populație este de trei ori mai numeroasă decât a noastră?"

1. După ce i-a adus la cunoștință acest lucru lui Stalin – uitând să-și consulte aliații britanici –, generalul Eisenhower a hotărât să-și îndrepte trupele spre Dresda și Leipzig, în loc să aplice planul inițial, care prevedea dirijarea trupelor americane și britanice spre Berlin. Pentru Churchill și șefii lui de stat-major, această schimbare de plan putea avea consecințe strategice și politice catastrofale (n.a.).

5 mai 1945. Aflând că sovieticii i-au atras într-o cursă pe cei cincisprezece reprezentanți ai rezistenței poloneze noncomuniste, Churchill i-a scris lui Eden:

„Trebuie să ne asigurăm că aliații noștri ruși înțeleg importanța mizei, dar trebuie, în același timp, să ne asigurăm că Statele Unite sunt de partea noastră."

Discursul șefului opoziției, Churchill, la Fulton, Missouri, 5 martie 1946:

„Asigurarea prevenirii războiului și avântul constant al unei organizații mondiale nu vor putea fi obținute fără ceea ce eu am numit asocierea fraternă a popoarelor vorbitoare de limbă engleză. Acest lucru implică o relație specială[1] între Commonwealth și Imperiul Britanic, pe de o parte, și Statele Unite, pe de altă parte. Nu este momentul să ne complacem în generalități. Așadar, voi risca să fiu precis: o asociație fraternă implică nu doar o prietenie crescândă și o înțelegere mutuală între cele două mari sisteme de societate înrudite, dar și continuarea relațiilor apropiate dintre consilierii noștri militari, care să aibă ca rezultat un studiu comun al pericolelor potențiale, o standardizare a armelor și manualelor de instrucțiuni și un schimb de ofițeri și soldați [...]. Așa, și numai așa, orice s-ar întâmpla, ne vom asigura securitatea și vom lucra pentru cauze simple și nobile, care ne sunt dragi. În final, am putea vedea – și am sentimentul că, în cele din urmă, vom vedea –, impunerea principiului unei cetățenii comune, însă ne putem permite să lăsăm această perspectivă în seama destinului, a cărui mână întinsă este deja perceptibilă pentru mulți dintre noi."

Discurs rostit la Albert Hall, 21 aprilie 1948:

„Ne putem întreba, într-adevăr, cum se face că sistemul capitalist și libera inițiativă permit Statelor Unite nu doar menținerea modului lor de viață, suplinind nevoile lor variate, dar și furnizarea unor sume imense de bani pentru a ușura situația țărilor în suferință[2]. Nu trebuie să ne imaginăm, așa cum am putea crede citind ziarele de stânga, că toți americanii sunt multimilionari pe Wall Street. Iar, dacă acest lucru se va întâmpla, nu trebuie să-l considerăm un motiv pentru a condamna un sistem care a putut crea o asemenea prosperitate materială."

1. Este pentru prima oară când Churchill enunță acest concept de *„special relationship"*, pentru un viitor măreț în relațiile anglo-americane (n.a.).
2. O aluzie transparentă la Planul Marshall (n.a.).

Discurs rostit la New York, 25 martie 1949:

„Fără nici o îndoială că Europa ar fi fost comunistă și Londra ar fi fost bombardată de ceva timp, dacă Statele Unite nu ar fi avut arma atomică de intimidare."

19 ianuarie 1952, noul prim-ministru Churchill, întors din Statele Unite, i se destăinuia doctorului său, lordul Moran:

„Această vizită în Statele Unite a fost un pariu, dar unul reușit, cred. Vor urma multe consecințe pozitive. Am regăsit prieteni vechi și ne-am făcut alții noi. Îmi place foarte mult de acest Truman."

Soției sale, 25 mai 1954:

„Am avut întrevederi fructuoase cu Anthony [*Eden*[1]], iar părerile noastre cu privire la problemele de la Geneva[2] sunt foarte apropiate, dar, bineînțeles, trebuie să fim foarte atenți să nu fim forțați să rupem legăturile cu americanii. Ei sunt singurii care pot apăra lumea liberă."

Doctorului său, 5 iulie 1954:

„Până în iulie 1944, Anglia putea exercita o influență considerabilă asupra evenimentelor; după aceea, am înțeles că America era cea care lua marile decizii. Iar acest lucru rămâne valabil și pentru viitor. Încă nu ne dăm seama de forța sa extraordinară. [...] Anglia ar fi izolată fără ajutorul americanilor; ea ar putea ajunge ca Franța, un satelit al Rusiei."

3 aprilie 1955, ultima scrisoare trimisă președintelui Eisenhower, înaintea demisiei sale:

„A demisiona nu înseamnă a ieși la pensie și nu sunt deloc convins că nu se vor ivi și alte ocazii pentru a servi și promova cele două cauze pentru care am lucrat împreună, atât de mult timp: fraternitatea anglo-americană și limitarea amenințării comuniste. După mine, aceste două cauze sunt identice."

1. Redevenit ministru de Externe (n.a.).
2. Conferința de la Geneva privind Indochina și Coreea, ale cărei lucrări s-au deschis la 26 aprilie 1954 (n.a.).

15
Roosevelt

În octombrie 1933, Churchill i-a trimis noului președinte al Statelor Unite un exemplar al biografiei strămoșului său, John Churchill, duce de Marlborough, cu următoarea dedicație:

„Cu cele mai sincere urări de reușită, pentru cea mai mare cruciadă a timpurilor moderne.[1]"

În aceeași lună, fiul cel mare al lui Roosevelt, James, a fost invitat să ia cina acasă la familia Churchill, la Chartwell. După masă, cei prezenți au participat la un joc, care consta în descrierea celei mai mari dorințe a fiecăruia.

Churchill: „Vreau să ajung prim-ministru și să fiu zilnic în legătură telefonică directă cu președintele Statelor Unite. Împreună putem face orice."

Decembrie 1934, un articol al lui Churchill despre Roosevelt:

„Popoarele se întreabă mereu: «De ce aceste noi puteri, pe care omul le-a smuls naturii, nu vor deschide porțile unei vieți mai bune bărbaților și femeilor din întreaga lume?». [...] Un singur bărbat, pe care hazardul, destinul sau providența l-a așezat în fruntea a o sută douăzeci de milioane de cetățeni activi, educați, emotivi și zbuciumați, a pornit în această extraordinară aventură. Mulți oameni se îndoiesc de reușita lui; unii speră că va eșua. Dar, deși politica președintelui Roosevelt este concepută în toate privințele în funcție de interesul exclusiv american, curajul, forța și amploarea efortului său nu pot trezi decât simpatia tuturor țărilor, iar succesul său va contribui, fără îndoială, la progresul lumii spre lumina unei ere mai bune și mai prospere."

1. *New Deal* (n.a.).

9 februarie 1939, între criza de la München și cea de la Praga:

„Inițiativa extraordinară a președintelui Roosevelt, [...] care a anunțat oficial că America va acorda nu doar sprijin moral, dar și ajutor material, constând în arme și provizii, democrațiilor occidentale în cazul agresiunilor neprovocate, reprezintă o puternică forță de stabilizare. Este posibil ca pacea în Europa să fie păstrată grație acestei politici perspicace și curajoase."

5 octombrie 1939, la o lună după instalarea în funcție, primul lord al Amiralității, Churchill, către președintele Roosevelt:

„Noi dorim să vă ajutăm cu tot ce puteam pentru a împiedica extinderea războiului pe continentul american."

Prim-ministrul Churchill, întors în Franța, președintelui Roosevelt, 15 iunie 1940:

„Înțeleg foarte bine dificultățile pe care le întâmpinați cu opinia publică americană și Congresul, dar situația se înrăutățește cu o viteză atât de mare, încât opinia publică nu o va mai putea controla atunci când ea va atinge cotele maxime. [...] Este un moment extrem de critic pentru Franța. Ea ar mai putea fi salvată de o declarație a Statelor Unite conform căreia, dacă va fi nevoie, ar intra în război. În caz contrar, rezistența franceză s-ar putea prăbuși în câteva zile, lăsându-ne singuri în fața inamicului."

(Roosevelt nu a putut face declarația cerută, rezistența franceză s-a prăbușit, iar Marea Britanie a rămas singură în fața tăvălugului nazist. Dar, între Roosevelt și Churchill a avut loc o corespondență aproape zilnică, iar ajutorul material american a întărit considerabil Marea Britanie, în timpul lunilor critice din vara anului 1940.[1])

Însă plata acestui ajutor a depășit rapid resursele Marii Britanii care, în curând, avea să fie amenințată atât de colapsul economic, dar și de distrugerea militară. Bazat pe relațiile de încredere cu președintele și pe puterea sa de convingere, Churchill va efectua un tur de forță epistolar, care a schimbat cursul istoriei... Scrisoare adresată lui Roosevelt, 7 decembrie 1940:

1. Un milion de pușți, cinci sute de tunuri și cincizeci de distrugătoare... pentru început (n.a.).

„Supun cu respect considerației dumneavoastră propunerea conform căreia există numeroase interese comune între Imperiul Britanic și Statele Unite, [...] și mă văd obligat să vă prezint diversele moduri în care Statele Unite ar putea oferi un ajutor decisiv la ceea ce este, din unele puncte de vedere, cauza noastră comună. [...] Se apropie momentul în care nu vom mai fi capabili să plătim cu bani gheață vapoarele și alte aprovizionări [...] Cred că veți recunoaște că ar fi nepotrivit, din principiu, și reciproc dezavantajos ca, în punctul culminant al acestei lupte, Marea Britanie să fie obligată să renunțe la toate activele sale vandabile, astfel încât, după ce va obține victoria cu propriul sânge, va salva civilizația și va da Statelor Unite timpul necesar să se înarmeze și să facă față oricărei eventualități, să ajungă într-o stare critică. Iată un lucru care nu ar fi nici în interesul moral, nici în interesul material al țărilor noastre. [...] Fiți convins că suntem gata să suportăm cele mai mari sacrificii în interesul Cauzei noastre și ne mândrim că suntem campionii acesteia. În rest, avem încredere în dumneavoastră și poporul pe care îl conduceți, convinși că vom putea găsi căi și mijloace proprii, care să provoace aprobarea și admirația generațiilor viitoare, de-o parte și de alta a Atlanticului. Dacă, așa cum cred, sunteți convins, domnule președinte, că înfrângerea tiraniei naziste și fasciste este o problemă capitală pentru Statele Unite și emisfera vestică, vă rog să considerați această scrisoare nu ca un apel la ajutor, ci ca prezentarea măsurilor minime necesare ducerii la bun sfârșit a scopului nostru comun."

(*Apelul va fi auzit, iar Roosevelt va propune spre vot, la începutul lunii martie 1941, legea împrumut-chirie...*[1])

În ziua de 7 august 1941, la bordul cuirasatului Prince of Wales, *care îl ducea spre Terra Nova pentru o primă conferință între patru ochi cu președintele Roosevelt, Churchill îi spunea lui Averell Harriman:*

„Mă întreb dacă președintele mă va plăcea[2]."

1. Conform acestei legi, președintele era autorizat „să vândă, să transmită, să schimbe, să închirieze, să împrumute sau să cedeze materiale militare oricărei țări a cărei apărare era considerată de președinte vitală pentru Statele Unite. Multe dintre țările aliate vor beneficia de ea, începând cu Marea Britanie, Uniunea Sovietică... și Franța Liberă (n.a.)".

2. Comentariul lui Harry Hopkins, prezent și el pe vas: „Aveai impresia că Winston urcă la cer, la întâlnirea cu Dumnezeu" (n.a.).

Dar Roosevelt nu amesteca niciodată sentimentele și politica, astfel încât Churchill s-a întors de la Terra Nova mai degrabă decepționat, chiar dacă nu lăsa să se vadă acest lucru. Îndoielile sale se ghiceau, în ciuda acestei scrisori trimise fiului său, Randolph, pe 29 august 1941:

„Întâlnirea mea de la Terra Nova cu președintele a fost interesantă și fructuoasă. În aceste trei zile petrecute împreună, am avut impresia că am stabilit cu el o legătură de prietenie foarte profundă. Pe de altă parte, este descumpănitor să nu știi cum să ieși din impas, și să convingi Statele Unite să intre hotărât în război. Americanii au acest sentiment foarte periculos că nu trebuie să-și mai facă griji și că totul va fi bine. [...] Pentru mulți dintre admiratorii lui, președintele, în ciuda sufletului său mare și plin de intenții bune, are reputația unei persoane care își urmează opinia publică mai degrabă, decât să o conducă și să o educe. Cu toate acestea, îi mulțumesc lui Dumnezeu că el este cel care ocupă această funcție."

Cabinetului de Război, 12 noiembrie 1941:

„Aș face o mare greșeală dacă l-aș incita pe președinte să acționeze, separându-se astfel de opinia publică americană."

Peste numai câteva săptămâni, Statele Unite au intrat în război, în urma atacului japonez de la Pearl Harbor. Churchill, către Roosevelt, 9 decembrie 1941:

„Acum că ne aflăm «în aceeași barcă», așa cum spuneți dumneavoastră, nu ar fi mai bine dacă am organiza o nouă conferință? Am putea studia întregul plan de război la lumina noilor realități, dar și problemele de producție și aprovizionare. Cred că toate aceste probleme, dintre care unele mă preocupă foarte mult, nu pot fi rezolvate corect decât la cel mai înalt nivel. În același timp, ar fi pentru mine o foarte mare plăcere să vă reîntâlnesc și, cu cât se va întâmpla mai repede, cu atât va fi mai bine."

14 septembrie 1942, Churchill către Averell Harriman, care îl anunța că președintele concepea operațiunea „Torch" de debarcare în Africa de Nord ca pe o acțiune în principal americană, fără prea multe implicații din partea britanicilor:

„Sunt secundul loial al președintelui."

25 ianuarie 1943. După terminarea Conferinței de la Anfa, președintele a zburat spre Statele Unite. Churchill, care insistase să-l însoțească până pe pista de decolare, îi mărturisea viceconsulului Kenneth Pendar, privind avionul îndepărtându-se:

„Dacă i s-ar întâmpla ceva acestui om, nu aș putea să suport. Este cel mai fidel dintre toți prietenii mei; este cel mai clarvăzător; este cel mai mare om din câți am cunoscut vreodată."

Circulară secretă adresată presei britanice, semnată de Churchill, 12 iunie 1943:

„De Gaulle se străduiește să-și asume conducerea noului comitet[1]. Dacă va reuși, va contraria foarte tare Statele Unite. Trebuie să fim foarte atenți ca nu cumva aceste divergențe să se extindă la relațiile dintre Marea Britanie și Statele Unite. Președintele, cel mai bun și mai sincer prieten pe care Marea Britanie și Europa l-au avut vreodată, are păreri foarte ferme în ceea ce privește această problemă[2]."

29 noiembrie 1943. La Conferința de la Teheran, Roosevelt a discutat între patru ochi cu Stalin, dar atunci când Churchill i-a trimis președintelui o notă în care îl invita să ia prânzul împreună, Roosevelt a refuzat, pentru a nu-i da lui Stalin impresia că americanii și britanicii complotau împotriva lui. Churchill era foarte decepționat, șoptindu-i lordului Moran:

„Nu prea îl caracterizează... "

Când lordul Moran a întrebat dacă Roosevelt a fost activ în timpul întrevederii lor cu Stalin, Churchill a ezitat, apoi a răspuns:

„Harry Hopkins a spus că președintele a fost destul de stângaci. I-au fost adresate multe întrebări, la care a dat numai răspunsuri proaste."

Generalului de Gaulle, 12 ianuarie 1944:

1. Comitetul Francez de Eliberare Națională, inițiat la Alger, cu zece zile în urmă (n.a.).
2. Prima dintre ele referindu-se la nevoia de a se debarasa de generalul de Gaulle... (n.a.).

„Uitați-vă la mine! Eu sunt șeful unei țări puternice și invincibile. Totuși, în fiecare dimineață, după ce mă trezesc, mă întreb cum să-i plac președintelui Roosevelt, iar apoi, cum să mă împac cu mareșalul Stalin."

11 august 1944, Churchill, către secretarul american al Trezoreriei, Morgenthau, aflat în vizită la Londra:

„Simplul fapt de a-l fi auzit pe președinte strigând bucuros «Hello!», mă face să mă gândesc că beau o sticlă de șampanie."

Generalului de Gaulle, 12 noiembrie 1944:

„Am stabilit cu Roosevelt relații personale foarte strânse.[1] Cu el, încep cu sugestii, pentru a îndrepta lucrurile în direcția dorită."

11 februarie 1945. La Conferința de la Yalta, unde, împreună cu Stalin, au fost abordate multe probleme cruciale, președintele Roosevelt avea multe momente în care tăcea, în timpul cărora privea în depărtare, cu gura deschisă. Churchill, către doctorul său:

„Președintele se poartă foarte prost. Nu pare deloc interesat de ceea ce noi încercăm să facem."

15 februarie 1945, prânzul cu Roosevelt la bordul crucișătorului Quincy, *în largul Alexandriei:*

„Președintele părea fragil și calm. Mi-a lăsat impresia că avea doar un contact ușor cu viața. Ne-am despărțit cu multe cuvinte de afecțiune. Nu aveam să-l mai revăd."

Telegramă adresată lui Roosevelt, 17 martie 1945:

1. Churchill a considerat întotdeauna că legăturile sale de prietenie cu Roosevelt erau reciproce. În realitate, președintele îl considera pe Churchill un imperialist antediluvian, față de care avea mari rezerve și pe care era extrem de gelos (n.a.).

„Prietenia noastră este piatra de temelie pe care eu construiesc în scopul asigurării viitorului lumii."

Churchill, soției sale, 6 aprilie 1945:

„Președintele mi-a trimis mai multe mesaje prin intermediul lui Baruch; acum, că Harry (Hopkins) este bolnav și că Byrnes[1] a demisionat, sărmanul meu prieten a rămas singur și, după toate informațiile primite, și-a pierdut o parte din autoritate. Fără îndoială, multe dintre telegramele primite de la el au fost scrise de cei din anturajul lui."

După șase zile, Franklin Roosevelt a murit din cauza unei congestii cerebrale, la reședința din Warm Springs, Georgia. Informat a doua zi de dimineață, Churchill a izbucnit în lacrimi, murmurându-i gărzii sale de corp:

„Nimeni nu realizează tot ce a făcut el pentru țara noastră și pentru întreaga lume. Ne-a acordat un ajutor inestimabil în momentul în care aveam cel mai mult nevoie. [...] Tocmai am pierdut un prieten foarte bun."

1. James F. Byrnes, director al Biroului de mobilizare industrială din 1943. El a jucat un rol esențial în efortul depus de americani de a intra în război. Apoi, până în 1947, a fost secretarul de stat al președintelui Truman.

16
Alcoolul

În timpul campaniei din 1897, la Malakand, la granița de nord-vest a Indiei, tânărul sublocotenent Churchill suferea din cauza climei:

„Până să ajung aici, nu am putut niciodată să beau whisky; îi detestam gustul și nu puteam înțelege de ce toți confrații mei ofițeri cereau atât de des whisky cu sifon. Îmi plăcea vinul roșu și cel alb, și îndeosebi șampania; la ocaziile foarte speciale puteam să beau un păhărel de coniac. Dar acest whisky cu gust de fum nu mi-a plăcut niciodată. Numai că a trebuit să trăiesc timp de cinci zile într-o căldură îngrozitoare, bând numai ceai, apă călduță, apă călduță cu suc de lămâie verde, sau apă călduță cu whisky. [...] Dorind să fiu în formă pentru a participa la serviciul activ, am hotărât să depășesc slăbiciunile obișnuite ale organismului și, după cele cinci zile, am depășit faza de respingere pe care o aveam pentru gustul de whisky... Și, până în ziua de astăzi, deși am fost întotdeauna foarte cumpătat, nu am refuzat niciodată, atunci când trebuia, principalul stimulent al ofițerului alb din Orient."

O cumpătare exemplară:

„Prin educația primită, întotdeauna i-am disprețuit pe oamenii care se îmbătau – exceptând circumstanțele excepționale sau cele prilejuite de aniversări[1]."

Observațiile unui tânăr expert privind valoarea terapeutică a șampaniei:

1. Nu este deloc o notă de umor: în ciuda imenselor cantități îngurgitate, Churchill nu a fost văzut *niciodată* beat – fără îndoială, un caz unic în istoria medicală. Cumpătarea este, desigur, o altă problemă... (n.a.).

„Imaginația este și ea stimulată. Mintea se ascute. Fără îndoială, o sticlă întreagă produce efectul invers; excesul provoacă o stare de letargie comatoasă. Așa se întâmplă la război. Pentru ambele cazuri, numai degustând putem aprecia mai bine calitatea."

Mai 1900. Pe drumul spre Pretoria cu trupele generalului Hamilton, locotenentul de cavalerie Churchill era urmat peste tot de un cărucior:

„Căruciorul meu avea o podea falsă, sub care se aflau, într-un spațiu de șaizeci de centimetri înălțime, cele mai bune conserve și băuturi spirtoase[1] pe care Londra le putea furniza."

Flandra, 1916; invitat să se stabilească la Cartierul General al batalionului, mai puțin expus tirurilor armelor inamicului, locotenent-colonelul Churchill a solicitat permisiunea de a se instala într-o tranșee din prima linie:

„Trebuie să recunosc că argumentele mele [...] aveau de ce să surprindă: la Cartierul General al batalionului, orice consum de alcool era interzis; nu se putea bea decât ceai tare cu lapte condensat – o băutură foarte respingătoare. În schimb, în tranșee, era mai multă libertate."

(Iată cum se fac eroii...)

Ministrul de Finanțe Churchill își apăra bugetul în Camera Comunelor, 28 aprilie 1925:

„Am misiunea să întăresc vistieria publică și, cu permisiunea Adunării, îmi propun să fac acest lucru cât mai repede!"

(Spunând acest lucru, și-a turnat un pahar cu whisky, golindu-l dintr-o înghițitură...)

Unui ziarist de la New York Times, *cu privire la prohibiție, 8 septembrie 1929:*

1. Un inventar incomplet: treizeci și două de sticle de vin sec de Ay, 1877, optsprezece de Saint-Émilion, zece de scotch vechi, douăsprezece de băutură tonică musai cu lămâie verde, șase de Porto alb, șase de vermut francez și șase sticle din cel mai vechi rachiu, 1886... (n.a.).

„Câștigăm o sută de milioane de lire pe an grație taxelor pe alcool. După câte înțeleg, aceasta este aproximativ suma pe care o oferiți voi contrabandiștilor cu alcool."

Soției sale, 30 decembrie 1935:

„Lordul Rothermere mi-a propus două mii de lire[1] dacă renunț la alcool pe toată perioada anului 1936. Am refuzat, deoarece am impresia că, din acest moment, viața nu merită să fie trăită."

3 septembrie 1939, prima zi de război. Sirena a început să sune.

Churchill: „Ne-am îndreptat spre adăpostul care ne-a fost atribuit, având cu noi o sticlă de coniac și alte calmante medicale adecvate."

2 iulie 1940. Generalul Montgomery către prim-ministrul Churchill:

„Nu beau, nu fumez și sunt 100% în formă!"

Churchill: „Eu beau, fumez și sunt 200% în formă!"

31 august 1940, în timpul unui prânz oferit de Churchill ofițerilor de la Serviciul de planificare:

„Din cauza importanței deciziilor pe care le aveți de luat, nu vă puteți permite să beți mai mult de un pahar cu coniac... Dar, în cazul meu, este altceva: nu am nimic altceva de făcut decât să îmi asum responsabilitatea hotărârilor luate!"

(*După care, în mod natural, și-a mai umplut un pahar...*)

Căpitanului Mountbatten, decembrie 1940:

„Șampania este necesară în caz de înfrângere și obligatorie în caz de victorie!"

1. Adică aproximativ o sută de mii de lire astăzi... (n.a.).

Februarie 1941, generalului sir John Kennedy, care bea doar apă:

„Ah, faceți parte din rândul abstinenților? Ei bine, eu vă pot spune că, de-a lungul vieții mele, întotdeauna am fost ajutat la cel mai înalt nivel de alcool..."

August 1941, într-un tren cu destinația Southampton, Churchill l-a rugat pe profesorul Lindemann, consilierul său științific, să calculeze câtă șampanie a putut consuma în ultimii douăzeci și patru de ani, la o medie de un pint[1] pe zi. Profesorul, după ce a făcut calculul, a anunțat că totalul permitea umplerea unei mari suprafețe a compartimentului în care se aflau. Churchill:

Churchill: „Sunt foarte dezamăgit. Speram să umplu mai multe compartimente!"

12 septembrie 1941. Churchill inspecta Escadrila 615 de vânători, pe aerodromul din Manston. Piloții au făcut minuni pentru a-i oferi ceai și prăjituri, în ciuda restricțiilor. Churchill a intrat în popotă, iar un ofițer i-a arătat mândru masa încărcată, spunându-i: „Ați dori o ceașcă de ceai, domnule prim-ministru?"

Churchill: „Dumnezeule, nu! Soția mea bea așa ceva... Eu vreau un coniac!"

Februarie 1942, mareșalului Smuts, care i-a adus o sticlă de coniac sud-african:

„Este excelent, dragule... Dar acesta nu este coniac!"

Stalin către Churchill, în zorii zilei de 16 august 1942, după mai multe ore de negocieri anevoioase:

„De ce nu veniți în apartamentul meu de la Kremlin ca să bem câteva pahare?"

Churchill: „Din principiu, sunt întotdeauna în favoarea unei astfel de politici!"

Generalului Giraud, la Conferința de la Anfa, 17 ianuarie 1943:

1. 1 pint = 0,568 litri (n.a.).

„Sunt bucuros să vă revăd! [...] Nu v-ați schimbat deloc."

Giraud: „Nici dumneavoastră, domnule prim-ministru..."

Churchill: „Așa este, sunt robust. Și totuși, nu este deloc ușor. Dar whisky-ul produce schimbări. Beți un whisky?"

1 noiembrie 1944, la întoarcerea de la Moscova, Churchill, către vechea lui prietenă, Violet Bonham Carter:

„Ospitalitatea rusă nu m-a obosit și nu am băut mai mult decât de obicei: ei folosesc «pahare de scamatori», care sunt pline doar pe jumătate."

Aceleiași prietene, dată nedeterminată:

„Întotdeauna am fost nevoit să câștig fiecare ban pe care îl am, dar nu a existat niciodată o zi în viața mea în care să nu-mi pot comanda o sticlă de șampanie și o alta pe care s-o fac cadou unui prieten."

La întoarcerea de la Yalta, Churchill a făcut o escală la Cairo. În ziua de 17 februarie 1945, l-a invitat pe regele Ibn Saud la hotelul Lac de l'oasis *din Fayum, unde avea loc banchetul:*

„Am fost informat că nici tutunul și nici alcoolul nu erau tolerate în prezența regelui. Cum eu eram gazda acelui eveniment, am ridicat această problemă încă de la început, spunându-i traducătorului că, dacă religia Maiestății Sale îl obliga să nu consume tutun și alcool, regula mea de viață conținea ritualul absolut sacru de a fuma țigări și de a consuma alcool înainte, după și în timpul meselor, dar și între felurile de mâncare."

Prim-ministrul Churchill, către ministrul Agriculturii, 3 aprilie 1945:

„Nu trebuie, în nici un caz, să reduceți aprovizionarea cu orz pentru whisky. Este nevoie de ani întregi ca el să îmbătrânească, iar exportul său este o sursă importantă de venit în dolari. Având în vedere toate celelalte greutăți ale noastre privind exportul, ar fi o greșeală să renunțăm la acest element caracteristic superiorității britanice."

Lordului Boothby, august 1948:

„Consider că alcoolul este un sprijin foarte mare în viață."

Prietenului său, Max Beaverbrook, 1951:

„Hai, Max, bea niște vin: Porto-ul este fratele brânzei..."

Beaverbrook: „Desigur, și sora gutei!"

25 iulie 1953. Doctorului său, lordul Maron, care îl avertizase că alcoolul era dăunător sănătății:

„Charles, încerc să beau mai puțin... Deja nu mai beau coniac și l-am înlocuit cu *cointreau*!"

BCUIAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

17
Umorul

Politicieni, 1902:

„Un bun politician trebuie să poată prezice ce se va întâmpla mâine, săptămâna viitoare, luna următoare și anul următor; apoi, el mai trebuie să poată explica de ce nimic din toate aceste lucruri nu s-a produs."

Lady Astor: „Domnule Churchill, dacă eram soția dumneavoastră, v-aș fi pus otravă în cafea..."

Churchill: „Iar eu, doamnă, dacă aș fi fot soțul dumneavoastră, aș fi băut-o!"

În Camera Comunelor, 27 noiembrie 1914:

„În fiecare perioadă a vieții mele, am tras foloasele criticilor care mi-au fost adresate... și nu-mi amintesc un caz în care să fi eșuat!"

De pe front, din apropiere de Ypres, scrisoare adresată soției sale, 25 februarie 1918:

„Pe drumul de întoarcere am trecut pe lângă azilul de nebuni, făcut praf de oamenii normali de afară!"

Celor care îl acuzau ca fiind responsabil de intervenția britanică în războiul civil din Rusia, martie 1921:

„Sunt obișnuit să fiu acuzat de orice. Spre exemplu, pe vremea când eram primul lord al Amiralității, de îndată ce un vas era scufundat, eu eram cel care o făcuse – mai puțin, bineînțeles, atunci când era vorba despre un vas inamic!"

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

În Parlament, noiembrie 1937:

„Am înțeles că noi nu am făcut nimic în privința apărării aeriene, de teamă să nu îngrozim populația. Ei bine, este de preferat să fii îngrozit acum decât ucis mai târziu!"

Un deputat: „Oare domnul Churchill doarme în timp ce eu vorbesc?"

Churchill: „Măcar dacă..."

Un ziarist: „Care este secretul sănătății dumneavoastră?"

Churchill: „Sportul... Nu fac niciodată![1]"

29 aprilie, în Camera Comunelor:

„Noi cunoaștem întreaga poveste a doctorului Guillotin, care a fost executat cu instrumentul inventat tocmai de el..."

Întrerupere: „Nu a murit așa![2]"

Churchill: „Ei bine, așa ar fi trebuit să fie!"

Întrebare: „Domnule Churchill, de ce pictați numai peisaje și niciodată portrete."

Churchill: „Deoarece un copac nu se plânge niciodată că a fost pictat prost!"

În 1932, lordului Halifax, care îi cerea lui Churchill să primească o delegație de indieni, „lucru care i-ar fi permis să-și revizuiască părerile despre India, acelea ale unui ofițer subaltern de la sfârșitul secolului al XIX-lea":

„Sunt cât se poate de mulțumit în privința părerilor mele despre India și nu doresc să fie deranjate de câțiva amărâți de indieni!"

1. Această replică foarte cunoscută era, de fapt, o ironie, deoarece Churchill fusese succesiv campion la natație, scrimă, echitație, cursă cu cai, polo, tirul cu pistolul și cu carabina. La vârsta de cincizeci și șapte de ani încă mai juca polo... (n.a.).

2. Așa este: doctorul Joseph Guillotin a murit în patul său, la douăzeci de ani după epoca Terorii (n.a.).

BCU SIBIU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Autorului dramatic George Bernard Shaw, care îi trimisese două bilete pentru premiera viitoarei sale piese, însoțite de aceste câteva cuvinte simple: „Iată un bilet pentru dumneavoastră și unul pentru un alt prieten – dacă aveți vreunul...":

„Deoarece programul nu îmi permite, îmi pare rău că nu voi putea asista la premiera piesei dumneavoastră. Vă mulțumesc anticipat pentru alte două bilete la reprezentația următoare – dacă există vreuna... "

Noiembrie 1935, la puțin timp după atacarea Etiopiei de către Italia lui Mussolini:

Întrebare: „Nu considerați că ar timpul ca leul britanic să-și arate colții?"

Churchill: „Mai întâi ar trebui să meargă la dentist!"

Despre prim-ministrul Neville Chamberlain, fost lord primar al Londrei și mare inițiator al politicii de conciliere:

„El privea problemele lumii printr-un capăt prost al unui colector municipal."

Vărului său, lordul Londonderry, alt apostol al concilierii, care l-a întreabat pe Churchill dacă a citit ultima sa carte, Germania și noi.

Churchill: „Nu... Eu citesc numai ca să mă amuz sau să învăț!"

Octombrie 1939. Războiul începuse de patruzeci de zile, iar căpitanul David Margesson, șeful majorității conservatoare din Parlament, l-a întreabat pe primul lord al Amiralității, Churchill, dacă familia sa ar fi în siguranță în cazul în care ea s-ar întoarce din Statele Unite pe un vas american.

Churchill: „Ar fi într-o securitate perfectă... Dar, bineînțeles, există întotdeauna riscul de a fi atacat de o torpilă sau o mină."

Iulie 1940. Churchill s-a dus, în mai multe rânduri, să supravegheze lucrările de protejare a catedralei din Canterbury. Mulțumit de rezultat, l-a informat

pe arhiepiscop că lăcaşul era, de acum înainte, ferit de toate schijele de bombă care ar fi putut cădea în împrejurimi. Totuşi, arhiepiscopul nu era convins:

„Dar ce se va întâmpla dacă o bombă va cădea direct pe catedrală? "

Churchill: „În acest caz, monseniore, ar trebui să consideraţi asta un avertisment divin... "

Octombrie 1940. Prim-ministrul îi liniştea pe locuitorii unei case din East End, care tocmai fusese devastată. În momentul plecării sale, o foaie de hârtie a fost ridicată de vânt în aer, din ruine. Churchill, întorcându-se:

„Sper că este declaraţia de impozit!"

La Chequers, *2 noiembrie 1940, după ce şi-a anunţat intenţia de a bombarda Italia:*

„Va trebui să fim atenţi să nu-l bombardăm pe papă: are prieteni influenţi!"

15 februarie 1941. Churchill protesta împotriva probelor sportive impuse ofiţerilor superiori ai armatei britanice:

„Nu am auzit niciodată vorbindu-se despre un atlet mare, care să fie şi un general mare. Poate că există o excepţie în armata italiană, unde un general poate avea nevoie să fie şi un bun alergător."

1 ianuarie 1942. Oaspete la Casa Albă, Churchill a ieşit din baie în costumul lui Adam şi a dat nas în nas cu preşedintele Roosevelt. Fără să se fâstâcească, i-a spus:

„Anglia nu are nimic de ascuns!"

8 ianuarie 1942. Churchill se odihnea pe plaja Palm Beach, din Florida. Se pregătea să intre în apă, când a fost anunţat că un rechin lung de aproape patru metri a fost observat la câteva ancambluri de ţărm, dar că era vorba despre un rechin inofensiv călător. Churchill:

„Nu sunt chiar atât de sigur. Vreau să-i vad cartea de identitate înainte de a mă da pe mâna lui!"

Lordului Mountbatten:

„Romanii mi-au furat cele mai bune citate... Şi, ca să le recunoaştem paternitatea, le-au scris în limba latină!"

Prim-ministrul a fost informat că un membru al guvernului, care nu era deloc o persoană plăcută, nu va putea asista la Consiliul de Miniştri, deoarece nu se simţea bine.

Churchill: „Dumnezeule! Sper să nu aibă nimic anodin!"

Servitorului său, care venea alergând, auzindu-l vociferând în cada băii sale:

„Nu vorbesc cu tine, Norman, ci cu Camera Comunelor!"

O lady în vârstă, şocată: „Domnule Churchill, sunteţi beat!"

Churchill: „Iar dumneavoastră, doamnă, sunteţi urâtă... Iar eu, mâine, voi fi sobru!"

Un deputat, în timpul şedinţei: „Îl văd pe onorabilul Churchill clătinând din cap în timp ce eu vorbesc. Dar, îi atrag atenţia că nu fac decât să-mi exprim propria părere."

Churchill: „Iar eu, domnule, nu fac decât să-mi clatin propriul cap."

Unui vizitator care constata că unul dintre nepoţii lui are aceleaşi trăsături ca ale sale:

„Toţi copiii mici îmi seamănă!"

Despre regnul animal:

„Câinii te privesc de jos, pisicile te privesc de sus, numai porcii te privesc drept în ochi...[1]"

Unui deputat laburist, care îl apostrofa cu asprime în Camera Comunelor:

„Ar dori, onorabilul deputat, să mai ragă o dată?"

Unui deputat care îl întrerupea în mod constant, strigând „Mincinosule!":

„Dacă onorabilul deputat care mă întrerupe ar dori să-şi spună mai degrabă numele decât profesia, sunt convins că am fi foarte bucuroşi să-l cunoaştem..."

Forţele aliate ale generalului Slim, înaintând în Birmania, au recâştigat succesiv de la japonezi localităţile Myitkyina, Thabeykhyn, Namkkan, Myitson şi Meiktila. În ziua de 17 martie 1945, ele au cucerit Mandalay – o mare victorie, pe care Churchill o anunţa astfel în camera Comunelor:

„Dumnezeu să fie binecuvântat! În final, am cucerit şi noi un oraş al cărui nume poate fi pronunţat..."

1 mai 1945. Germania era, practic, îngenuncheată, iar Hitler se sinucisese. Churchill în Camera Comunelor:

„Nu am nimic deosebit de afirmat cu privire la situaţia militară din Europa, poate doar că ea este mult mai satisfăcătoare în comparaţie cu cea de acum cinci ani, în aceeaşi perioadă."

Despre pe Clement Attlee, succesorul lui în funcţia de prim-ministru:

„Un individ modest şi care are motive întemeiate să fie aşa..."

„O maşină goală se opreşte în Downing Street, din care coboară Clement Attlee..."

1. Lui Churchill îi plăceau foarte mult porcii. În partea de jos a scrisorilor trimise soţiei lui, semnătura sa era adeseori urmată de un porc desenat, din faţă sau din profil (n.a.).

6 februarie 1946, la Universitatea din Miami, care îi conferise titlul de doctor honoris causa:

„Sunt surprins că am devenit aşa de târziu atât de experimentat în arta de a obţine diplome, în timp ce, pe când eram elev, eram, practic, incapabil să trec examenele. De fapt, aş putea chiar afirma că nimeni nu a trecut vreodată atât de puţine examene, primind atât de multe diplome. Din toate acestea, un gânditor superficial ar putea deduce că cea mai bună metodă de a primi maximum de diplome este să dai greş la maximum de examene."

În Camera Comunelor, 19 aprilie 1947:

„Atunci când mă aflu în străinătate, am drept regulă să nu critic sau să atac niciodată guvernul ţării mele... Îmi iau revanşa la întoarcere."

7 decembrie 1947. Aflând că preşedintele Roosevelt a spus despre el: „Churchill are o sută de idei pe zi, din care numai patru sunt bune... dar nu ştie niciodată care dintre ele sunt acelea!"

„Preşedintele a greşit spunând acest lucru: el nu are niciodată astfel de idei!"

În octombrie 1950, Camera Comunelor, bombardată în timpul războiului, a fost, în final, reconstruită. Unele elemente au fost modernizate, îndeosebi iluminatul, care era acum cu neon. Churchill, venit la inaugurare, a găsit pe culoar şi a exclamat:

„Dumnezeule, metroul din Moscova!"

Discurs rostit la Colegiul Regal de Medicină, 10 iulie 1951:

„Vă mulţumesc că m-aţi numit membru de onoare al Colegiului Regal de Medicină; am avut onoarea să fiu numit şi chirurg de onoare acum opt ani, iar acum pot practica aceste două arte cu titlu onorific. Totuşi, dacă nu o să ne confruntăm cu o penurie accentuată de doctori experimentaţi în aceste două profesii, nu intenţionez să vă impun serviciile mele."

Ianuarie 1955. Churchill a fost informat dspre creşterea alarmantă a numărului de doamne care făceau trotuarul şi monopolizau porţile mari ale Londrei:

„În locul dumneavoastră, nu m-aș îngrijora prea mult: atunci când afacerile se vor relua, ele vor fi toate la etaj."

Cu ocazia celei de-a optzeci și opta aniversări, Churchill a fost fotografiat în fața reședinței sale londoneze din 28 Hyde Park Gate. Fotograful:

„Sper, sir, să vă fotografiez din nou, cu ocazia aniversării a o sută de ani..."

Churchill: „Nu văd ce te-ar putea împiedica, tinere... Îmi pari a fi într-o formă foarte bună pentru asta!"

În absența soției lui, Churchill a fost informat că bucătăreasa personală, suferindă, nu va putea veni în acea zi:

„Nu face nimic. Să știți că pot să-mi fierb un ou... Am văzut-o făcând acest lucru."

1958. Informat că Memoriile *mareșalului Montgomery au fost mult mai rentabile decât ultima sa carte,* A History of the English-Speaking Peoples, *Churchill a răspuns:*

„Nu mă miră; mareșalul s-a arătat demn de cea mai bună tradiție militară britanică: și-a vândut scump viața!"

În călătorie la Monte Carlo, în februarie 1958, Churchill citea într-un ziar englezesc următorul titlu scris cu litere mari: „Winston a murit!". Era vorba, de fapt, despre un cal aparținând grajdurilor regale. Comentariul omonimului:

„Din fericire, eu n-am decât două picioare!"

BCUIASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

18
Femeile

Prima descoperire, Hyderabad, 2 noiembrie 1896:

„Ieri am făcut cunoştinţă cu domnişoara Pamela Plowden, care locuieşte aici. Trebuie să mărturisesc că este cea mai frumoasă fată din câte am văzut până acum."

Notă personală privind votul femeilor, scrisă pe marginea unui volum din Annual Register, *în jurul lunii martie 1897:*

„[*Votul femeilor*] este contrar legii naturale şi practicii ţărilor civilizate. [...] Dacă vom da drept de vot femeilor, trebuie să le permitem şi intrarea în Parlament. [...] Mă voi opune cu hotărâre acestei mişcări[1] ridicole."

(*La douăzeci şi doi de ani, Churchill cunoştea la fel de puţin femeile ca şi sufragetele...*)

O problemă de care era totuşi conştient; dorind să redacteze un roman, îi scria mamei sale, 17 noiembrie 1897:

„Trebuie să mă ajuţi pentru personajul feminin al romanului. Aceasta este principala mea dificultate."

Dificultăţile persistau dincolo de roman. Scrisoare adresată domnişoarei Pamela Plowden, 28 noiembrie 1898:

1. Cea a sufragetelor (n.a.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

„Zilele trecute am întâlnit o tânără care este, aşa cred, aproape la fel de inteligentă şi fină ca dumneavoastră. Am fost în situaţie de inferioritate într-o discuţie purtată cu ea, cu privire la un subiect filosofic. Aşadar, aş situa-o peste Platon. Mă întreb dacă v-am trezit curiozitatea..."

(*Stângăciile de acest gen se vor succeda cu o regularitate surprinzătoare...*)

Primul (şi ultimul) roman al lui Winston Churchill a văzut, în final, lumina tiparului, în 1900, având titlul Savrola. *Eroul este strălucitor – winstonian chiar –, iar eroina, pe cât de fină, pe atât de ştearsă:*

„Şi astfel el a părăsit-o, pentru a juca un mare rol în faţa întregii lumi, luptând pentru aceste ambiţii care sunt tot ceea ce omul îşi doreşte mai mult; ea era doar o femeie, singură şi nefericită, şi nu putea decât aştepta."

(*Sătulă să aştepte, domnişoara Pamela Plowden se va căsători, în final, cu lordul Lytton...*)

Devenit prim-ministru al Coloniilor în guvernul liberal al lui Henry Campbell-Bannerman, Churchill s-a implicat serios în campania electorală din ianuarie 1906. Trebuia să ia cuvântul în timpul unei reuniuni importante de la Saint John's Schools, Manchester. Dar acest oraş era leagănul mişcării sufragetelor[1]*, extrem de violente la acea vreme. O militantă fanatică, agitând o pancartă, a urcat la tribună, în fluierături şi strigăte de indignare:*

„Aş dori să-l întreb pe domnul Churchill dacă, în calitate de membru al guvernului liberal, intenţionează sau nu să ofere dreptul de vot femeilor acestei ţări?" (*Întreruperi, fluierături, urlete de genul: „Vrem să-l auzim pe Churchill!"*)

Churchill: „Această doamnă mi-a adresat o întrebare; ea are acest drept. [...] Trebuie să fim echitabili şi politicoşi faţă de doamne. Dacă ar trebui să le tratăm ca pe nişte bărbaţi... (*Râsete*) Doresc din tot sufletul să evit acest lucru. Trebuie să fim politicoşi faţă de sexul slab, care depinde de noi pentru a fi protejat. (*Murmure de aprobare*) Singura dată când am votat în Cameră referitor la acest aspect, am făcut-o în favoarea votului femeilor; dar, având în vedere acţiunile lor continue de perturbare a reuniunilor publice din timpul acestei campanii electorale, refuz să-mi asum angajamente (*Aplauze*)."

1. Şi fieful redutabilei Mrs Emmeline Pankhurst, care tocmai înfiinţase Uniunea politică şi socială a femeilor (n.a.).

După doi ani, în ziua de 22 aprilie 1908, în timp ce Churchill s-a întors la Manchester pentru o nouă campanie electorală, problema era, mai mult ca niciodată, de actualitate:

Întrebare: „Sunteți de acord cu votul femeilor, și ce ați face ca el să fie introdus?"

Churchill: „Mi-am exprimat deja părerea cu privire la această problemă: dreptul femeilor la reprezentarea în Parlament nu poate fi contestat nici din punct de vedere logic, nici din punctul de vedere al echității. Recunosc că poți fi descurajat în fața comportamentului anumitor femei – care, din fericire, nu sunt reprezentative pentru inteligența, voința și conduita majorității a sufragetelor –, dar am mai spus deja că sunt unul dintre prietenii acestei mișcări și doresc să fiu luat în serios atunci când afirm că voi face tot posibilul pentru a face lucrurile să avanseze atunci când se va ivi ocazia."

În aceeași perioadă, Churchill a întâlnit-o pe frumoasa Clementine Hozier. În continuare la fel de stângaci, la vârsta de treizeci și trei de ani, a întreabat-o ce vârstă avea, apoi s-a închis într-o liniște mormântală și, în final, a vorbit... numai despre el. Totuși, tânăra Clementine nu s-a arătat insensibilă la farmecul acestui individ delicat, care îi făcea curte mai mult prin corespondență. În ziua de 8 august 1908, Winston i-a trimis un bilețel... în care îi vorbea despre vărul său, Sunny[1]:

„Este foarte diferit de mine, el le înțelege foarte bine pe femei, știe să comunice încă din prima clipă cu ele, [...] în timp ce eu sunt stângaci în acest domeniu."

(Cum să reziști în fața unor argumente atât de convingătoare? Sfaturile mamei lui Churchill și intervențiile oportune ale vărului Sunny vor permite repararea nenumăratelor stângăcii ale pretendentului care, în final, se va căsători cu Clementine la 12 septembrie 1908...)

Concluzie modestă a persoanei în cauză:

„Faptul că am reușit să o conving pe soția mea să ne căsătorim a fost cel mai mare act de vitejie al meu."

1. Charles, al nouălea duce de Marlborough (n.a.).

Problema dreptului de vot al femeilor continua să ocupe scena politică. Doamna Pankhurst şi-a incitat sufragetele să treacă la acţiuni violente şi chiar să plaseze o bombă la domiciliul ministrului de Finanţe, Lloyd George[1]. Toate aceste lucruri au adus un deserviciu considerabil mişcării în rândul opiniei publice, care s-a delimitat de ea. Churchill, devenit ministru al Marinei, avea multe alte priorităţi şi dorea să vadă problema rezolvată într-un fel sau altul. Scrisoare adresată unui coleg din guvern, 18 decembrie 1911:

„Această problemă a sufragiului feminin ne conduce spre o situaţie foarte periculoasă. [...] Singura soluţie sigură şi cinstită este organizarea unui referendum – mai întâi în rândul femeilor, pentru a şti dacă ele doresc acest lucru, iar apoi în rândul bărbaţilor, pentru a afla dacă ei sunt de acord să le acorde acest drept. Eu sunt dispus să respect rezultatele acestor două referendumuri. Ceea ce nu pot accepta este perspectiva de aplicare a unei reforme atât de radicală împotriva voinţei opiniei publice şi din pură slăbiciune. Alexandru cel Mare a spus că popoarele asiatice erau sclave, deoarece nu ştiau să spună nu. Să încercăm să evităm slăbiciunea... şi destinul lor."

(*Nu va exista nici un referendum, însă Marea Britanie va schimba mentalitatea în rândul populaţiei, iar dreptul de vot va fi acordat femeilor britanice începând cu anul 1918.*)

11 aprilie 1941. Churchill s-a dus la Bristol, însoţit de Averell Harriman şi de generalul Ismay. Locuitorii au ieşit în număr mare în stradă pentru a-l aclama, iar Harriman i-a şoptit generalului Ismay că prim-ministrul părea să fie foarte popular în rândul doamnelor mature. Churchill s-a întors şi a protestat energic:

„Hm, nu numai în rândul doamnelor mature... ci şi al fetelor tinere!"

Comentariu admirativ al lui Churchill cu privire la Eleonore Roosevelt, 14 august 1943:

„Are un moral de oţel şi o inimă de aur[2]."

1. Fapt în urma căruia va fi condamnat la trei ani de închisoare (n.a.).

1. Şi o inteligenţă destul de deficientă, aşa cum reiese din această declaraţie fără replică: „În orice caz, Stalin nu va fi niciodată la fel de periculos ca Churchill!" (n.a.).

La Albert Hall, Londra, 21 aprilie 1948:

„Trebuie să mărturisesc că atitudinea guvernului laburist față de munca femeilor nu mi se pare deloc galantă. Se spune că aproape cinci milioane de muncitori, aproape toți bărbați, și-au redus timpul de lucru cu trei ore și jumătate anul trecut. Nu va fi deloc ușor să găsim cinci milioane de femei care să beneficieze de o măsură asemănătoare. În timp ce bărbații au un program redus, soțiile lor sunt obligate să muncească și mai mult... Și, în plus, să stea la rând în fața magazinelor."

6 noiembrie 1950, în Camera Comunelor:

„Unde începe familia? Ea începe cu un tânăr care se îndrăgostește de o tânără. Până în momentul de față, nu s-a găsit nimic mai bun!"

O feministă americancă înfocată l-a întreabat pe Churchill, aprilie 1952:

„Care ar trebui să fie, după dumneavoastră, rolul femeii în viitor?"

Churchill: „Același, presupun, ca pe vremea lui Adam și a Evei... "

Vara anului 1959. Ilustrul pensionar Churchill, aflat în concediu pe Coasta de Azur, a fost invitat de un prieten, care avea o vilă la Monte Carlo. Tot aici se afla o mai veche cunoștință a cuplului Churchill, Daisy Fellowes, moștenitoarea inventatorului mașinilor de cusut Singer, o bârfitoare redutabilă. La puțin timp după ce s-au așezat la masă, Churchill a ațipit, iar Daisy Fellowes i-a spus gazdei sale:

„Ce păcat că un om atât de important își încheie existența în compania lui Onassis și a lui Wendy Reves...[2]"

Churchill, deschizând un ochi:

1. Cultura victoriană a lui Churchill nu-i permitea să conceapă nici o altă posibilitate, iar cei care o întrevedeau se abțineau să o divulge la începutul anilor '50... (n.a.).
2. Soția agentului literar Emery Reves. Ea se ocupa cu foarte mare devotament de Churchill în timpul șederilor sale pe Coasta de Azur (n.a).

„Daisy, Wendy Reves are trei lucruri pe care tu nu o să le ai niciodată: tinerețe, frumusețe și bunătate!"

(*După care a adormit din nou...*)

BCUIAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

19
Elocința

La origini, 1896:

„Abia în iarna anului 1896, aproape de împlinirea vârstei de douăzeci și doi de ani, mi-a venit pofta de învățat. [...] Aveam un vocabular foarte vast, fiind atras de cuvinte, dar și de senzația procurată de aceste cuvinte care se asamblează și-și găsesc locul corect, asemenea pieselor de puzzle. Mă surprindeam folosind mulți termeni pe care nu i-aș fi putut defini cu exactitate. Deși îi admiram, îi foloseam cu reticență, de teamă să nu fiu ridicol."

„Eșafodajul retoricii": un articol scris la Bangalore, în 1897, și niciodată publicat:

„Dintre toate talentele cu carea este înzestrat omul, nici unul nu este atât de valoros ca darul elocvenței. Cel care îl are exercită o putere mult mai durabilă decât cea a unui mare rege. Este o forță independentă în lume. Chiar și abandonat de propriul partid, trădat de prieteni, privat de funcții, cel care știe să stăpânească această artă este întotdeauna de temut. Mulți au fost martorii efectelor ei; o adunare de cetățeni blazați, apărați de tot cinismul acestor timpuri prozaice, nu este mai puțin incapabilă să se sustragă influenței sale. [...] Arta oratorică nu este nici în totalitate înnăscută, nici în totalitate dobândită: ea se cultivă. [...] Oratorul este adevărat, iar retorica, în parte, artificială. În parte, dar nu complet, deoarece multe elemente care par dobândite prin studiu sunt, de fapt, instinctive. Dacă studiem la lumina istoriei această ființă ciudată, care este oratorul, descoperim că el este prin natura sa compătimitor, sentimental și serios; că este adeseori la fel de ușor influențat de ceilalți, așa cum ceilalți sunt influențați de el. De fapt, oratorul este receptaculul pasiunilor mulțimii; înainte ca el să-i inspire o anumită emoție, el însuși trebuie să o resimtă. Pentru a convinge, el trebuie să creadă... Orice orator este convins de ceea ce spune în momentul în care vorbește."

Scrisoare adresată mamei sale, în legătură cu primul său discurs politic ținut la Bradford, 15 iulie 1898:

„Personal, am fost foarte mulțumit de seară. Ardoarea auditoriului m-a încurajat și, deși nu m-am îndepărtat deloc de textul pe care îl pregătisem, am reușit să-i entuziasmez și să-i fac să se simtă bine. [...] Am ajuns la concluzia că, exersând, voi putea dobândi o siguranță mai mare la tribună. Defectul meu de pronunțare nu reprezintă un obstacol[1], vocea mea este destul de puternică și, un lucru foarte important, ideile și felul în care gândesc par să placă oamenilor."

Al doilea discurs rostit la întoarcerea din Egipt, Bath, 15 noiembrie 1898:

„Apoi a venit rândul meu. Luându-mi inima-n dinți, am început să-mi rostesc discursul. Urmând pas cu pas, etapă cu etapă căile trasate cu atenție dinainte, am simțit că lucrurile mergeau în direcția cea bună. Auditoriul, care se înmulțea treptat, părea încântat. Se auzeau urale în toate locurile bune [...] și chiar și acolo unde nu le prevăzusem. La sfârșit, s-a declanșat un tunet de aplauze, care a durat destul de mult. Așadar, până la urmă puteam reuși! Și, în plus, mi se părea destul de ușor."

Scrisoare adresată mamei sale, 16 mai 1898:

„Ceea ce mă interesează sunt mai puțin principiile al căror avocat sunt, cât impresia produsă de cuvintele mele și reputația pe care ele mi-o conferă. Acest lucru pare îngrozitor, dar trebuie să țin cont că nu trăim în epoca marilor cauze. Pentru a forța puțin nota, aș spune că cedez foarte des tentației de a deforma realitățile, pentru a le putea adapta frazelor mele. Dar Macaulay este cel mai mare contravenient în această privință[2]. Sunt de părere că senzația unei mari necesități sau a unei nedreptăți flagrante m-ar împinge spre sinceritate, însă rareori descopăr în mine o emoție sinceră. [...] În cea mai mare parte a cazurilor, creierul sau mintea mea conduce, iar inima adaugă puțină emoție, în funcție de nevoie."

1. Churchill nu a rostit niciodată corect consoana „s", în ciuda eforturilor foarte mari făcute în tinerețe. Mai târziu, a făcut din acest defect un semn de recunoaștere, acomodându-se foarte bine cu el, dar și auditoriul lui... (n.a.).

2. Împreună cu Gibbon, Macaulay a reprezentat dintotdeauna marele model al lui Churchill în materie de scris și stil oratoric (n.a.).

Prietenei sale, Pamela Plowden, în timpul campaniei electorale din Oldham, 2 iulie 1899:

„Nu voi uita niciodată senzația procurată de aceste hale mari pline ochi de oameni entuziaști. Discurs după discurs, reuniune după reuniune – până la ora trei sau patru dimineața. [...] Iar eu progresez de fiecare dată – practic, nu m-am repetat niciodată. Am impresia că aptitudinile mele oratorice se perfecționează după fiecare reuniune, iar acest lucru mă va consola dacă rezultatele vor fi defavorabile, fapt pe care îl prevăd."

(*Exact acest lucru se va întâmpla după terminarea primei campanii electorale. Dar Churchill va fi ales în circumscripția din Oldham, cincisprezece ani mai târziu, după întoarcerea sa triumfală din Africa de Sud...*)

Februarie 1900. Intrând în Parlament, Churchill și-a pregătit cu ardoare primul discurs de deputat:

„Trec peste toată munca asiduă depusă pentru pregătirea discursului și peste toate eforturile făcute pentru disimularea ei. Trebuia să încerc să prevăd situația și să am, ca rezervă, un anumit număr de variante pentru a face față oricărei eventualități. Așadar, am ajuns cu o tolbă plină cu săgeți de modele și dimensiuni variate, în speranța că cel puțin unele dintre ele își vor atinge ținta."

Eroul romanului Savrola *împărtășește punctul de vedere al lui Churchill cu privire la arta oratorică:*

„Discursul pe care trebuia să-l pronunțe... aș! Mai rostise și altele și știa că niciodată nu se obține ceva bun fără efort. Succesele oratoriei improvizate pe loc existau numai în imaginația publicului, deoarece florile retoricii sunt plante de seră."

(*Din acest motiv, Churchill, asemenea lui Savrola, își pregătea cu foarte mare grijă discursurile, apoi le învăța pe de rost. Dar, pe 22 aprilie 1904 cu ocazia unei intervenții în Parlament, a avut, pe neașteptate, un lapsus și s-a așezat brusc jos, cu capul în mâini. Din acel moment, va veni întotdeauna în Camera Comunelor cu note extrem de detaliate.*)

20 decembrie 1912, Camera Comunelor, răspuns adresat lordului Beresford, care îl atacase:

„Onorabilul lord poate fi descris ca unul dintre acei oratori despre care se spunea pe bună dreptate: «în momentul în care se ridică, nu ştie ce va spune; în momentul în care vorbeşte, nu ştie ce spune; iar atunci când se aşază, nu ştie ce a spus.»"

Ministrul Coloniilor, Churchill, către soţia sa, 10 februarie 1922:

„Alaltăieri-seară, am rostit un discurs, ca răspuns la dezbatere şi, îndeosebi, lui Oswald Mosley. Hotărâsem să nu îl pregătesc, aşa că am plecat să iau cina [...], m-am întors în Camera Comunelor cu trei sferturi de oră înainte de a lua cuvântul, i-am ascultat pe cei care vorbeau, iar apoi am improvizat. Am avut un adevărat succes: nici un stres, nici un pic de muncă şi o experienţă foarte plăcută. Cred că pot vorbi liber şi îmi propun ca pe viitor să mă folosesc mai puţin de note."

Elocinţă prin metaforă cu asociaţii metonimice, aprilie 1925:

„Nu trebuie să oferim favoruri şi recompense suplimentare infanteriştilor aflaţi în plină formă. Spre cei slabi, răniţi, veterani, văduve şi orfani trebuie să se îndrepte ambulanţele ajutorului naţional."

1932. După ce şi-a terminat discursul cu o frază foarte reuşită, scriitorul Harold Nicolson l-a întreabat dacă tocmai a improvizat.

Churchill: „Să improvizez? Hai, lasă-mă! L-am compus azi-dimineaţă, în baie[1]... "

În Camera Comunelor, în timpul unui atac serios al politicii de dezarmare a prim-ministrului Ramsay MacDonald, 23 martie 1933:

„Voi spune puţine lucruri privind stilul oratoric al prim-ministrului; îl cunoaştem cu toţii. Ştim că el are acest dar unic de a permite intrarea a cât mai puţină gândire în maximum de vorbărie."

1. Cel mai bun prieten al său, F. E. Smith, spunea despre el: „Winston şi-a petrecut cea mai mare parte a vieţii scriindu-şi discursuri improvizate." (n.a.).

Elocință prin aliterație, 30 iulie 1934:

„Chiar și această întărire ușoară, tardivă, timorată a forțelor noastre aeriene, pe care guvernul s-a hotărât, în final, să o efectueze, iat-o cenzurată de toate forțele unite ale partidelor laburist și liberal."

Soției sale, 13 aprilie 1935:

„Ce mister este și arta de a vorbi în public! Ea constă în alegerea a trei sau patru argumente absolut incontestabile și exprimarea lor pe un ton care se apropie, cât mai mult posibil, de cel al conversației. Se pare că efectul literar pe care încercam să-l produc de patruzeci de ani nu valorează nimic!"

Elocință prin antifrază; dezbatere privind apărarea națională, 12 noiembrie 1936:

„Primul lord al Amiralității a spus: «Reexaminăm în mod constant problema.» Totul, ne-a asigurat el, este în întregime instabil. Sunt convins de acest lucru. Toată lumea vede bine ce se întâmplă: guvernul nu reușește să se hotărască [...]. Iată-l continuându-și demersul straniu, hotărât numai să fie nesigur, ezitant, partizanul instabilității, puternic ancorat în neputința sa."

Unui prieten care l-a întreabat ce a spus în timpul unuia dintre discursurile sale:

„Oh, am cântat melodia mea obișnuită... "

15 iunie 1940, după ce a dictat telegrame extrem de convingătoare președintelui Roosevelt și prim-ministrului dominioanelor:

„Dacă vorbele ar conta, fără îndoială că am câștiga acest război..."

La Casa Albă, 30 decembrie 1941. Churchill, în patul său, făcea ultimele retușuri la discursul pe care urma să-l pronunțe în fața Congresului. Brusc, secretara lui, Leslie Rowan, a intrat în cameră:

„Vă reamintesc, sir, că sunteți așteptat în Congres în douăzeci de minute."

Atunci, Churchill a sărit din pat, în timp ce foile cu discursul zburau în toate direcțiile. Intrând în baie, i-a strigat secretarei:

„Aranjează paginile în ordine: viața mea depinde de acest lucru!"

Unui asistent care l-a întreabat cum reușește să rostească atâtea discursuri într-o zi:

„Nu este chiar atât de greu precum îți imaginezi: deschid gura ca să vorbesc și o las să continue."

Alocuțiune radiodifuzată din Quebec, 31 august 1954. Churchill a anunțat nominalizarea pentru funcția de comandant suprem pentru Asia de Sud-Est a amiralului lord Louis Mountbatten, care avea doar patruzeci și trei de ani. Modul în care prim-ministrul își justifica această decizie este un model de elocvență și de umor britanic:

„Nu se întâmplă prea des, în lumea modernă și cariera militară, ca un bărbat atât de tânăr să ocupe o poziție atât de importantă. Dacă un ofițer care și-a consacrat viața artei militare nu știe încă să ducă un război la patruzeci și trei de ani, există puține șanse să învețe acest lucru mai târziu. În calitate de șef al Operațiunilor combinate, lordul Louis a dat dovadă de capacități de organizare și inițiativă rare. El este ceea ce aș îndrăzni să numesc – îmi pare rău pentru puriști – un «*trifibian* complet», adică se află în largul său în cele trei elemente: pământul, aerul și apa, fiind obișnuit și cu focul... "

Despre maiorul Attlee, succesorul său în funcția de prim-ministru:

„Există oameni care fie și numai prin forța elocvenței lor pot transforma o înfrângere într-o victorie; dar maiorul Attlee este singurul capabil să transforme o victorie într-o înfrângere."

Lordului Moran, 10 iulie 1953:

„Eu nu sunt un orator; un orator este spontan. Cuvântul scris – ah, este cu totul altceva! [...] Toată viața mea am dorit să fiu un maestru al discursului – a fost singura mea ambiție. Bineînțeles, înveți multe lucruri când vorbești timp de cincizeci de ani, iar cu experiența mea bogată, nu mă mai tem să fac o declarație în Camera Comunelor, care să mă pună în dificultate [...]. Însă aici este vorba despre competența discursivă. Elocința este cu totul altceva."

30 noiembrie 1954, cu ocazia celei de-a optzecea aniversări, discurs rostit în fața celor două Camere reunite ale Parlamentului, la Westminster Hall:

„Mi-a părut bine să-l aud pe domnul Attlee descriind discursurile mele de război ca fiind expresia voinței, nu doar a Parlamentului, dar și a întregii țări. Această voință era hotărâtă, necruțătoare, dovedindu-se de neîmblânzit. Eu am fost cel ales să spun acest lucru și am putut găsi cuvintele potrivite, deoarece întotdeauna mi-am câștigat viața de pe urma peniței și a discursurilor. Această țară și poporul ei, care trăiește în cele patru colțuri ale pământului, au o inimă de leu. Eu am avut norocul să fiu chemat să scot răgete[1]."

1. Dezvoltând metafora, Churchill a continuat: „... și sper că, uneori, i-am sugerat leului locurile bune unde să-și înfigă ghearele..." (n.a.).

20
Istoria

Reminiscențe:

„Întotdeauna mi-a plăcut istoria la școală. Dar ne erau impuse mereu cele mai plictisitoare aspecte."

Fratelui său, Jack, din Hyderabad, 1897:

„Când vei intra la universitate, cred că va trebui să studiezi istoria și economia – două dintre cele mai importante și interesante ramuri ale cunoașterii umane. Cred că ești atras, la fel ca și mine, de lectura dosarelor trecutului nostru glorios. În timpul unei dezbateri, o bună cunoaștere a istoriei reprezintă o tolbă plină cu săgeți."

Ministrul Comerțului Churchill, către prim-ministrul Asquith, 26 decembrie 1908:

„Cred că trebuie să stabilim împreună planuri îndrăznețe pentru următorii doi ani. [...] Sunt de părere că trebuie pusă în practică o politică socială extinsă, care să lase o amprentă durabilă asupra istoriei noastre naționale."

Primul lord al Amiralității, către Margot Asquith[1], 10 ianuarie 1915:

„Dumnezeule! Trăim niște momente istorice! Imaginează-ți că tot ceea ce facem și spunem este pasionant – va fi citit de o mie de generații!"

1. Soția prim-ministrului Herbert Asquith și mama tinerei Violet, devenită doamna Bonham Carter (n.a.).

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Secretarului său, Masterton-Smith, 2 august 1915:

„Îmi fac griji pentru situația din Dardanele, deoarece aceste trei săptămâni care i-au trebuit noului Cabinet pentru a lua o hotărâre au permis turcilor să aducă întăriri puternice. Istoria ne va face răspunzători pentru fiecare zi de ezitare."

1922. Apreciere referitoare la istoricul Esher, care publicase o povestire fantezistă despre acțiunea sa la Anvers, în 1914:

„Este extraordinar că lordul Esher s-a înșelat atât de mult. [...] Trebuie să conchidem că o dragoste incontrolabilă pentru ficțiune nu i-a permis libertatea de a studia în avantajul realității. Acest lucru este un defect pentru un istoric."

Ministrul de Finanțe Churchill, către unul dintre consilierii săi, cu privire la subiectul politicii financiare, 6 aprilie 1926:

„Îmi dau seama de pericolele experimentului în acest domeniu. Oceanele istoriei sunt acoperite cu epave celebre."

Deputatul Churchill, în Camera Comunelor, 2 mai 1935:

„Atunci când situația era încă sub control, ea a fost neglijată, iar în momentul de față a devenit imposibil de controlat; noi administrăm prea târziu remediile care ar putea duce la însănătoșire. Nu e nimic nou în această poveste; ea este la fel de veche precum cărțile sibiline și a făcut parte din lungul și lugubrul registru al inutilității experienței și al incorigibilității confirmate a speciei umane: lipsa prudenței, refuzul de a acționa atunci când acțiunea e simplă și eficace, lipsa continuității în idei, deliberările confuze, până ce urgența atinge cote maxime – acestea sunt elementele care converg spre bâlbâiala continuă a istoriei."

La aceeași tribună, un an mai târziu, 26 martie 1936:

„Întreaga istorie a lumii se poate rezuma astfel: atunci când națiunile sunt puternice, ele nu sunt întotdeauna corecte, iar atunci când ele doresc să devină corecte, au încetat, adesea, să mai fie puternice."

Prim-ministrului Baldwin, în timpul unei dezbateri în Camera Comunelor, 6 iunie 1936:

„Istoria vă va spune că nu aţi avut dreptate în această poveste... şi sunt convins de acest lucru, deoarece eu sunt cel care o va scrie!"

Lordului Linlithgow, 3 noiembrie 1937:

„Aflat la ultimul tur de pistă[1], am ajuns la concluzia că trebuie întotdeauna să te raportezi la istoria trecutului, să o studiezi şi să o meditezi. Numai aşa se pot sesiza marile ei linii. [...] Sunt convins că soluţia cea bună constă în acumularea a cât mai multe cunoştinţe cu privire la tot ce s-a întâmplat în lume, apoi acţiunea de zi cu zi, în funcţie de situaţia de moment."

16 mai 1940. De la Paris, prim-ministrul Churchill a trimis o telegramă Cabinetului său de Război în care îi cerea să trimită în Franţa zece escadrile de vânătoare suplimentare:

„Poziţia noastră în faţa istoriei nu va fi deloc convenabilă dacă respingem cererea francezilor, iar ei vor fi învinşi."

11 iunie 1940. După Dunkerque, era prevăzută trimiterea de noi trupe britanice în Franţa, în timp ce bătălia era deja pierdută. La Londra, şefii de stat-major erau îngrijoraţi, inclusiv generalul Ismay care l-a întrebat pe prim-ministrul:

„Chiar trebuie să ne grăbim? Nu am putea întârzia discret plecarea lor?"

Churchill: „Sigur nu. Istoria ne-ar judeca aspru dacă am proceda astfel."

August 1940. În mijlocul unui violent bombardament al Londrei, secretarul său, John Martin, i-a spus că şi-ar dori să supravieţuiască, pentru a putea vedea sfârşitul evenimentelor:

Churchill: „Scenariul istoriei nu are sfârşit."

1. La şaizeci şi doi de ani, Churchill era convins că viaţa sa se apropia de sfârşit... (n.a.).

11 septembrie 1940. Alocuțiune radiodifuzată, în timp ce era așteptată o debarcare germană pe coastele Angliei:

„Trebuie să considerăm săptămâna care vine ca fiind una de o importanță crucială pentru istoria noastră. Ea va fi comparabilă cu zilele în care marea *armada* s-a apropiat de Canalul Mânecii, în timp ce Drake își termina jocul cu bile; cu zilele în care nu mai era decât Nelson între noi și marea armată a lui Napoleon, la Boulogne. Cunoaștem toate aceste lucruri din cărțile de istorie. Dar evenimentele actuale se vor derula la o scară mult mai mare și vor avea consecințe mult mai importante pentru viața și viitorul lumii și al civilizației sale decât zilele glorioase ale trecutului nostru."

În Camera Comunelor, 12 noiembrie 1940, cu ocazia decesului lui Neville Chamberlain:

„Istoria, cu lampa sa tremurândă, înaintează clătinându-se pe cărările trecutului, încercând să-și reconstituie scenele, să stârnească din nou ecourile sale și să aprindă, cu licăririle ei palide, pasiunile zilelor trecute."

26 ianuarie 1941, la Chequers*:*

„În istorie există o singură certitudine: omul nu învață niciodată nimic."

O ziaristă: „Vă numărați printre marii oameni ai istoriei..."

Churchill: „Depinde de cine va scrie istoria!"

Robert Boothby către Churchill, august 1948:

„În orice caz, nimeni nu va putea nega că ați salvat Marea Britanie în 1940."

Churchill: „Istoricii au tendința să-i judece pe prim-miniștrii din perioadele de război, mai puțin prin victoriile înregistrate sub conducerea lor, cât prin consecințele politice care au rezultat din acestea. Iar din acest punct de vedere, nu sunt convins că acțiunea mea va fi judecată într-un mod foarte favorabil."

Scrisoare adresată nepotului său, Winston, 9 februarie 1949:

„Învață tot ce poți din istoria trecutului; este singurul mod de a încerca să ghicești ce se va întâmpla în viitor."

Despre dificultatea de a face istorie și de a o scrie în același timp; prim-ministrul Churchill, către secretarul său, Colville, 1 ianuarie 1953:

„Cum Eisenhower a câștigat alegerile, va trebui să fac mari tăieturi în volumul al VI-lea al *Memoriilor de război*, deoarece îmi e imposibil să relatez despre abandonul unor teritorii foarte vaste din Europa[1] din partea americanilor pentru a face pe placul rușilor, dar și suspiciunea cu care ei au primit, la acea vreme, apelurile mele la prudență."

11 iunie 1954. Scrisoare adresată lui Anthony Eden, care îl presa să demisioneze în luna următoare, pentru ca guvernul succesorului său să se poată face cunoscut în țară, înaintea alegerilor legislative:

„Doresc cu orice preț să vă ofer cea mai bună șansă de a vă pregăti pentru alegeri la sfârșitul anului 1955, consolidând reputația guvernului vostru. Totuși, pentru a putea demisiona, va trebui să ofer motive mult mai mari decât cel al istoriei și al țării[2]."

1. În 1945 (n.a.).

2. Churchill va părăsi, în final, funcțiile sale, la începutul lunii aprilie 1955, la puțin timp după împlinirea vârstei de optzeci de ani, mărturisind propriului anturaj: „Trebuie totuși să mă hotărăsc: Anthony nu va trăi veșnic!" (n.a.).

21
Moartea

Vara anului 1893. În timpul unei plimbări cu barca pe lacul Leman, Winston și un prieten au hotărât să facă o baie. În scurt timp, și-au dat seama că vântul a dus barca în depărtare, ei fiind mult prea departe de țărm pentru a se întoarce înotând:

„În acea zi, am văzut moartea atât de aproape cum cred că nu am văzut-o niciodată. Ea înota alături de noi, șoptindu-ne la ureche din când în când, în mijlocul vântului puternic, care depărta și mai mult barca de noi."

Scrisoare adresată mamei sale, Bangalore, 10 ianuarie 1898:

„După Tirah și Egipt, cred că voi trece de la război la pace și la politică... Dacă voi rămâne în viață, bineînțeles. Personal, cred că așa va fi, dar este suficient să privești natura ca să înțelegi puținul respect pe care ea îl are pentru viață – al cărei caracter sacru este o concepție pur umană. Imaginează-ți un fluture frumos: douăsprezece milioane de perișori pe aripi, șaisprezece mii de lentile în ochi – o simplă îmbucătură a unei păsări! Trebuie să râzi de destin – poate că îi va plăcea."

Căpitanului Aylmer Haldane[1], din Sudan, 11 august 1898:

„Noi, cavaleria, vom rămâne la același nivel al grosului forțelor cu zece escadroane de-a lungului malurilor [*Nilului*], și trebuie să ne așteptăm să suferim pierderi și să ne acoperim de glorie. Vom vedea – tu, sigur, iar eu, probabil. Dar ar fi regretabil să fiu ucis și sper să evit să cunosc, pentru moment, marea revelație."

1. Căpitanul Haldane fusese superiorul și mentorul lui în timpul campaniei din Tirah, cu un an în urmă (n.a.).

Mamei sale, 24 august 1898:

„Este posibil să fiu ucis. Nu cred, dar, dacă se va întâmpla, va trebui să ai încredere în consolările filosofiei și să te gândești la toată lipsă de însemnătate a oricărei ființe umane."

Savrola, eroul winstonian al romanului lui Churchill, 1900:

„Își dorea nemurirea, dar se gândea la aneantizare cu sânge rece. [...] Până la urmă, poate că s-ar fi sinucis... Iar în timp ce această idee îi trecea prin minte, se gândea cu o curiozitate ciudată la această bruscă schimbare care, probabil, i-ar oferi prilejul de a cunoaște marea «revelație». Această reflecție a atenuat puțin nemulțumirea pe care o simțise în fața sfârșiturilor sterile ale ambiției umane. Atunci când notele vieții nu sună corect la ureche, ele trebuie comparate la diapazonul morții. Deoarece, în momentul în care răsună acest timbru clar și amenințător, dragostea vieții devine cea mai prețioasă în inima omului."

1910. Prietenei sale, Violet Asquith, care îi mărturisea că ea ar prefera să fie spânzurată decât condamnată la închisoare pe viață:

„Nu trebuie niciodată să renunți la viață. Putem scăpa din toate – mai puțin de la moarte."

Doamnei Airlie Hynes[1], 7 decembrie 1913:

„A fi ucis pe loc, fără teamă sau durere; atunci când ești în slujba țării, când ești fericit și când viața este plină de succese, de speranță, nu este deloc o soartă de invidiat."

Fratelui său, Jack, 24 august 1914:

„Nimeni nu știe până unde ne va duce această mare aventură. Dacă nu vom câștiga, nu voi mai dori să trăiesc. Dar vom câștiga."

1. Airlie Hynes era logodnica, pilotului-instructor al lui Churchill, căpitanului Wildman-Lushington mort cu cinci zile în urmă, când avionul său s-a prăbușit pe câmpul de aviație din Eastchurch (n.a.).

17 iulie 1915, pe când se pregătea să plece în Dardanele, cancelarul ducatului de Lancaster, Churchill, i-a scris soției sale:

„Moartea este doar un incident, și nu cel mai important din tot ceea ce ni se întâmplă în această lume."

Prietenei sale, Violet Asquith, februarie 1915:

„A fi mort sau viu nu este la fel de important pe cât se crede. Absența totală a ordinii în această lume provoacă bănuiala prezenței unei ordinii mai mari în lumea de dincolo."

Soției sale, din tranșeele din Somme, 17 martie 1916:

„Crede-mă, dacă viața mea ar putea înclina balanța în favoarea noastră, aș da-o fără remușcări."

Soției sale, din Ypres, 23 februarie 1918:

„Aici, moartea pare la fel de obișnuită și de blazată ca angajatul de la pompe funebre. Un eveniment cât se poate de natural, care i se poate întâmpla oricui, oricând."

New York, 13 decembrie 1931, după ce a fost lovit de o mașină:

„Fără îndoială că am suferit foarte mult, am avut durerile psihice și fizice care pot fi resimțite după un accident sau, presupun, după ce ai primit o schijă de obuz. Nici o suferință nu este insuportabilă. Nu avem nici timp și nici puterea să ne compătimim soarta. Dacă, într-un moment oarecare din această serie lungă de senzații, un voal gri transformat în negru ar fi venit să acopere sanctuarul, nu aș fi avut nici o temere și nici nu aș fi resimțit ceva mai mult."

Decembrie 1936, după sinuciderea prietenului său, diplomatul Ralph Wigram, deznădăjduit de pacifismul nesăbuit al autorităților britanice în fața creșterii pericolului hitlerist:

„Prietenul meu a pus prea mult la suflet acest lucru. În final, nimic nu te împiedică să continui să faci ceea ce consideri că este datoria ta și să-ți asumi riscuri din ce în ce mai mari, până ce ești scos din luptă."

Soției sale, 29 decembrie 1938:

„Văd murind mulți oameni pe care i-am cunoscut în tinerețe. Este foarte ciudat să ajungi la capătul vieții[1] și să te simți exact ca acum cincizeci de ani. Trebuie întotdeauna să speri la un sfârșit brusc, înaintea declinului propriilor facultăți."

Referitor la moartea străbunicului său, ducele de Marlborough, 1938:

„Este absurd să-ți pierzi timpul văitându-te de etapa finală a vieții umane. Spiritele nobile acceptă de bunăvoie succesiunea fazelor de declin, care le duc spre o lume mai bună sau spre uitare."

14 noiembrie 1940. Churchill, care se aștepta la un bombardament al Londrei, și-a trimis cei doi secretari, Colville și Peck, să se adăpostească în stația subterană din Down Street, spunându-le:

„Sunteți prea tineri ca să muriți!"

(El însuși, care nu se considera prea tânăr și iubea pericolul, a urcat pe acoperișul Ministerului Aerului, pentru a observa bombardamentul...)

Secretarului său particular, John Colville, 24 ianuarie 1941:

„Nu cred prea mult în viața sufletului după moarte... În orice caz, nu în cea a memoriei."

Iulie 1942. Ministrului său de Externe, Anthony Eden, care îl sfătuia să nu întreprindă o călătorie periculoasă în Orientul Mijlociu, aflat în război:

1. La vârsta de șaizeci și trei de ani, Churchill considera că a ajuns la sfârșitul vieții... Este adevărat că, în tinerețe, credea că nu va ajunge niciodată la vârsta de cincizeci de ani (n.a.).

„Oricum, mi-am făcut deja testamentul [*politic*] în favoarea ta, înainte de a pleca în Statele Unite... Și, până la urmă, nu sunt o persoană indispensabilă!"

În momentul decolării spre Alger, de unde urma să efectueze o călătorie de întoarcere foarte riscantă, 6 februarie 1943:

„Ar fi păcat să părăsesc scena în mijlocul unui spectacol atât de interesant, înainte de a-i vedea sfârșitul. Dar nu ar fi nici un moment nepotrivit pentru a pleca. Acum drumul este drept înainte, iar Cabinetul ar putea controla lucrurile."

15 decembrie 1943. La întoarcerea din Teheran, Churchill a suferit o dublă pneumonie. Țintuit la pat în Cartagina, era într-o stare critică. Fiicei sale, Sarah, aflată la căpătâiul său:

„Nu-ți face griji. Dacă mor acum, nu mai are nici o importanță. Toate planurile au fost deja stabilite pentru victorie și nu mai este decât o problemă de timp."

Noiembrie 1949. Cu ocazia aniversării a șaptezeci și cinci de ani, un membru al anturajului său l-a întreabat dacă îi este frică de moarte:

„Sunt pregătit să-mi întâlnesc Creatorul. Ca să aflu dacă el este gata pentru această dură încercare, este o altă problemă!"

În februarie 1950, în țară circulau mai multe zvonuri potrivit cărora Churchill ar fi murit. Cel în cauză a dat următorul comunicat:

„Am aflat de la mai multe persoane că am murit în această dimineață. Acest lucru este total neadevărat."

Doctorului său, a doua zi după moartea regelui George al VI-lea, 7 februarie 1952:

„A fost un sfârșit perfect. S-a dus la vânătoare, a ucis nouă iepuri și un porumbel de la treizeci de metri, apoi a luat cina cu cinci prieteni, pornind

la drum târziu, în noapte. Ce am putea cere mai mult? Sper, Charles, că îmi vei organiza și mie ceva de genul acesta... (*Zâmbește*) Dar să nu o faci până nu îți spun eu! "

În decembrie 1953, în timp ce prim-ministrul se pregătea să ia avionul pentru conferința din insulele Bermude, ziariștii l-au întrebat dacă nu cumva se teme de zborul de șaptesprezece ore, având în vedere că, în urmă cu șase luni, suferise un grav accident vascular.

Churchill: „Ei bine, voi lua un somnifer și mă voi trezi în insulele Bermude sau în paradis – numai dacă acești domni nu s-au gândit la o altă destinație pentru mine."

Lordului Moran, 7 septembrie 1954:

„Schiller a spus că moartea este atât de universală, încât ar trebui să fie un lucru bun. Este adevărat că noi exagerăm mult importanța ei – ca, de altfel, toate religiile. (*Zâmbește*) Fără îndoială, aș putea să fiu forțat să-mi schimb părerea."

Lui Harold Macmillan, 2 octombrie 1954:

„În mod natural, ca orice persoană care se apropie de optzeci de ani, care a suferit deja două atacuri, aș putea muri în orice clipă; dar nu pot promite că voi muri la timpul stabilit. Până atunci, nu intenționez deloc să demisionez."

Despre sinucidere, februarie 1955:

„Ea nu este justificată decât în cazul unei dureri insuportabile și incurabile sau știind că, murind, poți scuti pe alții de suferințe mari[1]."

30 mai 1955, doctorului său:

„Nu te poți aștepta să trăiești veșnic. Mi-aș dori să nu mă mai trezesc într-o dimineață. Sau, mai degrabă, nu; dacă ar trebui să mor, mi-ar plăcea să

1. Churchill se gândea probabil la cei care se sinuciseseră pentru a evita să vorbească sub tortură, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (n.a.).

fiu anunțat înainte. Am avut o viață plină. Cred că spiritul omului este nemuritor, dar nu știu dacă suntem conștienți sau inconștienți după moarte."

Iunie 1962, la Monte Carlo, Churchill a căzut, fracturându-și colul femural. Transportat la spitalul Prințesa Grace, el i-a șoptit secretarului său particular, Montague Brown:

„Amintește-ți; vreau să mor în Germania. Promite-mi că te vei ocupa de acest lucru[1]."

Moartea descrisă de Churchill, 1964:

„Un fel de obscuritate mătăsoasă și rece. Bineînțeles, admit că mă pot înșela. Poate că voi renaște într-un culi chinez. În acest caz, voi protesta."

Lordului Boothby, octombrie 1964:

„Călătoria merită să fie făcută – o singură dată. Iar apoi? Un somn lung, probabil; căci îl merit."

1. Operat imediat după sosirea la Londra, Churchill a trecut și peste o bronșită urmată de pneumonie, complicată de o tromboză și agravată de un icter – fără îndoială, un caz unic în istoria medicală... S-a întors acasă pe 21 august 1962, în uralele a milioane de londonezi (n.a.).

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Epilog

Pe 10 ianuarie 1965, suferind o gravă congestie cerebrală, Churchill şi-a pierdut cunoştinţa. Lordul Louis Mountbatten, membru al comitetului însărcinat de mult timp de regină să organizeze funeraliile marelui om politic (nume de cod: „Operaţiunea Hope-Not"), l-a întrebat pe secretarul lui Churchill dacă a sosit clipa fatală:

„Nu-ţi face griji, Dickie, a răspuns secretarul. Nu va muri imediat. Nu înainte de 24 ianuarie...

– Cum poţi să ştii un astfel de lucru? a întrebat lordul Louis.

– Pentru că întotdeauna a spus că va muri în ziua în care s-a sfârşit tatăl său, şi sunt convins că aşa se va întâmpla."

Lordul Mountbatten, oarecum uimit, a organizat funeraliile, iar pe 24 ianuarie 1965, la ora opt dimineaţa, la şaptezeci de ani fix după decesul tatălui său, Winston Spencer Churchill a trecut în nefiinţă.

BCUIASI CENTRAL UNIVERSITARA LIBRARY

Concluzie

La finalul acestei cărți, cititorul va înțelege, fără îndoială, că are de-a face cu un om de stat excepțional și un scriitor prodigios. Îi mai rămâne să-și dea seama de adevăratul monument de contradicții care a fost Winston Churchill: aristocrat englez după tatăl său, cu o mamă americancă având sânge francez și irochez, el era „pe jumătate american și 100% englez"; copil capricios, agitat și bătăios, dar întotdeauna în căutare de afecțiune; elev indisciplinat, nepunctual, alergic la matematică și limbi străine, dar dotat cu o memorie și o imaginație fără limite; adolescent disprețuit și certat constant de tatăl său, dar căruia îi va dedica în întreaga sa viață un adevărat cult; discreditat și umilit în tinerețe, dar neîndoindu-se niciodată de talentele și reușita sa finală; tânăr bolnăvicios, cu bronhiile fragile, continuu suferind, dar campion la natație, scrimă, echitație, polo și tir cu pistolul; apropiindu-se tot timpul de pericol și scăpând de cincisprezece ori de la moarte în tinerețe; consumând zilnic cantități mari de șampanie, vin alb, whisky, porto, sherry și coniac, fără un efect observabil asupra capacităților sale fizice și intelectuale; optimist și combativ, dar victima unor îndelungate și frecvente depresii; meditând mult, dar nesuportând inactivitatea; de o ambiție fără margini, dar fără nici cea mai mică urmă de arivism; fiu și nepot de duce, dar neîncetând să-i denunțe pe lorzi în Parlament; neputând niciodată alege între meseria de soldat, politician și ziarist, le-a exercitat toată viața sa pe toate trei; foarte egocentric, dar extraordinar de generos; bâlbâit și peltic, dar devenind unul dintre cei mai mari oratori din istoria Parlamentului britanic; adversar înverșunat al burilor în timpul războiului din Africa de Sud, dar apărător încrâncenat al acestora după terminarea conflictului; slab la latină, dar pregătit întotdeauna să înșire citate interminabile în această limbă; muncitor solitar, dar dorind să lucreze în echipă; ministru de Finanțe extrem de popular, dar total incompetent; simbol viu al democrației, dar fascinat de autocrație; luptător necruțător, care iubea războiul, dar făcând tot posibilul să-l evite înainte de a se declanșa, și dorind reconcilierea, odată cu terminarea sa; partizan necondiționat al ofensivei, dar demonstrând tot ce putea numai în defensivă; maestru al tacticii militare, dar strateg amator, când inspirat, când dezastruos; pionier al aviației de bombardament

în 1914, dar refuzând, în 1939, să creadă că vapoarele erau vulnerabile în fața bombardierelor kamikaze; conspirator execrabil, incapabil să păstreze un secret, dar paznicul celor mai importante secrete ale secolului: radarul, Ultra și bomba atomică; luptător curajos, dar de o timiditate bolnăvicioasă față de femei; ateu hotărât, dar convins că va beneficia de o protecție divină; cu gusturi modeste, dar știind întotdeauna să se bucure de ce era mai bun; dormind după-amiaza, veghind noaptea și petrecând în baie mai mult timp decât orice muritor de rând; ieșindu-și repede din fire, dar necunoscând ranchiuna, capabil de invenții trăsnite – într-o zi, geniale – a doua zi; istoric de talent, narator fără pereche, dar puțin înclinat spre nuanță și fără înțelegerea complexității caracterelor; capabil să scrie cele mai frumoase fraze ale limbii engleze de la Gibbon și Macaulay, dar neștiind niciodată unde să pună virgulele; romantic și idealist, considerându-și dorințele realitate, dar având viziuni fulgurante asupra trecutului și a viitorului; dușman de moarte al comunismului, dar angajându-se să ajute Uniunea Sovietică după 22 iunie 1941; cu o piele atât de fină, încât nu putea purta decât lenjerie de corp din mătase, dar care se simțea în largul său în noroaiele și mizeria tranșeelor din Flandra; cântând fals, dar extrem de sensibil la muzica divină a cuvintelor și la armonia frazelor; apreciind mai puțin privilegiile sale și observând mizeria din jurul său; produs pur al Angliei victoriene, era convins de misiunea civilizatoare a Imperiului Britanic, dar fanatismul îl deruta, rasismul îi era străin și antisemitismul îl speria; generos și capabil să ierte, dar partizan fervent al pedepsei cu moartea pentru criminalii recidiviști; întotdeauna dispus să negocieze, cu condiția ca totul să se termine prin acceptarea părerii sale; profund convins de dreptatea sa, îndeosebi atunci când era conștient că nu o avea; l-a lingușit pe Mussolini în 1927, dar l-a pedepsit în 1937; l-a admirat și l-a susținut pe generalul de Gaulle, dar a dorit să-l elimine din punct de vedere politic, de îndată ce a scapat din zona sa de influență; regalist înfocat și dușman declarat al comunismului, dar sprijinindu-l, în Iugoslavia, pe comunistul Tito împotriva regalistului Mihailovici; a crezut că îi poate influența pe Stalin și Roosevelt, dar s-a lasat, în mod frecvent, manevrat când de unul, când de celălalt; vânător entuziast, dar nu poate trăi decât înconjurat de sute de animale, a căror moarte îl întristă; soț fidel și sentimental, dar de un egocentrism înverșunat; tată afectuos și atent, dar neavînd niciodată timp să se ocupe în mod serios de propriii copii; mare prieten al Franței, dar neezitând să-și trimită flota la Mers el-Kébir; dobândind sume colosale de pe urma scrisului, dar cheltuindu-le imediat în speculații financiare imprudente și trăind ca un mare senior; personaj pasionant, dar trecând ușor de la o candoare dezarmantă la o rea-credință evidentă; constructor virtuoz, dar proprietar funciar catastrofal; înfumurat ca un păun, adorând uniformele frumoase și ținutele de gală, dar primindu-și oaspeții și în halat; capabil să-și

bage nasul peste tot, erijându-se în director de ziar pe când era ministru de Finanțe și în general de brigadă, pe când era ministru al Marinei; putând face ca Amiralitatea să construiască tancuri, iar un magnat al presei, avioane de vânătoare; nepasionat de artă, dar pictând tablouri splendide; învățând să piloteze, dar rămânând cel mai distrat conducător al Angliei; foarte sentimental, gata să plângă și să se înduioșeze, dar capabil de cele mai reci calcule și cele mai nemiloase hotărâri; total refractar față de matematică și de raționamentul științific, dar fascinat de știință, grafice și statistică; considerat un dușman declarat al clasei muncitoare, dar fiind unul dintre părinții legislației sociale britanice; lipsit total de fler psihologic, dar știind, din instinct, să se înconjoare de colaboratori competenți; autor al unei „autobiografii deghizate în istorie a universului" despre Primul Război Mondial; organizator fără pereche, dar tot timpul distrat și ignorând cu aroganță punctualitatea; dușman declarat al Germaniei în timpul celor două războaie mondiale, dar adept fervent al reconcilierii cu ea, după conflict; deputat posac și depresiv, dar folosind umorul ca armă absolută în discursul parlamentar; ministru exercitându-și funcția cu zel, dar căutând, în mod constant, să le exercite și pe cele ale colegilor lui; prim-ministru dirijându-și admirabil orchestra, dar coborând constant de la pupitrul său ca să interpreteze partitura violonistului sau pe cea a trompetistului, susținând, în același timp, că era în continuare dirijor; laureat al Premiului Nobel pentru literatură 1953, dar căruia tatăl său îi scria cu șase decenii în urmă: „O să-ți trimit înapoi scrisoarea, pentru ca, din când în când, să-ți revezi stilul pedant de elev întârziat"; bătrân viguros, pe care tinerii lui asistenți se străduiau să-l urmeze în toate deplasările sale, trecând prin încercări groaznice, asumându-și riscuri foarte mari și beneficiind toată viața sa de un noroc cât se poate de anormal...

Sub această cantitate mare de contradicții aparente, există numeroase chei pentru a-l putea înțelege pe sir Winston Spencer Churchill. Dacă ele nu deschid toate ușile, este pentru că fiecare persoană păstrează în ea propria parte de mister. Dar, a urmări pas cu pas, de la prima tinerețe, peripețiile acestei existențe fabuloase înseamnă, fără nici o îndoială, îmbogățirea propriei existențe...

Cuprins

Introducere 5
I: Autoportret 7
II: Hazardul existenței 18
III: Marea Britanie și Imperiul 21
IV: Politica 27
V: Profeții 32
VI: Războiul 44
VII: Franța 56
VIII: Franceza 72
IX: De Gaulle 78
X: Germania 86
XI: Hitler 96
XII: Comunismul și Uniunea Sovietică 103
XIII: Stalin 114
XIV: Statele Unite 119
XV: Roosevelt 132
XVI: Alcoolul 139
XVII: Umorul 145
XVIII: Femeile 153
XIX: Elocința 159
XX: Istoria 166
XXI: Moartea 171
Epilog 178
Concluzie 179

BCU SIBIU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

COLECȚIA
Universuri secrete

AU MAI APĂRUT:

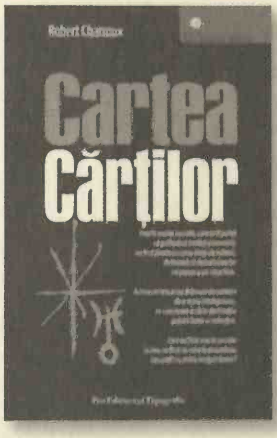

CARTEA CĂRȚILOR

Robert Charroux

Format 15,5/23,5 cm; 432 pagini

Cartea cărților este o lucrare esențială în domeniu, care ne pune pe gânduri și ne face în mod cert să vedem istoria omenirii altfel decât până acum.

Autorul pune în discuție multe pasaje din cărțile sfinte ale omenirii, pasaje care prin limbajul cifrat ridică semne de întrebare despre evoluția oamenilor sau despre cunoștințele lor din epocile străvechi.

Iar aici vine cu dovezi că preanticii și oamenii preistorici cunoșteau extrem de multe lucruri la vremea respectivă.

Atunci de ce s-au pierdut?

Și cum e posibil să nu mai existe dovezi ale cunoștințelor lor?

Pe linia unor cercetători apropiați ca interes (Graham Hancock sau Erich von Däniken), *Robert Charroux* își susține cu tărie teoriile și descoperirile, furnizând dovezi surprinzătoare, greu de combătut.

De vânzare în cele mai importante librării din București și din țară.

Pentru comenzi apel gratuit TelVerde **0800888928**
sau comandați on-line la **www.proeditura.ro**

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

18 Dec

COLECȚIA
Universuri secrete

AU MAI APĂRUT:

1. HITLER MAGUL ÎNTUNERICULUI • *Jean Prieur*
2. OPUS DEI • *Bénédicte și Patrice des Mazery*
3. ISTORIA SECRETĂ A TEMPLIERILOR • *Laurent de Vargas*
4. TESTAMENTUL LUI ARIEL SHARON • *Michel Gurfinkiel*
5. UN VAPOR PENTRU INFERN • *Gilbert Sinoué*
6. CARTEA MEDIUMILOR • *Allan Kardec*
7. ENIGMELE CRANIILOR DE CRISTAL • *Chris Morton și Ceri Louise Thomas*
8. STĂPÂNII OCULȚI AI TIMPULUI • *Jacques Bergier*
9. ȘTIINȚELE SECRETE • *Issac Plotain*
10. ENERGIA VIBRATOARE A UNDELOR DE FORMĂ • *Jean-Paul Ronecker*
11. MINCIUNILE CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL • *Philippe Faverjon*
12. MARI MEDIUMI ȘI INIȚIAȚI • *Jean Prieur*
13. OAMENI ȘI CIVILIZAȚII DISPĂRUTE • *Serge Hutin*
14. SECRETELE FARAONILOR • *Erdogan Ercivan*
15. CĂRȚILE BLESTEMATE • *Jacques Bergier*
16. ISTORIA SECRETĂ A VATICANULUI • *François J. Lessard*
17. MISTICII SOARELUI • *Jean-Michel Angebert*
18. SOCIETĂȚILE SECRETE • *Serge Hutin*
19. GUVERNANȚII DIN UMBRĂ ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE • *Serge Hutin*
20. ISTORIA SECRETĂ A INCHIZIȚIEI • *Natale Benazzi și Matteo D'amico*
21. ISTORIA SECRETĂ A KREMLINULUI (3 volume) • *Alaine Manevy, Pierre Nouaille, Jean Renald*
22. ISTORIA SECRETĂ A CRUCIADELOR • *René Gruosset*
23. AL TREILEA SECRET DE LA FATIMA • *Michel Musolino*
24. FENOMENELE VIBRATORII ALE CASEI NOASTRE • *Gilles Frechet*
25. EXPERIMENTUL PHILADELPHIA • *Brad Steiger*
26. MARILE MANIPULĂRI DIN EPOCA MODERNĂ • *Bernard Raquin*
27. LABORATORUL DE OTRĂVURI • *Arkadi Vaksberg*
28. LANCEA DESTINULUI • *Trevor Ravenscroft*
29. VIAȚA NECUNOSCUTĂ A LUI IISUS HRISTOS • *Sedir (Yvon Le Loup)*
30. WAFEN SS • *Henri Landemer*
31. TOT ADEVĂRUL • *Henri Robert*
32. ARMELE SECRETE DE LA PEENEMÜNDE • *Roger Marty*
33. MARILE ASASINATE • *Luc Mary*
34. CĂLĂTORIA ÎN TIMP ȘI EXPERIMENTUL PHILADELPHIA • *Ray Cummings*
35. DEZINFORMAREA VĂZUTĂ DIN EST • *Vladimir Volkoff*
36. ȘTIINȚA ȘI CÂMPUL AKASHIC • *Ervin Laszlo*
37. ISTORIA CASEI ALBE • *Jean-Luc Hees*
38. CÂND CHINA VA ÎNVINGE • *Stéphane Marchand*
39. CHE GUEVARA SAU MISTIFICAREA ISTORIEI • *Jacobo Machover*
40. FENOMENE AEROSPAȚIALE NEIDENTIFICATE • *Yves Sillard*
41. FAȚA ASCUNSĂ A LUMII OCCIDENTALE • *Thierry P. Millemann*
42. KGB ÎN INIMA VATICANULUI • *Danièle și Pierre de Villemarest*
43. SOLDAȚII DE TERACOTĂ • *Maurice Cotterell*
44. NASA ISTORIA SECRETĂ • *Richard C. Hoagland și Mike Bara*
45. IISUS, MINCIUNI ȘI ADEVĂRURI • *Michel Benoît*
46. CONSPIRAȚII • *Charlotte Greig*
47. DE CE NE NAȘTEM? • *Jacques Brosse*
48. CARTEA CĂRȚILOR • *Robert Charroux*
50. MINCIUNILE CELUI DE-AL III-LEA REICH • *Serge Cosseron*
51. OAMENI ȘI MIRACOLE • *Hélène Renard*

ROMANIAN LIBRARY

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LUMEA VĂZUTĂ DE CHURCHILL

Politician strălucit, scriitor excelent, orator fără pereche, Winston Churchill este unul dintre cei mai mari oameni de stat ai secolului XX. François Kersaudy a adunat în această carte afirmațiile sale cele mai percutante și de neuitat. Cum să reziști reflecțiilor laureatului Premiului Nobel pentru literatură, 1953, privind destinul, politica, războiul, de Gaulle, Franța, comunismul, Hitler, Statele Unite, dar și umorul, alcoolul, femeile, istoria și moartea? Comentariile istoricului plasează citatele lui Churchill în contextul lor, nuanțându-le atunci când este cazul și subliniind adeseori extraordinara lor dimensiune profetică. Reflecțiile și replicile prompte ale acestui luptător înverșunat, dublat de un mare artist, vor rămâne de actualitate atâta timp cât vor exista oameni; iar dacă râsul este cel mai bun medicament, **Lumea văzută de Churchill** va trebui citită și consumată fără moderație!

François Kersaudy, care a predat istoria relațiilor internaționale la Universitatea din Oxford, este actualmente profesor la Universitatea Paris I Pantheon-Sorbona. Acest specialist în istoria diplomatică și militară contemporană vorbește nouă limbi străine și a scris numeroase cărți în limbile franceză și engleză: Jocurile războiului și ale hazardului; Churchill și De Gaulle; De Gaulle și Roosevelt; Războiul fierului; Norvegia, 1940; Churchill și Monaco; Afacerea Cicero și lordul Mountbatten, Stofa eroilor. *Biografia lui Winston Churchill (Tallandier) a obținut Marele Premiu de istorie al Societății Oamenilor de Litere din Franța.*

www.proeditura.ro
ISBN 978-973-145-190-9
5 948359 004315
TelVerde: 0800888928

18.00